

**Вазорати маориф ва илми Ҷумҳурии Тоҷикистон
Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи
академик Бобочон Ғафуров**

ҲАҚИҚАТИ ИЛМӢ ВА АМНИЯТИ МИЛЛӢ

**Нашриёти «Ношир»
Хучанд 2017**

ББК – 67.99 (2)061.2

И – 28

*Бо қарори Шӯрои таъбу наири
Донишгоҳи давлатии Хуҷанд
ба номи академик Бобочон
Ғафуров ҷоп шудааст.*

ҲАҚИҚАТИ ИЛМӢ ВА АМНИЯТИ МИЛЛӢ.
Хуҷанд: Ношир, 2017. – 108 сах.

Мухаррири масъул: **Ҷӯразода Ҷамшед Ҳабибулло,**
доктори илмҳои таърих, профессор,

Мураттиб: **Саидумрон Саидов,** *номзади илмҳои
филология, дотсент*

Дар ҳамаи даври замон имтидоди таърих илму зарфиятҳои илмӣ сабабгори пешрафту таҳаввулоти инсон дар тамоми соҳоти иҷтимоӣ будааст. Дар иртибот ба ин, амнияти миллӣ низ вобастаи сатҳу дараҷаи улуми мавҷуд аст. Масъалаи пайванди илму амнияти миллӣ дар замони муосир доманаву шиддати бештаре пайдо мекунад, ки иллаташ бастагӣ ба раванди умумичаҳонӣ ва падидаҳои, ки дар дунё ба вуқӯъ мепайванданд, бастагӣ дорад. Муҳаққиқи тоҷик Саймумин Ятимов дар мақолаи худ зимни арзёбии масъалаи мазкур ва таҳаввулоте, ки «Ҳақиқати илмӣ ва амнияти миллӣ» дар дунёи дукутбӣ, яъне, Шарқ Ғарб мегузарад, мизони истехкому таъмини амнияти миллиро вобастаи наздикиву пайванди зичи он ба илму маориф ва дарки падидаҳои равандҳои иҷтимоӣ медонад. Дар мақолаҳои дигари китоби олимони ва муҳаққиқон мавзӯи мазкурро тавсеа бахшидаанд.

ISBN 978 99975-60-38-4

© ДДХ ба номи академик Б.Ғафуров

Мо бояд ҳамеша дар назар дошта бошем, ки терроризм ва террористро ба худӣ ва бегона, ашадӣ ва ислоҳгаро ё хубу бад ҷудо кардан мумкин нест. Баръакс, тавре ки ман борҳо таъкид намуда будам, террорист ватан, дин, мазҳаб ва миллат надорад. Зухуроти терроризм ба суботу амнияти кураи замин хавфу хатари бениҳоят зиёд дорад. Хатарҳои замони муосир моро водор месозанд, ки ба масъалаи таъмини амният диққати аввалиндарача диҳем.

*Аз Паёми Президенти Ҷумҳурии
Тоҷикистон, Асосгузори сулҳу ваҳдати
миллӣ – Пешвои миллат, муҳтарам
Эмомалӣ Раҳмон
22.12.2017*

САЙМУМИН ЯТИМОВ,
доктори илмҳои сиёсатишносӣ, профессор,
Раиси Кумитаи давлатии амнияти
миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон.

ҲАҚИҚАТИ ИЛМӢ ВА АМНИЯТИ МИЛӢ

Аз лиҳози сиёсӣ истилоҳи «амният» муродифи калимаи «давлат» аст ва баръакс. Аввалин тасаввурот оиди ниёзи одам, ҷамъият ба мавҷудияти муҳимтарин ва гарантарин ҷузъи системаи сиёсӣ таҳти номи «давлат», зарурати таъмини амнияти ҳуди инсон ва ҷомеа ро дар назар дорад. Ба ҳамин хотир, «Давлате, ки амнияти ҳешро таъмин карда наметавонад, ғайримачоз» (Томас Гоббс) эълон гаштааст. «Кишвар» ва «мамлакат» синонимҳои муваффақи истилоҳи «давлат» мебошанд. Аммо аз лиҳози ҳуқуқӣ баробарвазн буда наметавонанд. «Давлат» мафҳуми юридикӣ аст. Истилоҳоти аввалан номбаршуда ишора ба ҷанбаи ҷуғрофиёӣ аст. Кишвар, мамлакат метавонад бошад. Аммо давлат набошад. Мансубияти ҳокимияти сиёсӣ дар давлат тибқи конститутсия муайян карда мешавад. Он тақсимнашаванда аст. Ягон гуруҳ, ҳаракати сиёсӣ, ташкилоти ҷамъиятӣ дигар ин ҳуқуқ ва масъулиятро надорад. Дар таърифи классикии давлат унсурҳои асосӣ – миллат ва миллатҳо, қаламрав, ташкилоти сиёсӣ, пойдору мустаҳкам будани қонун, ҳуқуқ ва имконоти қонунии ҳокимияти сиёсӣ оид ба истифодаи меъёрҳои ҳуқуқӣ дар ҳудуди ин воҳиди сиёсӣ муайян карда шудаанд. Панҷ ҷузъи (нишонаи) давлат, ки номбар гардид, дар маҷмӯъ маънои таъмини амнияти шахс, ҷомеа ва ҳуди давлатро доранд. Ҳамин тариқ, давлат падидаи осмонӣ ё тухфа нест. Заминӣ аст. Дар асоси қонуниятҳои хоси раванди ҳодисаҳои ҷамъиятӣ пайдо гаштааст. Аз ҷиҳати назариявӣ ва илмӣ арзи вучуд мекунад.

Таърихи давлат, таърихи таъмини амнияти он аст.

Ин ду мафҳум, тарзе ки хотиррасон гардид, якдигарро аз лиҳози мантиқи сиёсӣ ва натиҷаи он – ҳуқуқӣ пурра мегардонанд.

Тафсири пайдоиш ва рушди амният, ҳамчун муҳимтарин унсури давлат, дар асоси қонуниятҳои инкишофи ҷамъият заминаҳои илмӣ - назариявӣ дорад. Ҳарчанд эътироф бояд кард, ки дар бораи пайдоиши давлат фарзияҳои гуногун мавҷуданд. Ин падидаро тавассути паҳн кардани тасаввурот, концепсия ва назарияҳо, ашхос, гуруҳ, ҳизб, ҳаракат ва қишрҳои муайяни сиёсӣ дар олам ва минтақа «соҳибӣ» карданӣ мешаванд. Ба он тобиши сирф идеологӣ медиҳанд. Аммо чунин тарзи ҷаҳонбинӣ ва амалия ҳам мисли истилоҳоти «давлат» ва «амният» ниёз ба тафсири илмӣ дорад.

Истилоҳоти «дониш» ва «илм» дар қавмияти ниҳоят эътиқод-мандонаи семантикианд. Лекин як чиз нестанд. Донишҳо метавонанд рӯзмарра, омӣ, идеологӣ, эътиқодӣ ва монанди инҳо бошанд. Илмӣ набошанд. Аммо барои тафсири система, структура ва функсияи давлату амният, зарурати тавзеҳи он аз мавқеи шакли шуури ҷамъиятие муҳим аст, ки охири қудрати шарҳи қонуниятҳои рушди ҷомеа ро дошта бошад. Ҳамзамон, ин қонуният на дар асоси афсона, мифология, теология, балки дар ҷараёни ҳаёти ҷаҳонасра, таҷрибаи дақиқи дар амалия санҷидашудаи ҳуди Инсон ошкор ва тасдиқ гардида бошад. Ва ин донишҳо бояд ҳамеша дар ҳолати рушди бемайлон барои манфиатҳои заминии ҳуди Одам хизмат намоянд.

Албатта, назарияи эътиқодии фавқуттабӣ оид ба пайдоиши давлат ва амният низ вуҷуд дорад. Ба хоҳири ин ақида, ҳар рӯз садҳо, ҳазорҳо нафар ҷони худро қурбон мекунанд. Бегуноҳон ҳалок мегарданд. Мардум беҳонумон мешавад. Чунин назария ҳам беасос нест. Он падидаи онтологӣ ва тавлидқардаи ҳадафҳои заминӣ аст. На осмонӣ. Ба хоҳири манфиат доштан дар сохтани давлати

мувофиқ, хеле осон асоснок кардан ва нигоҳ доштани кудрати сиёсӣ – ҳокимият ва, албатта, истифода намудан аз он аст. На бештар аз ин.

Вазъи имрӯзаи олам, минтақа мураккаб аст. Масъалаи аслий – таъмини амнияти шахс, ҷомеа ва ҳуди давлат мебошад. Дар маркази баҳс масъалаи ҳифзи сулҳу субот ва амният меистад. Ин мавзӯи дараҷаи аввал маҳсуб мегардад. Ҳар нафаре, ки кудрати фикри солиро дорад, намехоҳад «чехра ба гирия бишӯяд ва оҳанги рақс аз оху нола бичӯяд» (Ҳофиз). Ҳамзамон маълум аст, посух ба ин асрор корест на осон. Мухим ба назар мерасад, ки дар дараҷаи муқаддимавӣ баъзе масъалаҳои амниятӣ аз нигоҳи назариявӣ мавриди баҳс қарор гиранд.

Давлатваамният. Амнияти давлат мафҳуми системавӣ мебошад. Он аз ячейкаи оддии давлат оғоз ва дар олитарин муассисаҳои давлатӣ ба тарзи принципиалӣ таҷассум меёбад. Мухтавои ин масъала дар Қонуни асосии ҳар кишвар сабтгаштааст. Тибқи он дар давлат нафар, муассиса, корхонае вучуд надорад, ки амали вай берун аз манфиатҳои таъмини амнияти давлат мавриди назар гирифта шавад. Субъектҳои дорои ҳуқуқ, ҳамзамон, вазифаҳои муайян дар самти таъмини амнияти давлатро доранд. Давлат дар натиҷаи таҳлили дараҷаи самаранокии шаклҳои гуногуни ҳокимият, аз ҷумла бисёрҳокимиятӣ, муҳимтар аз он, дар асоси раванди қонуниятҳои инкишофи ҷомеа ба вучуд омадааст. Он воситаи асосии муташаккилии раҳбарии ҷомеа мебошад. Тавассути он дастгоҳи идорӣ иҷрои вазифаҳои дар наздаш гузошташударо таъмин мекунад. Ба тарзи дигар, давлат қувваи марказонидашудаи ҷомеа маҳсуб мегардад. Дар асоси маҷмӯи меъёрҳои ҳуқуқие, ки ҷомеа ва ҳуди давлат зарур медонанд, арзи ҳастӣ менамояд.

То замоне ки давлат – гаронтарин ҷузъи системаи

сиёсии чомеа, миллат ва миллатҳо вучуд дорад, тақрибан ба ҳамин андоза (қиматнокӣ, арзишмандӣ, баробарвазнӣ) барои фалаҷ қардан, аз фаъолият боз монандан ва оқибат нест қардани он хатарҳо мавҷуданд. Ин таҳдидҳо якранг, дар як сатҳ, бетағйир ва мутлақ буда наметавонанд.

Агар ба хотири барпо қардани давлат чӣ қадар ҷоннисориҳо шуда бошад, барои ҳифз қардан, дар амну осудагӣ ва рушду таракқӣ нигоҳ доштани давлат, сарфи на камтар аз он зарур аст. Фаъолияти ҳаррӯзаи Пешвои муаззами миллати тоҷик нишонгар ва намунаи олии ҳамин гуна муносибат ба тақдири имрӯзу ояндаи давлати миллии мо мебошанд.

Хатарҳои, ки зидди осудагии як миллат, барои ба гирдоби бало андохтани он тарҳрезӣ мешаванд, зухуроти тасодуфӣ ё бетартибона нестанд. Дар асоси нақшаҳои муайян қорқардшуда, аз ҷумла, таҷрибаи ҳадамоти махсуси давлатҳои манфиатдор ва амалияи дастандарқорони ҳамин гуна аъмол дар минтақа ва ҷаҳон роҳандозӣ мегарданд. Ётироф бояд қард, ки таҳрибқорӣ, ноором сохтани як давлат, бесаранҷом, бесарусомон қардани як миллат вобаста ба тақдир ё чизи тасодуфӣ нест. Илм аст. Терроризм, экстремизм, дигар намуди таҳрибқорӣ ба муқобили ҳар қадам субъекти муносиботи байналхалқӣ, давоми сиёсати хориҷии кишвари муайян бо роҳ, усул ва методҳои дигар мебошад. Дар он маҷмӯи имконоти давлати ташаббусқор, пеш аз ҳама, захираҳои ақлонӣ ва амалии он истифода мешаванд. Бе донишони моҳият (ҷавҳар)-и чунин таҳрибқорӣ, ғаразҳои аслии аъмоли душман, раванд ва қонуниятҳои он, мубориза бо чунин зухурот номумкин аст. Дар муқобили доноӣ ва амалқарди бадхоҳон, фақат тавассути таҷя қардан ба илм, маърифат, усули шинохти аъмоли зиддимиллӣ, ҳушёриву зиракии сиёсӣ ва истодагари мақсаднок ғолиб омада метавон.

Ҳақиқати илмӣ ва амнияти миллӣ. Тавре ки хотиррасон гардид, масъалаи таъмини амнияти миллӣ хусусияти сирф соҳавӣ, идорӣ надорад. Он умдатарин масъулият дар назди системаи ягонаи сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ, идеологӣ, динӣ ва монанди инҳо мебошад. Мафҳуми шахшудамонда, бетағйир, мавҳум нест. Чизи воқеӣ, материалии дар вақт ва фазо мавҷудбуда аст. Реалияти объективӣ дар шуури инсон чун падидаи зинда ҳама вақт дар тағйир, ивазшавӣ, ҳаракат, зиддиятҳо, ҳамзамон ҳаллу фасли он қарор дорад. То замоне ки давлат, ҷома вучуд дорад, ин чараён зина ба зина такрор мешавад. Раванди таъмини амнияти давлат, миллат дар ҳолати зудтағйирёбандаи фазои минтақавӣ ва олам сурат мегирад. Онро доимо, аз нигоҳи илмӣ ба тарзи системавӣ наомӯхтан, сарфи назар кардан, бо ҷузъиёт ба инобат нагирифтани амнияти миллиро чиддан зери суол мебарад. «Дароздастии кӯтахостинхоро» (Ҳофиз) зиёд мекунад. Диалектика ҳамчун назария ва методология беш аз се ҳазор сол пеш пайдо шудааст. Таҷрибаи инсонӣ онро собит намудааст. Ин падидаи назариявӣ ва илмӣ дар давраҳои гуногуни таърих вобаста ба иштибоҳи мақсаднок ва ғайримақсадноки одам борҳо таҳриф шудааст. Аммо аз чунин бархӯрд чавҳари назарияи илмӣ зарар надидааст. Нигоҳҳо, таҳлилҳо, хулосаҳо осебпазир шудаанд. Ҳамчун натиҷа, тасмимгирҳо зарар дидаанд.

Асоси диалектикарро аксиомаи қонуниятҳои рушди табиат, ҷамъият ва назарияи шинохти ҳақиқати реалӣ, таълимот дар бораи зиддиятҳои ҳаматарафа ва пурра дар рушди таърихӣ ташкил мекунад. Тибқи он, зухуроти «ДОИШ», «ал-Қоида», «ҲНИТ», «Ваҳҳобия», «Салафия», «Ҳизб-ут-таҳрир» ва монанди ин чараёнҳои террористиву зиддимиллӣ қатъан чизҳои нав нестанд. Ин гуна ҳаракатҳо дар таърихи инсоният ҳазорҳо сол вучуд доштанд. Вучуд доранд. Вучуд хоҳанд дошт. Дар шаклҳои дигар. Дар асо-

си ақидаҳои дигар (динӣ ва ғайридинӣ). Бо пуштибонҳои дигар. Бо истифода аз маблағҳои дигар. Бо номҳои дигар. Бо чехраҳои дигар.

Аз нигоҳи таҳлил, таърихи миллатҳо, асосан, таърихи зиддиятҳо. Таърихи ҷангҳо. Таърихи муборизаҳо. Аз ин ҷоқча набояд сохт. Ин мушкили моро осон намекунад. Онҳоро ҷиддан бояд омӯхт. Аз нигоҳи илмӣ ҳамчун падидаи воқеӣ нигоҳ карда, зарур аст системаи таъмини амниятро тарзе пешгӯӣ, тарҳрезӣ ва амалӣ намуд, ки аз «гарди хоки нагуни фалак» ва «тӯфони Нуҳи набӣ» (Ҳофиз) ба миллат осеб натавонанд расонидан.

Таҳлил, баррасӣ ва арзёбии вазъи ҳаётан муҳим барои таъмини амнияти миллат дар шароити кунунӣ илмро ба қувваи истеҳсолкунанда мубаддал мекунад. Он воситаи муҳимми шинохти воқеият ва сабаби аслии андешидани чораҳои пешгирикунанда мегардад.

Мақсади ҳама гуна назарияҳо, аз ҷумла донишҳои илмӣ дар соҳаи таъмини амният иборат аз он аст, ки тавассути ин шакли шуур маълумоти баробар бо воқеият дастрас гардад. Зеро ки «дар назди илм мундариҷаи бой маҳфуз аст. Он дар тӯли асрҳо, ҳазорсолаҳо барои дарки воқеият зам гардидааст. Ин донишҳо барои мо қизи фаромӯшшуданӣ, гузашта нестанд. Онҳо гизо барои хотираи мо мебошанд. Барои тезфаҳмӣ. Тозаандешӣ. Ҳамчун илме, ки рӯҳи моро дар самти пайдо намудани ҳақиқат қонё мегардонад» (Ф. Гегел. Наука логики. - М., 1975, с. 69).

Бадбахтии муҳолифони манфиатҳои миллии мо иборат аз он аст, ки онҳо «ҳақиқат»-и худро доранд. Дурусттар ифода гардад, «ҳақиқат»-е, ки тавассути «хайрия», «грант», пулу моли аҷнабиён дар майнаи онҳо ҷо қунонида шудааст. «Табари тез»-и ҳақиқати илмиро, ки принсипи асосии он ҳаракат аз надонистан ба донистанҳо, чунин «намад» мувоҷеҳ ба қундӣ мекунад.

Меъёри асосии имтиҳони ҳақиқати илмӣ – таҷриба, амали инсонӣ аст. Дар айни ҳол, раванди миллатофаринӣ ва давлатсозии тоҷикон дар назар дошта мешавад.

Муҳимтарин вазифаи мантиқ – муайян кардани муносибати тафаккури инсон ба воқеият, ба ҳақиқат мебошад. Дар баробари ҳақиқати илмӣ системаи таъмини амнияти миллӣ кизб, дурӯғ таҳрифи воқеияти таърихиро чиддан мадди назар мегирад. Кӯшиш мекунад субъекти аслий ва мақсаднокии таҳрифи таҷрибаи гузашта ва воқеияти имрӯзаро муайян кунад. Махсусан, агар он ходисот мансуб ба таъмини амнияти миллӣ бошад. Илм дар ин самт корро осон мекунад. Чунки тафсир ва бо далелҳо собит кардани дурӯғ аз муҳимтарин вазифаҳои илм аст. «Дурӯғ метавонад, воқеаи фикр карда баровардашуда бошад, ки вучуд надоштааст. Ҳамчунон, бошуурона пинҳон кардани он чизе аст, ки вучуд дошт» (3, с. 321). Аз тарафи дигар, аз ин ҷиҳат баҳо додан ва ошкор кардани «фаъолияти»-и ононе, ки ба китобҳои муқаддас савганд мехӯранд, осонтар мегардад.

Баҳодихӣ, хулосабарорӣ, муайян кардани муносибат ба рӯйдодҳои олам, рафтор ва амали инсон баробар ба дониш, таҷриба ва малакаи ӯст. На бештар аз он.

Таҳлили «нутқи хаттӣ ва даҳонӣ»-и ашхоси муайяни мавриди назар тавассути васоити электронӣ, ки аз дуриҳои дур гоҳ-гоҳе «доди ватанхоҳӣ» мезананд, мисоли ҳамин тасаввуроти сода, омиёна нисбат ба миллат, давлат, давлатсозӣ ва давлатдорӣ мебошад. Онҳо ин корро сахл шуморидаанд. Меҳоҳанд ба ҳар қимате ба он даст дошта бошанд, бо тақдири миллат бозӣ кунанд. Чуноне ки боре кардаанд. Аммо пуштибонон, басаҳнагузорандагон, коргардонони онҳо доноанд. Барои манфиатҳои худашон. Устодона, ҳадафмандона, таҳассусмандона қор мекунанд, ки нияти хешро тавассути «ватандорон» амалӣ кунанд. Нақшаҳои террористиро ҳам. Аз лиҳози илмӣ, дар

чунин ҳолат субъекти фаъол – дастандаркорон; объекти истифода – бадомафтодагон; муҳит - ба инобат гирифтани вазъи дохилии мамлакат – сарфи раҳгумзадагон; сабаб – каммаърифатӣ, ноогоҳӣ, рӯҳияи бегонапарастӣ, ифротгароӣ, дурӯягӣ, адами масъулият назди Ватану Миллат; оқибат - эҳтимолияти сар задани фочиаи миллӣ.

Дар таърихи миллатҳо ин таҷриба (формула, нақша, монандиҳо) миллионҳо бор такрор шудааст. Дар дидгоҳи зикргардида ягон чизи нав нест. «Ҷар миллат ҳамон қадар хушбахт аст, ки ба он мувофиқ ва сазовор бошад. Меъмори тақдири миллат, ҳуди миллат аст» (А. Линколн, президенти ИМА, солҳои 1860-1865). Онон, ки ба дасти бегонагон об мерезанд, донанд, ки «...дур аст сари об аз ин бодия, хуш дор, то ғӯли биёбон нафиребад ба саробат» (Ҷофиз).

Ҳамзамон, дар муқобили таҳрибқорӣ бадхоҳони миллат, воқеияти дохили мамлакатро низ бояд мадди назар гирифт. Намунаҳои ҳақиқатан ватандӯстона ва миллатпарастонаи онро минбаъд ҳам қувват бахшид. Оид ба арҷгузори масъала аз муҳимтарин категорияи фалсафии сабаб - оқибат дар лаҳзаҳои барои таъмини амнияти миллӣ ҳассос истифода кард.

Маълум аст, ки ин категория (сабаб - оқибат) дар давраи муайяни таърихӣ воқеиятро инъикос мекунад. Натиҷаи омилҳои ҳалқунандаро ба намоиш мегузорад. Нақши фаъоли инсонро дар ҳалли мушкилоти бамиёномада нишон медиҳад. Барои мисол, яке аз сабабҳои аслии барқосо хунсо кардани гурӯҳи террористии Назарзода (воқеаҳои 4-уми сентябри соли 2015), рӯҳияи баланди ватандӯстонаи кормандони сохторҳои махсус, ҳамчунон, сарбозони оддии Қувваҳои Мусаллаҳи Ҷумҳурии Тоҷикистон буд. Омилҳои ниҳоят муҳим, рафтори ватанпарастонаи аҳолии ноҳияҳои атрофи пойтахти кишвар маҳсуб мегардад, ки ба по хестанд. Бидуни силоҳ аз меҳани худ Ҳимоят карданд.

Шахсан чинояткорони даргурезро кофтуков, дастгир ва ба ҳукумат таслим намуданд. Дар ин ҳолат категорияи сабаб ва оқибат тавассути қонуниятҳои шаклгирифтаистодаи раванди миллатсозӣ ва давлатсозӣ дар Ватани азизи мо хубтар шинохта мешавад.

Ин аз як тараф. Аз тарафи дигар, чунин далериву шуҷоати мардуми одӣ, зухуроти қонуниятҳои таърихӣ - баёнгарии орзуи миллат барои ҳифзи истиқлолият, дар шакли пешгирии аъмоли дастае буд, ки аз ҷониби аҷнабиён пуштибонӣ мегашт. «Моҳияти масъала – як шудани манфиати амниятӣ давлатӣ бо амниятҳои миллий мебошад» (М. Давлатов).

Дар пайваस्ताгӣ бо ҳамин мисол, фикри олими бузург, ки зикраш дар оғози ин қисмати мақола рафт, муҳим ба назар мерасад: «Ҳақиқат, яъне расидан ба воқеият то дараҷаи аслияти он аст». Агар касе муносибати миллати тоҷикро нисбат ба мафҳумҳои «Ватан», «Истиқлолият», «Ваҳдати миллий» меҳоҳад фаҳмад, мисоли боло ҳамагӣ як далели исботи он аст.

Илм: информатсия ва амният. Яке аз мафҳумҳои, ки аз дунёи қадим то ба имрӯз моҳияти семантикии он тағйир наёфтааст, «информатсия» мебошад. Он аз калимаи infomatio-и латинӣ гирифта шудааст. Тӯли зиёда аз ду ҳазор сол ба маънои шарҳ, тафсир, фаҳмонидан истифода мегардад. Дар маъруфтгарин лугати тафсирии С. Ожегов низ, ки дар замони мо чандин маротиба бознашр шудааст, ба ҳамин маъно истифода бурдани ин истилоҳ тасдиқ мегардад.

Дар тамоми соҳа информатсия ҷузъи ҳаётан муҳимми ҷаҳолият ба ҳисоб меравад. Ҳарф сари маълумоти ба талаботи иҷтимоӣ посухгӯянда аст. Ҳангоми истифодаи истилоҳи «информатсия» («маълумот», на «хабар»), маҳз ҳамин талабот ба инобат гирифта мешавад.

Асоси ҷаҳолияти илмиро низ маълумот дар бар

мегирад. Маълум аст, ки метод ва методологияи гирифта-ни маълумоти илмӣ хусусиятҳои универсалӣ ва соҳавӣ доранд. Хусусиятҳои умумии метод – тарз, роҳ, усул ва воситаҳои тадқиқоти илмӣ - расидан ба ҳақиқати илмӣ, ки аз «субъект, инсон ва инсоният вобастагӣ надошта бошад», шартҳои муҳим нисбат ба маълумоти илмӣ аст.

Маъруфтарин олим – файласуф, иктисоддон, таҳлилгар ва назариётчи асри XIX, ки таълимоти ӯ ба раванди тафаккури инсоният таъсири бевосита расонидааст, таъкид месозад: «На танҳо натиҷаи тадқиқот, балки роҳе, ки ба он мебарад, бояд ҳақиқӣ бошад. Тадқиқоти ҳақиқат худаш бояд ҳақиқӣ бошад».

Агар сухан дар бораи маълумот ба ҳар маъно, ки равад ва мақсад аз он дар ҷараёни муносибатҳои ҷамъиятӣ – илм, фаъолияти иҷтимоӣ, ғавраӣ, тафтишотӣ таъсиргузори бошад, меъёри асли набояд камтар аз ҳамин талабот (ҳақиқӣ будан) дар назар дошта шавад.

Маълумот (информатсия) вазро инъикос мекунад. Ҳолати субъектро дар муҳити атроф муайян месозад. Ҷобачогузори объекти омӯзиш, ҳолати материалӣ, физикӣ ва табиӣ онро дар маъраза мегузорад. Барои таҳлили ваз хулосаи баробар ба воқеиятро муҳайё мекунад. Барои қабули қарори дуруст шароит фароҳам меорад.

Вобаста ба пайдарҳамии истифодаи маълумот, дар илм ҳам онро ба ду қисмат ҷудо мекунад: рӯзмарра – он чизе, ки ҳамакнун, имрӯз бояд мавриди истифода қарор бигирад. Дуюм, захиравӣ – маълумоте, ки амалӣ кардани он ниёз ба вақт, соат ва лаҳзаҳои муносиб дорад.

Дар мавриди муносибат ба сарчашмаи иттилооте, ки барои илм хизмат мекунад, академик И.Д. Ковалченко менависад: «Дар маркази диққат масъалаи моҳияти сарчашмаҳо, ҳамчун дорандаи маълумот... оид ба табиати иҷтимоӣ, имконоти информативии он, муносиботи объективӣ ва субъективӣ, баробарвазн будани маълумот ба

воқеият... коркард ва таҳлили он суҳан меравад» (4, с. 121).

Дар бораи назарияи маълумот баҳсҳо идома доранд. Аммо қонуниятҳо ва хусусиятҳои аслии он то ҳадди имкон муайян шудаанд. Асоси маълумотро назарияи инъикос ташкил медиҳад. Тибқи он, шуури инсон ба тарзи субъективӣ реалияти объективиро таҷассум менамояд. Дар ҳамин асос, муносиботи ҳешро ба табиат, ҷамъият, ҷаҳонбинӣ, арзишҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, ҳуқуқӣ, динӣ ва ғайра мушаххас месозад. Бо ангезаи дақиқ, бошууроно ва ё бешууроно аз худ амалҳои содир менамояд, ки дар замон ва макони муайян ба вуқӯъ мепайвандад. Аз рафтори худ нишона боқӣ мемонад. «Ҳамин тариқ, информатсия гуфта, натиҷаи хусусияти материяро оид ба инъикоси як объект бар объекти дигар дар шаклҳои тағйирёфта ва ҳамчун натиҷаи муносибот номидан мумкин аст» (4, с. 121).

Муаллифи ин сатрҳо мушкили дарки мафҳумоти зикргардидаро аз ҷониби хонандае, ки ба масъала зиёд ошно нест, эҳсос мекунад. Ба тарзи дигар, иброд кардани матлаб боз ҳам нофаҳмотар ба назар мерасад. Аммо кӯшиши одии тафсири истилоҳи «информатсия» аз он иборат аст, ки маълумот натиҷаи амали ғаёло ё ғайриғаёло (айни замон инсон) мебошад, ки ҳангоми бархӯрд, муносибат бо дигар предмет (шахс, ҷамъият, табиат) зухур меёбад. Ҳамин тариқ, маълумот муҳимтарин ҷузъи ғаёлоияти инсонро дар бар мегирад. Ҳамзамон, хотиррасон бояд қард: маълумоте, ки ба талаботи иҷтимоӣ посухгӯ аст, асос барои самтгирӣ, қабули қарор, танзими система, структура ва таъмини функсияҳои муайян сабаб мегардад, дар ҷаҳорҷӯби «информатсия» мадди назар гирифта мешавад.

Маҳз ба ҳамин хотир, талабот ба информатсия як ҷизи одӣ дар дараҷаи фаҳм ва муносибати омиёна буда наметавонад.

Маълумот кудрати майнаи инсонро оиди аз ахбори дар мухити мавҷудбуда гирифта тавонистани чизе, ки номуайянихоро аз байн бибарад, дар назар дорад (ниг.: 5).

Он чизе, ки дар дараҷаи аввалия аст, ниёзи чиддӣ ба бозсанҷӣ дорад, ҳамзамон шубҳа, номуайянихоро тавлид мекунад, хабар ном дорад. На информатсия. Онро наметавон «маълумот - донишашуда, мафҳум; аён, ошкор» (6, с. 664) номид. Олими номбурда ишора ба он мекунад, ки хабар дар фазо, дар мухит зиёд аст. Чамъ кардани он хунар нест. Ақли зиёдро ҳам талаб намекунад. К. Шеннон онро «The tongue and ear's gymnastics and opposite» (гимнастикаи забону гӯш ва баръакс) ном мебарад. Маҳз ба хотири ифодаи номуайянии хабар, ки онро бо синонимҳои вазнинтар метавон ном бурд, истилоҳи «энтропия» қабул гаштааст. Барои мисол, агар доштани маълумот дар доираи «эҳтимолият» баробар ба 1 бошад, коэффитсиенти ростӣ (ҳақиқат) дар доираи «энтропия» ба 0 баробар аст.

Аз нигоҳи назарияи илмӣ «хабар» аз «маълумот» ба тарзи принципиалӣ фарқ мекунад. Барои он ки «Роҳбарӣ кардан, истифода бурдани маълумот (информатсия)-ро дар назар дорад», на хабарро (ниг.: 3, с. 211).

Аммо таъмини амнияти миллӣ байни ҳама доништанҳо (донишҳо), қатъан ба тасаввурот, донишҳои илмӣ ниёз дорад. На ба дониш, назария ва тасаввуроти дигар.

Бе донишҳои илмӣ таъмини амнияти миллӣ ғайриимкон аст. Бе онҳо (донишҳои илмӣ) ба осонӣ метавон мафтуну пойбанди овозаҳо, суханҳои бофта, беасос, ғаразнок, айбҷӯии бедалели хатарнок, хурофот гашт.

Аммо на ба таъмини амнияти миллӣ. Масъулиятнокӣ нисбати маълумоти касбӣ (информатсионӣ), бояд корманди амнияти миллиро аз ашхос ва амалҳои, ки тибқи меъёрҳои дар қонун нишондодашуда мавриди таваҷҷуҳи ӯ қарор мегиранд, фарқ кунонад. Модоме ки чавҳари

фаъолиятро дар ин самт таъмини амнияти давлати миллӣ ташкил мекунад, тасаввурот бояд зиёдтар аз дараҷаи фаҳми масъалаҳои фаврӣ ва ҳуқуқӣ бошад. Донишҳои илмӣ дар ин самт ҷоғоз мешаванд, ки дар маҷмӯи далел, равандҳои ба амнияти миллӣ хатарнок, дар миқёси миллӣ, минтақавӣ ва олам қонуниятҳои шаклгирии таҳдидҳои муайян ва дар ҷаҳорҷӯби се ҷузъиёти номбаршуда ҳулосаҳои дақиқ бароварда шаванд. Дар ин асос, кӯшиши пешгӯӣ ва муҳимтар аз ҳама, пешгирии хатарҳои таъйин гардад. Зеро дар системаи таъмини амнияти миллӣ ин се раванд наметавонанд ҷудо аз якдигар бошанд.

Хусусияти фарқкунандаи ҳама гуна донишҳои илмӣ, аз ҷумла оид ба таъмини амнияти миллӣ, аз назарияе иборат аст, ки тибқи он концепсия, роҳ, усул ва ахиран эътиқоди таъмини амният то кадом андоза ҷанбаи амалӣ дорад. Яъне раванд, хатар ё таҳдидҳое, ки миллат аз онҳо бояд ҳифз карда шавад, дар таърихи миллат буданд ё не? Онҳо дар гузашта ва шароити муосир, дар тақдирӣ давлатдорӣ мо ва ба ҳамин монанд зухурот дар дигар мамлакатҳои мусулмоннишин чӣ нақше бозиданд? Аниқтараш чӣ фоҷиае ба бор оварданд?

Бояд ба инобат гирифт, ки андеша, фикрронӣ, назария ва дарки ҳақӣ дар шаклгирии маълумоти илмӣ ҷузъиёти муҳим ҳастанд. Назарияе, ки дар равандҳои муҳимми таъмини амнияти миллӣ дар таҷриба санҷида шуда, маҳз тавассути он миллат ба сулҳу субот ва кишвар ба рушду нумӯ расидааст, на танҳо маълумоти илмӣ, балки мояи ифтихор ва ҳимояи он сазовор ба ҷоннисорихост.

Геополитика: манфиат ва амният. Муҳимтарин вазифаи илм тавассути инфрасохтори махсус – назария, таҳлили таҷриба, озмоиш, бозсанҷиҳо ва истифодаи дурусти истилоҳот, расидан ба дарки моҳияти масъала мебошад. Дигар роҳи гирифтани маълумоти дорои аҳаммияти иҷтимоӣ аз имкон берун аст. Категорияҳои

фалсафие, ки дар ин чода– шинохти асли масъала, махсусан, дар самти ҳимояи манфиатҳои миллӣ ба кор меояд, «моҳият ва зухурот» аст. Он на танҳо барои мутахассисони соҳаи илм, кормандони самтҳои идеологӣ, таълиму тарбия, балки барои ҳар нафаре меҳодад фаҳмад, ки ҳама гуна шиорҳо, даъватҳо, гуфторҳо, рафторҳо, тафсири ин ё он масъала, сарфи назар аз «намуди зоҳирӣ», «рангу бор», ҳоли будан, чӣ маъно дорад, манфиати кадом гурӯҳро ҳимоя мекунад, ниҳоят муҳим аст. Ҳатто барои нафароне, ки дар муқобили Ватани аҷдодӣ ва манфиатҳои миллии хеш, худро дар ҳар қолаб ба намоиш гузоштанианд. Тафсири пурраи категорияҳои номбурда вазифаи ин мақола нест. Фақат ёдовар шудани ҳастем, ки моҳиятро дарк кардан - расидан ба умқи масъала, ба асл, ба ҷавҳар, ба решаи масъала аст. «Аммо то вақте ки инсон ба ақидаи шахшудамондааш эътиқод дорад, дар ниҳодаш бо ҳамон афкори фарсуда мемонад. Ислохнопазирии эшон моҳиятан ногузир хоҳад буд» (7, с. 81).

Вазъи имрӯзаи иқтисодӣ, иҷтимоӣ, сиёсӣ, сулҳу суботи Тоҷикистон воқеият аст. Барои имрӯз. Барои таърих. Онро инкор кардан мумкин нест. «Имрӯза (ҳоло, ҳозир, айни замон - С.Я.) «моҳият» – ҷавҳари ҳақиқат аст» (7, с. 146).

Ин воқеият, сарфи назар аз баъзе норасоӣҳои объективӣ, дар вазъи ниҳоят мушкул ва ҳассоси таърихӣ, геополитикӣ, боиси ифтихор аст. Моҳият ҳамин аст. Инъикос ва тафсири чунин воқеият дар майнаи инсон вобаста ба дараҷаи фаҳм, идрок, донишҳо, таҷриба, масъулият, инсоф ва албатта, сифати шахсияти ӯст. Дар ҳар шакл воқунишҳо бевосита нисбат ба моҳият (воқеият), зухурот ном дорад.

Масъала ниҳоят доманадор аст. Лекин барои ҳарчи кӯтоҳ кардани сухан дар доираи дарки пурраи «моҳият ва зухурот» ин нуктаро хотирнишон бояд сохт: истилоҳоти «ҷиход», «мубориза ба хоштири исломи ноб», «сохтани

давлати исломӣ», «шаҳид гаштан дар роҳи ислом», «мубориза бо куффор», «пуштибонӣ аз ислом дар рӯи олам» ва монанди инҳо, ки имрӯз аз номи бозигарони геополитикии сатҳҳои гуногун, хизбу ҳаракатҳои террористӣ, пуштибонони онҳо садо медиҳанд, ба дини ислом муносибати аслии надоранд. Зеро «дар доираи дин, ислом муъҷизаи осмонӣ, ғавқуттабий аст. Диёнат аст. Имон аст. Боварӣ ва ихлоси маънавию рӯҳонӣ аст. Дар доираи сиёсат – ислом олот, васила, роҳу усул ва воситаи сиёсат аст» (М. Давлатов). Аз ин ваҷҳ, ислом ба манфиати на уммати мусулмон, балки барои гурӯҳе, хизбе, ки ба ҷавҳари он бегона аст, хизмат мекунад. Дар ҷаҳорҷӯби нақшаҳои геополитикӣ, дин воситаи таъмини манфиатҳои сирф ғаразҷӯёна, ба хоҳири даст доштан дар сиёсати глобалӣ ва минтақавӣ, даҳолат кардан ба қорҳои дохилии давлатҳои мавриди ҳадаф қарор гирифта, азхудкунии манбаъҳои ашъи хоми стратегӣ, ноором сохтани вазъи дохилии мамлакатҳо барои тағйири масири роҳҳои транзитии нақлиёт, газ, нафт ба манфиати хеш, эҷоди мушкил ба рақибони стратегии худ ва монанди инҳо хизмат мекунад. Ба хун огушта кардан, беҳонумон, сарсону саргардон намудани миллионҳо одамони бегуноҳ барои ин бозигарон қасб, қори ҳаррӯза, қизи одӣ, маъмулист. Бадбахтӣ он аст, ки дар ин масир, ҳадамоти махсуси кишварҳои мавриди назар аз имконоти худ мусулмонон истифода мекунанд. Барои ҳар кишвар аз дохили мардумони он кишвар. Аз ҳамин лиҳоз, гоҳо бояд ба инобат гирифт, ки «Рафтори ғулом на ҳама вақт рафтори худ мусулмон аст» (Г. Лихтенберг). Маҷаллаи «Шпигел»-и Олмон дар як таҳлили воқеъбинона вобаста ба ҷавонони мусулмон менависад: «Аҷаб қавмеанд монанд ба соат. Онҳоро пур мекунанд. Рафта мегиранд. Ва наредонанд: барои чӣ?».

Аз лиҳози илмӣ ин чӣ падида аст?

Ин зухурот ба назари мо қизи одӣ аст. Ба шарте сабр

ва аз ҳама муҳим, майл ва тавони фаҳмидани он бошад. Бояд донист, ки кураи замин аз давлатҳои хурд ва бузург иборат аст. Назарияи антропоморфизм вучуд дорад. Тибқи он давлат ҳамчун организми зинда тасаввур карда мешавад. Ҳамчун мавҷудоти биологӣ. Ҳамчун инсон. Давлат «шаҳси соҳиби шуур» дар рӯи замин мебошад, рафторҳои аз худ ба намоиш мегузорад, ки дар ин асос тарҳрезӣ ва роҳандозӣ карда мешавад (Аристотел). Вобаста ба вазн, қувва, иқтидор, тавоноии интеллектуалӣ ва физикӣ амал мекунад. «Ба одам деҳ ҳама он чизеро, ки ӯ меҳақад. Ҳамон дақиқа ӯ ҳис мекунад, ки ин ҳама чиз, ҳанӯз на ҳама чиз аст» (И. Кант). Яъне, иҷроиши як талабот, ҳамзамон, талаботи дигарро тавлид мекунад. Ин чараён охир надорад. Ва чунин аст талаботи инсон. Чунин аст талаботи давлат. Дар доираи манфиатҳои геополитикӣ (муносибати сиёсӣ ба сиёсати хориҷӣ, ки рафторҳои сиёсӣ ва имконоти ҳарбиро дар муҳити физикӣ пешгӯӣ мекунад ва тафсир менамояд» (1, с. 98), тавре таъкид гардид, ин амал сифати абадиро касб кардааст. Қувваҳои бузурги истеҳсолкунанда, ки тавоноии моддӣ ва молии ҷаҳон мансуби онҳост (дар назар аст қудратҳои ҷаҳонӣ ва бо ном минтақавӣ), ҳамзамон тарроҳ, муаллиф ва таҳиякунандаи системаи муайяни идеологии (ҷаҳонбинӣ, ҷаҳоншиносӣ, шинохти олам бо айнаки онон сохташуда) дунё мебошанд. Онҳо ин «ҳақ»-ро доранд. Додани ҳуқуқ ҳам моли онҳост. Чунки сохтани идеологияи идора кардани равандҳои геополитикӣ ва амалӣ кардани он – дар майнаи мардуми олам ҷой карда тавонистани ақл, донишҳои илмӣ (на дигар), касбият, технологияи электронӣ, ҳарбӣ ва ғайраро тақозо мекунад. Кишварҳои мусулмоннишин, мутаассифона, ин қудратро надоранд. Баъзе аз онон кӯшиши даступҷунбонӣ ҳам, ки кунанд, дараҷаи муайянкунандагиро касб накардаанд. Аз ҳамин лиҳоз, «Лашкари Тайиба», «Ҷайши Муҳаммад», «Ҷундуллоҳ», «ал-Қоида», «ҲИҶ», «ДОИШ»,

«Ансоруллоҳ», «ҲНИТ», «Ҳаракати исломии Туркистони Шарқӣ», «Ҳизб-ут-Таҳрир», «Қодирия», «Акрамия», «Салафия», «Ваҳҳобия» ва ба ин монанд ҳизбу ҳаракатҳои террористиро тавлид кунонидаанд. Фаъолони ин ҳизбу ҳаракатҳо, ки хеле омиёна, содалавҳона аз даричаи интернет намуди манфури инсониро ба оламиён ба намоиш гузоштаанд, баъзеи онҳо ким-чӣ гуфтани ва ким-чӣ навиштани ҳам мешаванд, танҳо нафратро не, балки афсӯс, надомат, эҳсоси ҳақирӣ, нотавонии ақлӣ, касодии маънавӣ, донишу тасаввуроти одиву омӣ нисбати дарки маънии ҳастӣ - ватандорӣ, давлатсозӣ ва давлатдориро аз худ асар мегузоранд. Аз ҳамин лиҳоз аст: «ҳар он ки бехунар афтад, назар ба айб кунад» (Ҳофиз).

Бояд донист, ки ҳар давлат системаи ягонаи таъмини амнияти миллии худро дорад. Ин система аз қисматҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, ҳарбӣ, маданӣ, идеологӣ, динӣ, мазҳабӣ, маъмурӣ иборат аст. Тибқи қонун онҳо қотеона ҳифз ва идора карда мешаванд. Ашхосе, ки дар роҳи хиёнат ба манфиатҳои миллии хеш ворид мегарданд, аз системаи таъмини амнияти миллии Ватани худ берун гашта, дар системаи таъмини амнияти миллии давлати бегона ворид мегарданд ва фаъолият мекунанд. Гумон намеравад, ки ин тезис зиёд нофаҳмо бошад. Зеро «ҳақиқати абстрактӣ вучуд надорад. Ҳақиқат ҳама вақт мушаххас аст» (Г.Ф. Гегел). Барои илм раванд, падида ва структураи ин қабил шахсиятҳо объекти истехзо буда наметавонад. Онҳо ниёз ба таҳқиқ, омӯзиш, сабабмуайянкунӣ ва тасмимгирӣ ба манфиати ояндабинию солимгардонии ҷомеаро доранд.

Илм: адабиёт ва амният. Илмро бо адабиёт як дониш мумкин нест. Аммо муқобил гузоштани ин ду шакли ҷаҳонбинӣ ҳам ба ҳақиқат дуруст намеояд. Агар илм тавассути истилоҳот, мафҳумҳо воқеиятро инъикос кунад, адабиёт онро тавассути образҳо таҷассум менамояд.

Ҳодисаҳое, ки дар шароити кунунӣ вобаста ба

вазъияти таъмини амнияти шахс, ҷомеа ва давлат рух медиҳанд, бо метод ва методологияи илмӣ ба пуррагӣ мавриди тадқиқ метавонанд қарор гиранд. Аммо илм фазоеро, ки хулосаи чунин маълумот ба мақсадҳои амалии худ ба таври басанда қор кунад ва натиҷаи мавриди назарро ба бор орад, таъмин карда наметавонад. Фаҳми истилоҳот, мафҳум ва назарияҳои илмӣ ба субъект - объектҳои фаъоле, ки ҳамчун воситаи нигаронӣ дар таъмини амнияти миллӣ ҳастанд, дар аксари вақт, ниҳоят душвор ва номумкин мебошад. Аз тарафи дигар, натиҷаи тадқиқоти илмӣ дар шакли назария ба ин ашхос нигаронида ҳам нашудааст.

Илм хосияти системафаринӣ дорад. Аз натиҷаҳои тадқиқоти илмӣ ҳар як ҷузъи системаи ягонаи таъмини амнияти миллӣ, дар вобастагӣ ба салоҳият, функция ва вазифаҳои истифода мекунад. Адабиёт муҳимтарин ҷузъи ин система мебошад. Трансформатсия (табдили) тадқиқоти илмӣ, ошкор кардани сабаб ва оқибат, моҳият ва зухуроте, ки таъмини амнияти миллиро зери хатар мебарад, зарур аст, тавассути инфрасохтори бадеӣ - одӣ, фаҳмо бо образҳо, ҷузъиёти марбути эмотсионалӣ ба кишрҳои гуногуни аҳоли фаҳмонида шавад. Дар ин раванд қудрати калом бадеӣ дар офаридани ҳар гуна асари одӣ (нақшавӣ, барои ҳисоботдиҳӣ) нест. Он бояд равиши ниҳоят мушкили давлатофаринӣ ва миллатсозии замони навинро давра ба давра таҷассум карда тавонад. Образҳои қаҳрамонон – хирадмандӣ, корнамоӣ, ҷавонмардӣ, хислатҳои олиии инсонпарварона, миллатдӯстӣ ва ватанпарастии онон дараҷаи ғоявию эстетикӣ асарҳои бадеиро ташкил кунад. Ҳамзамон, барои ҳаматарафа нишон додани қаҳрамонони мусбат, тарафҳои манфӣ – сабаб ва натиҷаҳои ғаммоли ашхосеро, ки роҳи созандаи ҳаёти имрӯзаро сарфи назар мекунанд, муваффақиятҳои бузурги давлати миллии моро дар кӯтоҳтарин давраи таърихӣ нодида мегиранд, ба ифротгарӣ, экстремизм ва терроризм рӯ овардаанд,

ба номи давлат ва миллат иснод меоранд, ошкор созанд. Бузургии тафаккури бадеӣ дар тавони дидани воқеоти реалӣ, ходисаҳо, равандҳои чома дар маҷмӯъ, ягонагӣ дар алоқамандӣ бо ҳамдигар мебошад. Он чизеро, ки дар ифода карданаш илм мувоҷеҳ бо мушкилот мегардад, сухани бадеӣ хеле сода, одӣ, ба таври оммафаҳм, заминӣ ифода мекунад. Яъне, барои таъмини мақсадҳои амнияти миллӣ аз беҳтарин воситаҳоаст. Аммо ин кори осон нест. Барои офаридани асаре, ки мардум онро қабул мекунад, хотирмон аст, хонанда (бинанда ва шунаванда)-ро ба фикр кардан ҳидоят менамояд, ба мақсади гузоштаи нависанда (иштирокчии фаъоли системаи таъмини амнияти миллат) наздик мешавад, зарур аст, ӯ масъаларо ҷиддан, аз нуқтаи назари илмӣ дарк кунад, худ ба он идея муътақид бошад. Асари ӯ аз таҷрибаи дар тарозуи эҳсоси масъулият ва воқеият санҷидашуда сарчашма бигирад. Маълум аст, ки мубориза барои расидан ба истиқлолият ками дар кам таърихи сеҳазорсола дорад. Бузургтарин шахсияти даҳ асри ахири миллати тоҷик ин ормонро бо қаҳрамонӣ, шучоатмандии бемисл, азхудгузаштанҳо, хирадмандӣ, солорӣ тавонист амалӣ созад. Миллатро сарчамъ намояд. Давлатро бунёд ва Тоҷиконро бо сари баланд ба ҷаҳониён муаррифӣ кунад.

Эҷодиёти бадеӣ дар як амалиёти фикрӣ метавонад хеле осон сайри таърихӣ анҷом диҳад. Воқеияти имрӯзро тасвир созад. Ояндаро пешгӯӣ кунад. Ҳидоят намояд. Ҳушдор диҳад.

Ба назар мерасад, ки адабиётшиносӣ имкон дорад, мисли замони гузашта аз ганҷинаи адабиёти классикии тоҷик барои таҳкими давлатдорӣ миллӣ ва амнияти миллӣ таҳассусмандона, бо масъулияти бузурги рукнҳои конститусионӣ истифода кунад. Аҷдодони бузурги миллати тоҷик Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ, Абулқосим Фирдавӣ, Умари Хайём, Абӯалӣ Сино, Носири Хисрав,

Абдурахмони Ҷомӣ, Сайидои Насафӣ, Аҳмади Дониш ва бисёри дигар адибон ва донишмандон дар фаҳми илми воқеият, тарғиби хирад, дониш, таҷрибаи инсонӣ, мубориза ба муқобили хурофотпарастӣ хизмати бебаҳо кардаанд. Онҳо равшангарои миллатро аз асосҳои муҳимтарини ҳаёти худ доништаанд. Дар ин бобат зарур аст, таҷрибаи пешини ба мо маълум (се принципи реализм) дар мувофиқ кунонидан ба манфиатҳои миллӣ истифода гардад. Осори классикони адабиёти тоҷик ба бисёре аз дардҳои рӯзмарра марҳам шуда метавонанд.

Дараҷаи таъмини амнияти миллӣ бо тамоми роҳу восита наздик гаштан ба илм, маориф, фаҳми воқеии равандҳои ҷамъиятӣ мебошад. Бе адабиёт расидан ба ин мақсад номумкин аст.

Хулоса. Система, структура ва функсияҳои таъмини амнияти давлатӣ ҳамон вақт метавонад вазифаҳои худро дар ҷаҳорҷӯби қонунҳои амалкунанда муваффақона таъмин созад, ки ба илм, маърифат тавассути қатъиян ба инобат гирифтани қонуниятҳои тараққиёти ҷамъият ва тафаккури инсонӣ муносибат намояд. Агар дар тамоми соҳа (сиёсат, иқтисодиёт, иҷтимоиёт, тиб, маориф ва ғайра) доштани маълумот муҳимтарин ҷузъи фаъолият бошад, барои таъмини амнияти давлат, шахс ва ҷомеа ин қисмат ҳаётан муҳим маҳсуб мегардад. Гирифтани маълумоти касбии аҳаммияти иҷтимоидошта ҳаваскорӣ (тавре ки хотиррасон гардид, гимнастикаи забону гӯш ва баръакс) нест. Масъулияти қонунӣ, меъёрӣ - ҳуқуқӣ, касбӣ ва маҳсусан ахлоқиву маънавӣ аст. Агар илмӣ ҳам набошад, дар ҳамин асос бояд ташкил, роҳандозӣ ва баҳогузорӣ карда шавад.

Ҷамҷунон, субъект, раванд ва фактҳое, ки тибқи салоҳдид мадди назар гирифта мешаванд, ба таҷзия, таҳлил, муқоиса, бозсанҷӣ ва арзёбии ҷиддӣ ниёз доранд. Муайян кардани генезис, этиология, омил ва сабабҳои

воқеот ба хоџири бартараф ва пешгири намудани онон аз шартҳои асосии фаъолият мебошанд.

Чараҳои таъмини амнияти миллии навъи мусобиқаи интеллектуалии байни сохторҳои ин муассиса бо террористҳо, гурӯҳҳои муташаккили ҷиноятии, объектҳои таҳти назар муайянкардаи қонун нест. Роҳ, метод, усул ва шаклҳои мубориза бо онҳо маълуманд. Аммо ба истифодаи истилоҳи «мусобиқа» бо сохтор арзиш надоранд. Ин мусобиқа, қувваозмоӣ байни органҳои таъмини амнияти миллии ва бозигарони пуштипардагии онон дар ҳар сатҳе, ки бошад ва иштироки фаъолнаро дар чараҳои аз байн бурдани омилҳои, ки зухуроти терроризм, экстремизм, фаъолияти гурӯҳҳои муташаккили ҷиноятиро моҳиятан тавлид, ташкил ва роҳандозӣ мекунанд, дар назар дорад. Донишҳои илмӣ дар ин роҳ, тавони сифат ва самаравӣ корро мушаххас ва муайян мекунанд. Ҳамзамон, таъкид бояд кард, ки ҷавҳари аслии қудрати таъмини амнияти давлати миллии мансуб ба фаҳм, дониш ва масъулияти бузурги мардуми сарзамини обод, осуда ва бихиштосои мост.

Адабиёт:

1. J.C. Plano, Қ. Olton. The International Dictionary. – California, 1982.
2. Гегель Ф. Наука логики. – М., 1975.
3. Кондаков Н.И.. Логический словарь – справочник. – М.: Наука, 1975.
4. Ковальченко И. Д. Методы исторического исследования. М., Наука, 1996.
5. Шеннон К.. Назарияи математикӣ алоқа, 1946.
6. Фарҳанги забони тоҷикӣ (аз асри X то ибтидои асри XX), ҷилди 1. - М., Советская энциклопедия, 1969.
7. Фейербах Л.. История философии. т. 3. – М., 1967.

Абдусамад Салимов –
Сардори Раёсати Кумитаи давлатии
амнияти миллии Ҷумҳурии Тоҷикистон
дар вилояти Суғд

ТАЪМИНИ АМНИЯТИ МИЛЛӢ – ВАЗИФАИ МУҚАДДАС

Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти Тоҷикистон муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон таъкид кардаанд: «ҳифзи озодиву истиклолият ва манфиатҳои милливу давлатӣ вазифаи муҳимтарини ҳар як фарди бонангу номус, ватандӯсту ватанпарвар ва худшиносу ҳудогоҳи ин сарзамин мебошад». Дар робита ба ин таъкиди Пешвои миллат гуфтани ҳастам, ки Раёсати ҚДАМ ҚТ дар вилояти Суғд барои пешгирии зуҳуроти номатлуб ба монанди экстремизм, радикализм ва терроризм корҳои назаррасеро ба сомон расонидааст ва дар самти номбурда корбарӣ идома дорад.

Омӯзиш ва таҳлили маводҳои Раёсати ҚДАМ ҚТ дар вилояти Суғд дар самти мубориза бар зидди терроризм ва экстремизми динӣ аз он шаҳодат медиҳанд, ки айни замон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон, аз он ҷумла вилояти Суғд, яке аз масъалаҳои муҳиму мубрам ва мушкилоти асосӣ, ки ба амнияти миллӣ хатари ҷиддӣ эҷод мекунад, ин идома ёфтани фаъолияти таҳрибкоронаи ҳизбу ҳаракатҳои динӣ-экстремистӣ ва террористӣ ба шумор рафта, раванди мазкур ба оромии вазъи ҷамъиятӣ-сиёсӣ, пойдеории соҳти конститусионӣ ва якпорчагии Ҷумҳурии Тоҷикистон таъсири манфӣ расонида истодааст.

Новобаста аз андешидани чораҳои пешгирикунанда аз ҷониби мақомоти давлатӣ ва сохторҳои қудратии вилоят, аъзоёну пайравони ташкилотҳои ифротӣ бо дастгирии хоҷагони хоричӣ аз нияту нақшаҳои ғаразноки хеш даст

накашида, барои амалӣ сохтани мақсадҳои нопоки худ кӯшиш ба харҷ дода истодаанд. Аз ин хотир, вазъият дар самти мубориза бар зидди терроризм ва экстремизми динӣ дар ҳудуди вилояти Суғд дар маҷмӯъ то ба ҳанӯз мураккаб боқӣ мемонад.

Аз лиҳози гавиши сокинон ба ташкилотҳои экстремистӣ ва террористӣ чун пештара як қисми шаҳру ноҳияҳои вилояти Суғд аз қабилҳои шаҳрҳои Исфара, Хучанд, Истаравшан, ноҳияҳои Б.Ғафуров, Ҷ.Расулов ва Мастҷоҳ ҳамчун минтақаҳои осебпазир ба ҳисоб рафта, танҳо дар соли 2017 аз ҷониби Раёсати ҚДАМ ҚТ дар вилояти Суғд 155 нафар аъзои созмонҳои динӣ-экстремистӣ ва террористӣ, муайян ва дастгир гардида, нисбати онҳо парвандаи ҷиноятӣ оғоз карда шудааст. Бо ҳукми суд 83 нафар аъзои созмонҳои террористӣ ва экстремистӣ ба муҳлатҳои гуногун аз озодӣ маҳрум карда шудаанд.

Таҳлилҳо нишон медиҳад, ки яке аз роҳҳои асосии ба ҷомеаи мо воридшавии ақидаҳои бегона ва паҳншавии идеологияи созмону ҳаракатҳои динӣ-экстремистӣ ба воситаи ҷавононе сурат мегирад, ки ба давлатҳои хориҷӣ, аслан давлатҳои исломӣ барои таҳсил ва ё кор сафар кардаанд.

Сабаби дигар ин таълимоти ғайриқонунии динии ҷавонон ва наврасон дар дохили ҷумҳурӣ, дар маҳаллаҳо, аз ҷониби муллоҳои манфиатҷӯ ва шахсони диндори мутаасиб мебошад. Вақте наврас ё ҷавон, ки дорои дониши мукаммали дунявӣ нест ва ҷаҳонбинии танги сиёсӣ дорад ба таълимоти динӣ фаро гирифта мешаванд, ҳатман зери таъсири ақидаҳои фонатикӣ қарор мегиранд. Дар натиҷа шумораи чунин ашхос зиёд гардида, ҳамаи онҳо пешбарандаи ақидаҳои ифротӣ мегарданд.

Сабаби дигар ин бетарафии намоёндагони сохторҳои давлатӣ, ташкилотҳои ҷамъиятӣ, зиёӣён, саънаткорон ва ҳунармандон оид ба таблиғи ташвиқи сохти давлатдорӣ

дунявӣ, пешгирии хурофот ва ифротгароии динӣ мебошад.

Вазъияти ба амаломата барои ворид шудани идеологияи бегона, дар бисёр ҳолатҳо ба ҷамъият ва амнияти миллӣ хатарнок буда, барои шомил шудани ҷавонон ба ташкилоти экстремистӣ ва террористӣ замина мегузорад. Онҳо фирефтаи мубаллиғони равияҳои ифротӣ гардида, аз ҷониби намояндагони ин ташкилотҳо аз ҷиҳати молиявӣ дастгирӣ меёбанд ва баъди шомил шудан ва иштирок дар амалиёти зиддиинсонӣ аз мақсадҳои нопоки онҳо огоҳӣ меёбанд.

Ҷавонони гумроҳ дар навбати худ ақидаҳои ин гуруҳоро дар шабакаҳои гуногуни иҷтимоӣ дар байни наздикону шиносонашон тарғибу ташвиқ менамоянд, ки ин ба афзоиши теъдоди аъзои гуруҳҳои ифротгаро аз ҳисоби сокинони ҷумҳурӣ мусоидат мекунад.

Қайд кардан зарур аст, ки баъди амалиётҳои густурдаи қувваҳои ҳарбӣ-ҳавоии Федератсияи Руссия мавқеи ТБТ «ДИИШ» танг гардида, қисми зиёди ҳудуди кишвари Сурия аз зери тасарруфи онҳо озод ва таҳти назорати қувваҳои давлатии Сурия қарор дода шудааст. Дар рафти ин амалиётҳо ташкилоти террористии «ДИИШ» талафоти зиёди ҷонӣ дида, як қисми ҷангиёнаш (асосан аз ҳисоби шаҳрвандони Осиёи Марказӣ) ба кишварҳои Туркия, Ҷумҳурии исломии Афғонистон, Ҷумҳурии исломии Покистон, Украина, Руссия фирор намуда, кӯшиш доранд, ки бо ҳучҷатҳои қалбакӣ ба Ватан баргарданд.

Ҳарчанд ки шумораи шомилшавии шаҳрвандон ба ин ташкилот дар соли 2017 нисбатан коҳиш ёфта бошанд ҳам, то ҳол тарафдорон ва пайравони ДИИШ ошкор шуда истодаанд. Дар натиҷаи пурсишҳо маълум мегардад, ки онҳо аз ақидаҳои ғаразноки худ ба осонӣ даст намекашанд. Дар давоми соли равон барои алоқамандӣ доштан бо ТБТ «ДИИШ» нисбати 30 нафар сокинони

вилояти Сугд парвандаҳои ҷиноятӣ оғоз карда шуда, 12 нафар мубаллиғон ва пайравони ин ташкилот бо ҳукми суд ба муҳлатҳои гуногун аз озодӣ маҳрум карда шуданд.

Инчунин, 3 нафар сокинони вилоят аз кишвари Сурия ба Ватан баргардонида шуда, дар рафти пурсиши яке аз онҳо Насруллоева Санавбар, сокини ноҳияи Ҷ.Расулов, муайян гардид, ки номбурда бо ҳамроҳии шавҳар ва 3 фарзандаш аз ҷониби шаҳрванди ҶТ барои иштирок дар муҳорибаҳои мусаллаҳона ба кишвари Сурия ҷалб гардида, ба ин кишвар фиристода шудааст.

Дар рафти гузаронидани чорабиниҳои ҷустуҷӯӣ сокини шаҳри Истаравшан Сангинов Илёс Мирғиёсович дастгир гардида, хангоми пурсиш муайян гардид, ки номбурда ба ғайр аз Насруллоева С. боз 6 нафар шаҳрвандони ҶТ-ро ҷалб ва ба кишвари Сурия интиқол додааст. Дар як вақт, аз шахсони муайян маблағ ҷамъоварӣ намуда, ба аъзоёни ташкилоти террористии “ДИИШ” интиқол додааст. Нисбати номбурда парвандаи ҷиноятӣ оғоз ва чорабиниҳои тафтишотӣ идома дорад.

Ба ғайр аз ин, хангоми амалӣ намудани чорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон Олимов Абдувақос Абдуразоққович, санаи таваллудаш 06.02.1989, зодаи шаҳри Исфара, Ҷамоати деҳоти Чоркух, аз кишвари Сурия ба Ватан баргардонида шуд. Номбурда охири моҳи ноябри соли 2014 ба Федератсияи Русия ба муҳочирати меҳнатӣ рафта, баъдан моҳҳои июл-августии соли 2015 ба Ҷумҳурии Сурия сафар карда, ба сафи ТЭТ «ДИИШ» пайваस्ताаст.

Моҳи ноябри соли ҷорӣ Олимов А.А. ба Ватан баргардонида шуда, нисбати номбурда парвандаи ҷиноятӣ оғоз ва корҳои тафтишотӣ идома дорад.

Бояд қайд кард, ки қисми зиёди сокинони минтақа пеш аз шомилшавӣ ба гурӯҳҳои террористӣ аз рӯи рафтор ва тарзи намозгузорӣ ба ҷараёни динӣ-

экстремистии «Салафия» шабоҳат дошта, ақидаҳои ин равияро ҷонибдорӣ мекарданд. Паҳнкунандагони ғояҳои ҷараёни мазкур асосан хатмкардагони мадрасаҳои динии кишварҳои Покистон, Арабистони Саудӣ, Яман, Миср ва Сурия ба шумор мераванд.

Тибқи маълумоти омории дар Раёсати ҚДАМ ҚТ дар вилояти Суғд мавҷуда теъдоди толибилмони марказҳои динии кишварҳои исломӣ **687** нафарро ташкил мекунад. Аз шумораи мазкур 662 нафар ба ҷойи истиқомати доимӣ баргашта, **25** нафар то ба имрӯз дар таълимгоҳҳои динии давлатҳои исломӣ ба таҳсил фаро гирифта шудаанд. **15** нафар толибилмон дубора ба ҷойи таҳсили қаблӣ баргаштанд ва айни ҳол дар маҷмӯъ **40** нафар сокинони вилоят дар марказҳои зикршуда таҳсилоти динӣ мегиранд.

Бояд тазаққур дод, ки қариб ҳамаи дастгиршудагон бо иттиҳомии фаъолият дар ТЭ Салафия, “Ихвон-ул-муслимин” толибилмони марказҳои динии кишварҳои исломӣ ё нафаронеанд, ки дар назди ин толибилмон таълимоти динӣ гирифтаанд. Аз ҷумла, зимни ба роҳ мондани ҷорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон Аҳроров Шукруллоҳон Муротович, санаи таваллудаш 27.07.1979, зода ва истиқоматкунандаи шаҳри Хучанд, маҳаллаи Раззоқ ба гумони аъзо буданаш бо ташкилоти экстремистӣ – террористии «Ихвон-ул-муслимин» муайян ва дастгир карда шуд.

Ҳангоми пурсиш маълум карда шуд, ки номбурда соли 2000-ум аз тарафи аъзои фаъоли ТЭТ ҲНИТ Юсупов Абдучамил (айни ҳол дар маҳбас қарор дорад) ба сафи ташкилоти мазкур шомил карда шуда, то ба имрӯз аз аъзогии ТЭТ ҲНИТ расман даст накашидааст. Солҳои 2003-2010 Аҳроров Ш.М. дар донишгоҳи байналмилалӣ «ал-Азҳар»-и шаҳри Қоҳираи Ҷумҳурии Мисри Араб таҳсил намудааст.

Омӯзиши маводҳо аз он шаҳодат медиҳад, аз

рӯйи ақидаи динӣ аъзоёни ТЭ Салафия ба се гурӯҳ чудо мешаванд. Аз ҷумла:

Ақидаи “**мадҳалӣ**” – ақидаест, ки пайравони онро танҳо аз рӯи сару либос, намуди зоҳирӣ, иҷрои расму оин ва тарзи намозгузорӣ фарқ кардан мумкин аст. Онҳо бисёр орому ботамкин буда, бо ин роҳ шумораи пайравони худро зиёд менамоянд (ақидаи марказҳои динии ШАС).

Ақидаи “**такфирӣ**” – ақидаест, ки пайравони он намоянда ва пайравони дигар мазҳаб ё динро “ғайримусулмон” ҳисобида, ақидаи онҳоро ботил ва амалҳои онҳоро “куфр” (ба мисоли пайравони ТЭТ “Ансоруллоҳ”) меҳисобанд. Бо ин роҳ дар байни ҷомеа низоъ мендозанд ва аҳолиро ба табақаҳо чудо мекунанд.

Ақидаи “**ҷихоҳӣ**” – ин ақидаест, ки пайравони он “ҷиход”-ро меҳвари асосии дини ислом шуморида, иштирок дар ҷиходро рукни асосии дини ислом медонанд (дар мисоли ТЭТ ДИИШ) ва мақсади асосиашон ҷалби ҷавонон ба сафи ташкилоти экстремистӣ-террористӣ мебошад.

Пайравони ҷараёни мазкур дар худуди вилоят баъди дастгир гардидани як қатор пешвоён ва аъзоёни фаъоли он, тарзу усули фаъолияти таҳрибкоронаи худро тағйир дода, роҳи пинҳонкориро пеш гирифтаанд. Инчунин, онҳо симои зоҳирии худро тағйир дода, дигар ба таври кушоду равшан ҷамъомадҳои динӣ барпо накарда, танҳо тавассути сомонаҳои интернетӣ (“Одноклассники”, “Вайбер”, “Вотсап” ва ғайраҳо) фаъолияти ташвиқотиашонро пеш мебаранд.

Дар давоми соли равон аз ҷониби Раёсат нисбати **88 нафар** сокинони вилоят бо ҷурми алоқамандӣ доштан ба ҷараёни динӣ-экстремистии “Салафия” парвандаҳои ҷиноятӣ оғоз карда шудааст. Бо Ҳуқми суд **48 нафар** ба муҳлатҳои гуногун аз озодӣ маҳрум гардиданд.

Дар ин самт моҳи сентябри соли 2017 як гуруҳи

аъзоёни чараёни динӣ-экстремистии «Салафия», тахти роҳбарии аъзои фаёли ин ташкилот – Мирзоев Муъйдин Мубинович, сокини шаҳри Хучанд дастгир карда шуда, маълум гардид, ки номбурда бо роҳбарон ва аъзоёни дар Шохигарии Арабистони Саудӣ будаи ин ташкилот тавассути шабакаҳои интернетӣ робита намуда, баъдан ақидаҳои ғайримазҳабии онҳоро дар макони зисташ, дар байни чавонони шаҳри Хучанд паҳн мекард. Номбурда 8 нафар чавонони шаҳри Хучандро ҷалб намуда, ба онҳо то моҳи майи соли 2017 чамъомадҳо ташкил ва ақидаҳои чараёни «Салафия»-ро тарғибу ташвиқ менамуд. Нисбати номбурда парвандаи ҷиноятӣ оғоз карда шуда, тафтишот идома дорад.

Нисбати фаёлияти «Ҳизб-ут-Таҳрир» қайд кардан зарур аст, ки баъди дастгир ва аз озодӣ маҳрум гардидани мубаллиғони ин ташкилот, айни замон аъзоёни он аз тактикаи пештара, яъне паҳн намудани варақаҳои ҳизбӣ ва ташкил намудани ячейкаҳои ибтидоӣ (“ҳалақаҳо”) даст кашида, пурра тавассути сомонаҳои интернетӣ фаёлият мебаранд. Қайд кардан бамаврид аст, ки 7-8 соли охир ҳолатҳои паҳнкунии варақаҳои ТЭ “Ҳизб-ут-Таҳрир” дар ҳудуди вилоят ба қайд гирифта нашудааст. Дар ин самт дар давоми соли 2017 нисбати 12 нафар аъзои ташкилоти мазкур парвандаи ҷиноятӣ оғоз карда шуда, 10 нафар ба муҳлатҳои гуногун аз озодӣ маҳрум гардидаанд.

Ҳалқаҳои пинҳонии **“Ҳаракати исломии Узбекистон” ва ҷамоати “Ансоруллоҳ”** дар қаламрави вилоят, бо дастгирии молиявӣ ва роҳбарии бевоситаи фаёлони ин ташкилот, ки дар самти Афғонистон қарор доранд, ба таври пинҳонӣ роҳандозӣ гардида, айни замон 107 нафар дар кофтукови расмӣ қарор доранд. Дар давоми соли 2017 нисбати 14 нафар сокинони вилоят парвандаи ҷиноятӣ оғоз карда шуда, бо Ҳукми суд 9 нафар аз озодӣ маҳрум гардидааст.

Таҳлили маводҳои дар самти мубориза бар зидди

фаъолияти тахрибии ТЭТ “ҲНИТ” ва “Гурӯҳи-24” мавҷудбуда нишон медиҳанд, ки айни замон роҳбарону фаъолони ин ниҳодҳо бо дастгирии доираҳои алоҳидаи кишварҳои манфиатдор дар хориҷи мамлакат фаъолияти тахрибӣ-идеологии худро бар зидди сохти конститутсионии ҚТ пурзӯр намуда истодаанд. Чунончи, моҳи октябри соли равон яке аз аъзоёни фаъоли ин ташкилоти террористӣ Бурҳонов Юнус Аббосович, зодаи шаҳри Истаравшан, маъруф бо таҳаллуси “Саидюнуси Истаравшанӣ”, ки тахтисарпарастии хоҷагони хориҷиаш дар ҳудуди Чумхурии исломии Эрон қарор дошта, дар сомонаҳои интернетӣ баромад намуда, бар зидди сохти конститутсионии имрӯза мақолаҳои иғвоангезро паҳн намудааст. Воқуниши соқинони шаҳри Истаравшан ва аҳолии чумхурӣ шаҳодати он аст, ки мардум амалҳои зишти Саидюнуси Истаравшаниро қатъиян маҳкум карда, талаб кардаанд, ки ӯ аз таҳаллуси “Истаравшанӣ” даст кашад. Ӯ ва ҳешу табори наздиқашро нисбати амалҳои тахрибӣ бар зидди сохти конститутсионии Тоҷикистон маҳкум кардаанд.

Дар натиҷаи гузаронидани чорабиниҳои оперативӣ-ҷустуҷӯӣ маълум гардид, ки баъзе собиқ аъзоёни ТЭТ “ҲНИТ” аз ақидаҳои ғайриқонуниашон барнагашта, фаъолияти тахрибиро идома дода истодаанд. Аз ҷумла, соли равон аз ҷониби Раёсат собиқ аъзои фаъоли ТЭТ «ҲНИТ» Оқилов Ш.Ш. дастгир гардида, дар рафти пурсиш маълум шуд, ки номбурда баъди ғайриқонунӣ эълон гардидани фаъолияти ташкилоти мазкур дар қаламрави ҚТ бо дигар аъзоён ва тарафдорони фаъоли ин ниҳод робита барқарор намуда, фаъолияти онро ба таври пинҳонӣ идома додааст. Номбурда дар ҳудуди шаҳри Истаравшан бо 3 нафар собиқ аъзои дигар ҷамъомадҳои пинҳонӣ доир намуда, оид ба таъсис додани ячейкаҳои пинҳонии ҲНИТ маслиҳат намудааст.

Дар рафти азназаргузаронии манзили истиқомати Оқилов Ш.Ш. компютеру флешкортҳо дарёфт ва мавриди

ташхис қарор гирифта, муайян гардид, ки дар маводҳои мусодирашуда даъватҳои оммавӣ ва пинҳонӣ дар бораи бо роҳи зӯрварӣ ғасб намудани ҳокимият ва тағйир додани сохти конститусионии ҚТ вучуд дорад.

Дар маҷмӯи соли 2017 барои содир намудани кирдорҳои ғайриқонунӣ аз ҷониби Раёсат 10 нафар аъзоёни ТЭТ «ҲНИТ» ва 1 нафар аъзои ташкилоти экстремистии ТЭ «Гуруҳи-24» дастгир гардида, нисбатан 8 парвандаи ҷиноятӣ оғоз карда шудааст. 1 нафар аъзои ТЭТ «ҲНИТ» ва 3 нафар аъзои «Гуруҳи-24» бо Ҳукми суд аз озодӣ маҳрум карда шудаанд.

Ташвишвар он аст, ки мутаасифона дастгирии ғояҳои экстремистӣ ва террористӣ солҳои охир дар байни донишҷӯён низ ба назар расида истода, соли равон 4 нафар донишҷӯёни муассисаҳои таҳсилоти олии шаҳри Хучанд бо ҷурми алоқамандӣ бо ташкилоти экстремистии «Салафия» дастгир карда шуданд. Соли равон дар ҳамаи донишгоҳову донишкадаҳои вилоят бо мақсади омӯзиши вазъият назарсанҷии сатҳи диндорӣ донишҷӯён гузаронида шуд. Дар натиҷа маълум гардид, ки то ҳол сатҳи диндорӣ ва майлу рағбати донишҷӯён ба дин хеле баланд мебошад. Ҷунонҷӣ, аксарияти донишҷӯён ба роҳ мондани таълимоти диниро аз сини хурдсолӣ ва намоз хонданро ҳатмӣ шуморида, 4 нафар пурсидашудагон ҳизбу ҳаракатҳои динӣ-экстремистӣ ва 5 нафар донишҷӯён «ҷиход» намуданро дар роҳи дин ҷонибдорӣ намудаанд,

Дар баробари гуфтаҳои боло, қайд кардан лозим аст, ки яке аз самтҳои асосии фаъолияти мақомоти амният ин амалӣ кардани ҷорабиниҳои пешгирикунанда ба ҳисоб рафта, дар ин раванд давоми соли равон бо мақсади пешгирии шомилшавии ҷавонон ба ҳизбу ҳаракатҳои ифротӣ аз ҷониби Раёсати ҚДАМ ҚТ дар вилояти Суғд нисбати 261 нафар шаҳрвандон ҷорабиниҳои профилактикӣ гузаронида шудааст.

Вобаста ба хатару таҳдидҳои зухуроти ифротгарӣ

дар якҷоягӣ бо намояндагони МИҲД, аҳли зиё ва дигар сохторҳои хифзи ҳуқуқ дар минтақаҳои осебпазири шаҳру ноҳияҳои вилоят бо аҳоли, донишҷӯён ва дигар намояндагони кишрҳои ҷомеа вохӯриҳо ва суҳбатҳои фаҳмондадихӣ-профилактикӣ гузаронида шудааст.

Новобаста аз ин, дар бисёр мавридҳо сохтору мақомотҳои давлатӣ, намояндагони аҳли зиё ва дигар фаъолони ҷомеа дар самти пешгирии зухуроти номатлуб, аз қабилӣ баландшавии сатҳи дингарой, таассуби динӣ ва хурофотпарастӣ, шомилшавии ҷавонон ба ҳизбу ҳаракатҳои динӣ-ифротӣ мавқеи бетарафиро интиҳоб намуда, ба масъалаи мазкур безътиноӣ зоҳир менамоянд. Дар баъзан маврид чорабиниҳои таъсиррасонӣ ва идеологӣ дар миёни аҳоли, дар шаҳру ноҳияҳо ба таври лозимӣ ба роҳ монда нашуда, бештари онҳо танҳо барои расмият ва нишон додани омор гузаронида мешаванд. Ҳол он, ки дар ҳар як вохӯрӣ, ҷамъомадҳо, чорабиниҳои маданӣ, фарҳангӣ, маросимҳои диниву миллӣ ба мардум оид ба ҳатари фанатизми динӣ, хурофот ва зухуроти номатлуб, ба монади экстремизм ва терроризм фаҳмондан зарур ва ҳатмӣ мебошад.

Дар чунин шароит ба роҳ мондани тарғибу ташвиқи ҳар чӣ бештари соҳти конститусионӣ, ки асоси онро давлатдорӣ миллӣ ташкил медиҳад, ба ин фаъолият ҷалб намудани ҳамаи сохторҳои давлатӣ, институт ва дигар нерӯҳои солими ҷамъиятӣ аз вазифаҳои муҳим маҳсуб меёбанд.

Масъалаи мубориза ба муқобили экстремизми динӣ коркарди минбаъдаи илмиро металабад. Боварӣ дорам, ки конференсияи имрӯза барои аз нуқтаи назари илмӣ ёфтани роҳи ҳалли масъалаҳои марбут ба терроризм ва экстремизм, дарёфти усулҳои муносири пешгирии зухуроти номатлуб мусоидат хоҳад кард. (Бо истифодаи қувваҳои имкониятҳои арбобону ходимони давлатӣ ва ҷамъиятӣ, инчунин олимони соҳаҳои гуногун ва рӯҳониёни обрӯманд дар якҷоягӣ мусоҳиба (диалог) бо ҷомеа бояд васеъ ба роҳ монда шавад).

Ҷамшед Ҷӯразода -
доктори илмҳои таърих, профессор,
Ректори Донишгоҳи давлатии Хуҷанд
ба номи академик Б.Гафуров

МУАММОҲОИ ИҶТИМОИИ ҚАВОНОН ВА АМНИЯТИ МИЛЛӢ

Дар ҳама давру замонҳо масъалаи таъмини амнияти давлат ва ҷомеа аз масоили муҳим ва ҳассос маҳсуб мешуд ва ҳазорсолаи сеюм башарият ҷолишҳо ва таҳдидҳои навро ба амният эҳсос карда истодааст. Аз оғози асри XXI низоми тартиботи ҷаҳонӣ ба тағйироти кулли сохторӣ дучор омад, ки он ба нерӯи тоза пайдо кардани иқтисодӣ ва сиёсии як қатор давлатҳо ва иттиҳодияҳои ҳамгироӣ онҳо иртибот дорад. Ба саҳнаи ҳаёти байналхалқӣ сохторҳои фаромиллӣ ворид гардида, боиси ташаннучи зиддиятҳо дар байни кишварҳои алоҳида гардида истодаанд. Маҳз дар ҳамаи давраҳои таҳдидҳои терроризми байналхалқӣ ба вуҷуд омада, оламро ноором карда истодааст.

Аз ин рӯ, масъалаи таъмини амнияти давлатӣ дар шароити имрӯза аҳамияти ҳам илмию назариявӣ ва ҳам сиёсӣ амалӣ касб кардааст ва афроди равшанфикру дурназарро ба ташвиш андохтааст. Дарёфти роҳи востарҳои беҳтари таъмини амният ва ҳимояи манфиатҳои давлатӣ объекти муҳими тадқиқи илмҳои сиёсӣ мансуб меёбанд. Давлат таъмини амниятро ҳамчун вазифаҳои муҳимтарин ва афзалиятноки фаъолияти ҳеш медонад. Муҳаққиқ ва муаррихи номвар Саймумин Ятимов, ки дар вазифаи Раиси Кумитаи давлатии амнияти миллии Тоҷикистон ифои вазифа мекунад ва аз набзи амнияти кишвар бештар огоҳ аст, бо ҷопи мақолаи “Ҳақиқати илмӣ ва амнияти миллӣ” назари хешро оид ба таъмини

амнияти миллӣ аз назари таърихият ва донишҳои илмӣ баён кардааст. Аз ҷумла ӯ менависад, ки «Аз лиҳози сиёсӣ истилоҳи «амният» муродифи калимаи «давлат» аст ва баръакс. Аввалин тасаввурот оиди ниёзи одам, ҷамъият ба мавҷудияти муҳимтарин ва гарантарин ҷузъи системаи сиёсӣ таҳти номи «давлат», зарурати таъмини амнияти ҳуди инсон ва ҷомеаро дар назар дорад» 1].

Аз ин хотир, омӯзиши амиқу ҳамаҷонибаи моҳияту хусусиятҳои ин масъала, зарурати тадқиқ ва таҳлили паҳлӯҳои гуногуни назария ва амалияи амнияти давлатӣ ва таъмини бехатариро дар доираи илмҳои сиёсӣ ва низоми донишҳои дигари гуманитарӣ ба миён меорад. Маҳз аз ҳамин сабаб, масоили амният ба яке аз ҷузъҳои барномаи институтҳои таълимӣ ва тадқиқотҳо табдил меёбанд. Ин дар навбати худ муносибати бошууронаро ба масоили амнияти миллӣ ва байналмилалӣ на фақат аз тарафи мутахассисон, балки аз тарафи доираи васеи шаҳрвандон талаб мекунад. Бинобар ин, ба самтҳои таъмини амнияти давлатӣ, ҳифзи манфиатҳои миллӣ ва огоҳ кардани аҳли ҷомеа аз таъсири хавфу хатарҳои ҷаҳони муосир эътибор додани олимони соҳаи ҷомеашиносӣ ва раванди корҳои илмӣ худро ба он мутобик намудани онҳо, ба амнияти кишвар ва миллат, муносибатҳои байналмилалӣ ва суботу оромии сайёра таъсири амиқ гузошта метавонад.

Азбаски кишвари мо низ аз лиҳози мавқеи ҷуғрофӣ худ аз таъсири равандҳои манфии ҳаракатҳои экстремистӣ ва терористӣ дар қанор буда наметавонад, ҷомеашиносон бояд равандҳои зикршударо фаълоне таҳлил карда, оид ба ҷанбаҳои гуногун ва оқибати онҳо ба амнияти суботи давлат ва ҷомеаи мо андешаву хулосаҳои асоснок пешниҳод намоянд.

Дар замони муосир яке аз масъалаҳои асосӣ ва вазифаи аввалиндараҷаи ҷомеаи мутамаддин тарбияи дурусти ба камол расонидани ҷавонон, омода сохтани мутахассисони ҷавон ва муҳимтар аз ҳама, ҳалли муаммоҳои иҷтимоии ҷавонон маҳсуб мешавад, ки дар амнияти бехатарии миллӣ

нақши басо равшанро иҷро менамояд.

Чавонон яке аз гурӯҳҳои фаъоли аҳолиро ташкил медиҳанд, ки онҳо зуд ба шароитҳои нави ташаккулёбии ҳаёти ҷаҳонишавӣ мутобиқ мешаванд ва ҳамчун раҳнамои раванди ҷаҳонишавӣ баромад мекунанд.

Айни замон мувофиқи маълумотҳои умумиҷаҳонӣ оид ба вазъи чавонон дар соли 2015 шумораи чавонони 14 - 24 сола дар ҷаҳон аз 1,02 миллиард дар соли 1995 ба 1,19 миллиард дар соли 2015 расидааст. Наздик аз 5 як қисми аҳолии рӯи дунёро чавонон ташкил медиҳанд, ки як қувваи бузурги ҷомеаи ҷаҳонӣ мебошанд.

Чавонон ояндаи миллатанд, нерӯи созандаву бунёдкори онҳо пояи устувории ҳар як миллату давлати соҳибистиклолро инъикос намуда, барои рушду нумӯи он заминаҳову сарчашмаҳои бузургро фароҳам месозанд.

Сараввал, боигарии асосиву гаранбаҳоямон халқи хунарманди мо, хусусан чавонон, нерӯи чавонон, хунару истеъдоду садоқати онҳо мебошад. Ҷумҳурии Тоҷикистон давлати ҷавону чавонон буда, синни миёнаи аҳоли 24 сол ва 70 фоизи сокинони онро шахсони синни то 30-сола ташкил медиҳанд.

Дуввум, ҷавонӣ пеш аз ҳама нерӯст. Дар он ҷойе, ки ҷавонӣ ҳаст, ишқу умед ҳаст, ғайрату шуҷоат ҳаст, ҷоннисорӣ ҳаст. Ин нерӯ, ин сифатҳо заминаҳое мебошанд, ки имрӯз барои расидан ба ҳадафҳои баланди миллӣ барои мо ногузиранд.

Сеюм, чавонон ҳамеша дили гармдоранд, он ҳамеша дар ҷустуҷӯву дар тақобӯянд, чавонон ҳамеша эҷодкоранд, ба пеш менигаранд ва пеш мераванд, ки инҳо низ яке аз омилҳои расидан ба ҳадафҳост.

Метавон бартарӣ ва сифатҳои ҷавониро идома дод. Аммо ба ин зарурат нест, зеро инҳо ҳама маълуму мусалламанд. Албатта, далелҳои овардаи мо ҳаргиз чунин маъно надоранд, ки мо соф тақя ба чавонон кунему аз баҳри пирон бароем. Баръакс, дар мо масале ҳаст: «Бе пир

марав, ки дар амонӣ, ҳарчанд Сикандари замонӣ”. Агар ташбеҳ диҳем, пирон камонанд, ҷавонон тир ва ҳеч тире бе камон қобили парвоз нест. Аммо инро ҳам набояд аз ёд бурд, ки теъдоди тир ҳамеша хеле бештар аз камон аст. Камон раҳнамоист, аммо он чи ба ҳадаф рафта мерасад, тир аст. Дар сиёсати хирадмандонаи Пешвои миллати мо ин ҳама ба назар гирифта шудааст.

Арзиши ҷавонон ва нақшу мавқеи ин кишри бонуфузи ҷомеаро дар бехтарин шакл ва мазмун Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, Президенти кишвар меҳтарам Эмомалӣ Раҳмон зикр кардаанд, ки воқеан муносиб аст. Яъне, Пешвои муаззами мо ҷавонро «Ояндаи миллату давлат» гуфтаанд, ки воқеан баҳои сазовор ва дар айни замон масъулиятгалабона мебошад.

Муаммоҳои иҷтимоӣ ва мушкилоти ҷавонон вобаста ба ҷаҳонишавии ҷомеаи ҷаҳонӣ дар кулли кишварҳои олам ба ҳамдигар наздиканд ва дар бартараф кардани он ҳар як кишвар ба тарзи худ вобаста ба шароити бавуқӯъпайваста, урфу одатҳои миллӣ, сатҳи ҷаҳонбинӣ ва монанди инҳо кӯшиш менамояд. Ин ҷо метавон силсилаи муаммоҳои иҷтимоии мавҷударо, ки садди роҳи дурусти тарбияи ҷавонон мебошад ёдрас кард, ки ҳар яке бо сабабҳои мухталиф рӯи қор омадаанд ва бартараф кардани онҳо ё раҳӣ бахшидани ҷавонон аз гирдобии он мушкилот заҳмати зиёдро тақозо менамояд.

Дар ин ҷода саҳми илми сотсиологияи ҷавонон, шоҳаи мустақили илми сотсиология нақши муҳим дорад, зеро он ба таҳқиқи ҷавонон ҳамчун як умумияти иҷтимоӣ, хусусиятҳои иҷтимоигардии онҳо, тарзи ҳаёт, арзишҳо ва дурнамои ҳаётӣ, нақш ва мақоми онҳо, вазъи ҷавонон ва гуруҳҳои ҷавонон дар ҷомеа машғул аст.

Аксари муҳаққиқон хусусияти муаммоҳои ҷавонро тавассути «оғози зиндагии ҷавонон», ки барои насли наврас хос аст, чунин муайян менамоянд: издивоҷ надоштани онҳо, надоштани макони истиқоматии шахсии

худ, надоштани тахассуси касбӣ, надоштани тачрибаи кофии ҳаётӣ, (ноустувории ҷаҳонбинӣ) нисбатан паст будани нуфузи иҷтимоӣ ва ғайраҳо.

Ба муаммоҳои муҳимтарини ҷавонон гурехи муҳаққиқон унсурҳои зеринро дохил мекунад:

- таълим дар асоси меъёрҳои таърихӣ, тарзи ҳаёт ва анъанаҳои халқ;

- гирифтани таҳсилоти меъёрӣ ва интихоби касб (ихтисос);

- иҷтимоишавӣ бо назардошти шароитҳои иҷтимоиву иқтисодӣ ва сиёсӣ дар кишвар;

- муайян кардани маънии ҳаёт 2, с. 44].

Дар байни ҷавонони Тоҷикистон низ якҷанд муаммоҳо, аз қабилӣ костагии ахлоқии ҷавонон, иваз намудани арзишҳои ҳаёт, дур шудан аз анъанаҳои неки илмомӯзӣ, бекорӣ, гаравиш ба экстремизм ва терроризм, нашъамандӣ, тамокукашӣ, майзадагӣ, гумроҳшавӣ, шомилшавии онҳо ба гурӯҳҳои иртиҷой тавассути шабакаҳои иҷтимоӣ ва амсоли инҳо истодаанд, ки мавҷудияти онҳо барои пешрафти ҷомеа ҳалал ворид мекунад.

Дар ҷаҳони муосир, дар шароити гузаштан ба истифодаи технологияҳои иттилоотӣ, ки аслан рушд додани имконоти техникӣ кишварҳоро тақозо мекунад, таъминоти иҷтимоӣ, аз ҷумла сатҳи бо қор таъмингардии одамон таназзул ёфта истодааст ва дар ниҳоят ба афзоишҳои сатҳи бекорӣ ва норозигии аҳоли боис мегардад.

Дар шароити Тоҷикистон бошад, дар баробари тазодҳои технологияҳои иттилоотӣ, вазъи демографӣ низ, ки ба ҷавон будани аҳоли асос меёбад, ба зиёд гардидани мушкилоти иҷтимоӣ, аз ҷумла афзоиш ёфтани сатҳи бекорӣ боис гардидааст. Дар ҷаҳони муосир бисёр кишварҳоро тамоюли пиршавии аҳоли таҳдид карда истодааст, ки боиси нигаронӣ гардидааст. Вале хушбахтона ин тамоюл нисбат ба Тоҷикистон ҷой надорад, чун он аз нигоҳи синнусоли аҳоли ҷавон аст.

Тибқи маълумотҳои омории сиёсати давлатии ҷавонон дар соли 2013 сатҳи шуғлнокии ҷавонон дар кишвар 1,7 млн. нафарро ташкил дод, ки ин нисбат ба соли 2012 6,8 фоиз афзоиш ёфтааст. Аммо ин рақам аз шумораи умумии ҷавонон ҳамагӣ 81,1 фоизро ташкил медиҳад, яъне мақоми шуғлнокии 17,9 фоизи ҷавонон номуайян боқӣ мемонад, ки ба қатори онҳо ҷавонони бекор (ҳамагӣ 27,8 ҳазор нафар) ва ҷавонони машғули фаъолияти ғайрирасмӣ меҳнатӣ бударо шомил кардан мумкин аст, гарчанде ин рақам бақияи хело зиёдро ташкил медиҳад [3].

Яке аз усулҳои тарбияи комили ҷавонон ва эмин доштани онҳо аз ҳар гуна зухуроти номатлуб, ин ба шуғл ва кор фаро гирифтани онҳо мебошад. Тибқи омори расмӣ ҳамагӣ 27,4% (738900) ҷавонон ба таҳсил фаро гирифта шудаанд, ки барои ин ҳудудан 4000 муассисаҳои таълимӣ ташкил гардидаанд. Ҳамчунин, қариб 7000 ҷавонон дар хориҷи кишвар ба таҳсил фаро гирифта шудаанд. Беш аз 4500 ҷавонон ба ҳайси хизматчиҳои давлатӣ ва қисми муайян дар сафи Қувваҳои мусаллаҳ фаъолият доранд. Дар бораи машғулияти дигар гурӯҳҳои ҷавонон маълумоти зарурӣ дастрас нагардид, ки дар ниҳоят аз теъдоди умумии ҷавонон тайи 55% онҳо бешуғл баҳогузори мегарданд.

Солҳои охир шучоату далерии қисме аз ҷавонорро аҳён-аҳён мушоҳида намуда, дар зери хатар будани ҳаётшонро эҳсос мекунем. Инқилоби зоҳириву ботинии ҷавонони мамолики Ғарб бевосита ба ҳаёту фаъолияти ҷавонони зиёди мамлакатҳо зуд таъсири худро мерасонад. Шабакаҳои интернетӣ, телевизион, маҷаллаҳо барои тағйироти ҷалбу рағбати ҷавонон низ воситаи ёрирасон аст.

Ин ҷо, онҳоеро дар назар дорем, ки аз паси таассуб ба рафтору кирдори ҷавонони ғарб шуда, ҳаёти ояндашонро тангу торик сохтаанду қисмашон роҳи начотро дар худкушӣ ва ё нашъамандӣ мебинанд.

Бале, вабои асри XXI – нашъамандӣ, СПИД, дигар касалиҳои зараровар ба ҷомеа мебинем, ки имрӯз маҳз дар

байни ҷавонон инкишоф ёфтааст. Мувофиқи маълумоти омории «ЮНЕСКО» беш аз 45 фоизи аҳолии ҷавони курраи Замин шомили гурӯҳҳои гуногунфарҳангу иҷтимоӣ буда, синну солашон на кам аз 16 то 30-соларо ташкил медиҳад. Тибқи маълумоти Вазорати иҷтимоӣ ва тандурустии Русия аксарият ҳалокати ҷавононро ба ҳамин самтҳои номатлуби ҷомеа мансуб медонанд, ки маъмултаринаш роҳи худкушӣ аст. Ин ваҳшат дар байни ҷомеаи мо низ имрӯз ба назар мерасад, баъзеҳо пас аз марги худкушта ёро бо касалиҳои руҳӣ гумонбар мекунад, ки баҳонаи рӯйпӯш намудани маризиро мебошад. Бояд ин ваҳшат, даҳшате ба ҷомеаро саривақт бартараф кард, зеро зиёдашон фарзанд доранд, хоҳару бародар, модару падар доранд. Барои бартараф кардани ин ҷараёнҳо аввалан тарбияи дурусти фарзанд аз ҷониби падару модар ва назорати ҷиддии онҳо, таълимгоҳу муҳит нақши беандоза дорад.

Нашъамандӣ. Ин мушкилоти ҷавонони асри 21 аст, ки мубориза бо он, нисбат аз майзадагӣ, мушкилтар аст. Аз рӯи маълумотҳои иттилоотии Маркази миллии мониторинг ва пешгирии нашъамандии Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии ҚТ бармеояд, ки шумораи беморони нашъаманд дар Тоҷикистон аз 1-уми январи соли 2017 7 ҳазору 67 нафарро ташкил медиҳад. Шумораи нашъамандони синни аз 18 то 34-сола 2 ҳазору 241 нафар аст. Чунин мушкилоти ҷавонон дар ҷаҳони муосир дар ҳар қадам дучор мешавад ва танҳо аз онҳо халос шудан қариб ғайриимкон аст 4].

Дигар масъалае, ки боиси ташвиши ҷаҳониён гардидааст, ин ҳамарӯза афзоиш ёфтани омилҳои номатлуб дар байни насли ҷавон, аз қабилҳои ҳолатҳои террористӣ, экстремистӣ, ифротгароӣ, шомилшавӣ ба ҳизбу ҳаракатҳои ирриҷой, ҷинояткорӣ, хариду фурӯши инсон, танфурӯшӣ ва ғайра мебошанд, ки ҳаёти ҷамъиятиро халалдор карда, ба амнияти миллию давлатӣ таҳдид мекунад.

Бино ба маълумоти Прокуратураи Генералӣ 1140

шаҳрванди Тоҷикистон дар сафи гурӯҳҳои ҷангии ДИИШ ба қайд гирифта шудаанд, ки пайравони салафия мебошанд. Аз ин миқдор 521 нафарашон аъзои ТЭТ ҲНИТ мебошанд. 85 фоизи ҷавонони дар сафи гурӯҳҳои ҷангии ДИИШ разманда муҳочирони меҳнатӣ мебошанд, ки дар Русия сукунат доштанд. Таҳлили маълумотҳо шаҳодат медиҳанд, ки аксар вақт ҷавонони тоҷик тавассути интернет ба ин ҳизбу ҳаракатҳои экстремистӣ террористӣ гаравида мешаванд. Айни ҳол ҳудуди 80 шаҳрванди Ҷумҳурии Тоҷикистон собиқ аъзоёни “Давлати исломӣ” ба Ватан баргаштаанд 5].

Саймумин Ятимов, Раиси Кумитаи давлатии амнияти миллии Тоҷикистон дар мақолаи “Ҳақиқати илмӣ ва амнияти миллӣ” аз ҷумла менависад, ки “падидаҳои «ДОИШ», «Ал-Қоида», «ҲНИТ», «Ваҳҳобия», «Салафия», «Ҳизб-ут-Таҳрир» ва монанди ин ҷараёнҳои террористиву зиддимиллӣ қатъан ҷизҳои нав нестанд. Ин гуна ҳаракатҳо дар таърихи инсоният ҳазорҳо сол вучуд доштанд, доранд ва хоҳанд дошт. Дар шаклҳои дигар. Дар асоси ақидаҳои дигар (динӣ ва ғайридинӣ). Бо пуштибонҳои дигар. Бо истифода аз маблағҳои дигар. Бо номҳои дигар. Бо ҷеҳраҳои дигар. Аз нигоҳи таҳлил, таърихи миллатҳо, асосан, таърихи зиддиятҳо, ҷангҳо, муборизаҳо. Аз ин ҷоқиа набояд сохт. Ин мушкили моро осон намекунад. Онҳоро ҷиддан омӯхтан, аз нигоҳи илмӣ ҳамчун падидаи воқеӣ нигоҳ карда, зарур аст системаи таъмини амниятро тарзе пешгӯӣ, тарҳрезӣ ва амалӣ намуд, ки ба миллат осеб расонида натавонанд” 1].

Костагии ахлоқи ҷавонон. Яке аз муаммоҳои дардноки ҷомеаи имрӯза костагии ахлоқи баъзе аз ҷавонон мебошад, ки ислоҳи он вазифаи ҳамешагии муассисаҳои таълимӣ маҳсуб мешавад. Чунин ба назар мерасад, ки ҷаҳонишавӣ дар тинат ва сирати ҷавонон баъзе аз зухуроти номатлуб аз қабилӣ беъятиноӣ ба меъёрҳои ахлоқии суннатӣ, чун эҳтиром ба волидайн ва устод, муқаддасоти оилавӣ, ишқу

муҳаббати самимӣ ва монанди инхоро эҷод кард. Гузашта аз ин, гаравидан ба фарҳанги ғарб ё баръакас ба исломи ғайрирасмӣ яке аз проблемаҳои дардноки ҷомеа гардид. Паст шудани ҷаҳонбинии сиёсӣ, илмӣ ва фарҳангӣ баъзе аз ҷавононро бо ҷиноят рӯ ба рӯ кард.

Майзадагӣ. Майзадагиرو метавон мушкилоти иҷтимоии ҷавонон гӯем, зеро ҳеҷ кас аз он эмин нест. Имрӯз майзадагӣ мушкилоти мубрами аксари ҷавонписарон аст. Нисбати духтарон гуфтан мумкин аст, ки дар Тоҷикистон дар байни онҳо дар муқоиса бо кишварҳои дигар, тамокукашӣ ва майзадагӣ хеле кам паҳн шудааст. Аммо вобаста бо таъсири кишварҳои дигар ин масъала бояд фаромӯш нашавад. Давлат тарғибгари тарзи ҳаёти солим буда, барои ҷавонон иншоотҳои варзишӣ месозад, ки он аз одатҳои бад ҷавононро дур месозад. Аз ин ҷо мушкилоти дигари ҷавонон ба миён меояд, ҷинояткорӣ. Шумораи бештари ҷиноятҳои аз ҷониби наврасон содиршуда дар ҳолати мастӣ аст.

Худкушӣ байни ҷавонон. Мутаассифона, тибқи гузоришҳо, теъдоди худкушӣ дар кишвари мо меафзояд. Ташвишовар он аст, ки теъдоди худкушӣ дар синни аз 18 то 25-сола зиёд шуда истодааст. Ба наздикӣ, Президенти кишвар муҳтарам Эмомалӣ Раҳмон бо роҳбарият ва намояндагони маорифи вилояти Суғд мулоқот намуда, дар бораи ҷинояткории зиёд дар байни хонандагони мактабҳои миёна, ҳамчун далелҳои худкушӣ дар байни наврасон ва ҷавонон изҳори нигаронӣ намуданд. Дар робита ба ин, Президент ба мақомоти давлатӣ ва ҳифзи ҳуқуқ дастур доданд, ки якҷоя бо мақомоти давлатии маҳаллӣ, Кумитаи давлатии амнияти миллӣ, Кумитаи кор бо ҷавонон, занон ва оила корҳои пешгирӣ ва тарғиботиро дар ин самт афзун намоянд. Бино ба маълумоти омори расмии Вазорати корҳои дохилӣ, соли 2015, 550 ҳодисаи худкушӣ ва кӯшиши он (дар соли 2014 - 568) дар кишвар ба қайд гирифта шудааст, ки аз 95-тои он бо ноболиғон рух додааст.

Иваз намудани арзишҳои ҳаёт (пӯшидани хичоб) низ

яке аз зухуроти номатлубест, ки моро, махусан ҷавононро аз асли худ дур мекунад. Беэҳтиромӣ ба либосҳои анъанавӣ - миллии худ ва арҷгузорӣ ба фарҳанги бегона натиҷаи сатҳи пасти дониш ва маърифати баъзе аз ҷавондухтарон аст.

Дур шудан аз анъанаҳои неки илмомӯзӣ ва гаравиш ба экстремизм ва терроризм. Китоб таи ҳазорсолаҳо, ки ҳамчун сарчашмаи илм ва ахлоқи ҳамида шинохта шудааст аз мадди назар ва тавачҷӯҳи ҷавонон дур монд. Шаробзадагӣ, нашъамандӣ, сигоркашӣ агар ба ҳаёти шахсии ҷавонон аз ҷумла саломатии онҳо таъсири манфӣ расонида бошад, пас, гаравиш ба исломи ғайрирасмӣ ва эътирофи ғояҳои экстремистӣ дар ҷомеа нооромиро ба вучуд овард.

Ин нукта мусаллам аст, ки дар ҳамаи давраи замон тарбия падидаи иҷтимоӣ, фарҳангӣ, психологӣ ва педагогӣ буда, барои танзими ҳаёти инсон ва пешрафти ҷамъият хизмат менамояд. Он ҳамчун фаъолияти махсуси мақсадноки инсон барои рушди шахс ва ворид шудани ӯ ба ҷараёни воқеӣ ва бунёди ҳаёти маданӣ равона карда мешавад. Аз ин рӯ, муассисаҳои таълимии кишвар чӣ олӣ ва чӣ миёна дар раванди тарбияи ҷавонон ва бартараф кардани муаммоҳои мавҷуда дар заминаи нақшаҳои мушаххас корбарӣ менамоянд. Имрӯз барои соҳибмаълумот гардонидани ҷавонон дар ҷумҳурӣ муассисаҳои таҳсилоти олӣ ва миёнаи касбӣ хизматрасонии таҳсилотиро ба роҳ монда, дар онҳо аз рӯи ихтисосҳои гуногун мутахассис тайёр карда мешаванд.

Вобаста ба Соли ҷавонон, ки ҳадафи он тарбияи ҷавонон чӣ аз лиҳози ахлоқӣ ва чӣ аз лиҳози ватанпарварӣ мебошад, моро водор мекунад, ки дар ин раванд андешаҳои худро баён кунем, корхоро ба роҳ монда, дар сатҳи баланд ба анҷом расонем, ки дар иҷрои ҳадафҳои олии Пешвои миллат оид ба нақши ҷавонон дар ҷомеа созгор бошанд.

Дигар аз омили таъсирпазир ин дар амал татбиқи фарогири Концепсияи миллии тарбия дар Ҷумҳурии

Тоҷикистон мебошад, ки сиёсати кунунӣ ва дурнамои давлатро дар соҳаи тарбияи миллии оммаи васеи аҳоли, махсусан, насли наврасро муайян месозад. Аз ин лиҳоз, ҳамаи вазорату идораҳо, муассисаҳои таълимию тарбиявӣ, ташкилотҳои эҷодӣ, ҷавонон, воситаҳои ахбори умум ва китобхонаҳо дар бобати тарбияи миллии аҳолии кишвар фаъол буда, дар амалӣ намудани барномаю тадбирҳои давлатии ин масъалаи муҳими аҳамияти бузурги иҷтимоию ахлоқӣ дошта саҳмгузор бошанд.

Дар ин маврид адабиёти пурғановати классикии тоҷик низ метавонад нақши бузург бозад. Қаҳрамонони бадеӣ, образҳои нотақрори дostonҳои Фирдавсиву Низомӣ, қаҳрамонони асарҳои Саъдиву Мавлоно Ҳофизу Камол, ки аксарашон барои тарбияти шахсияти инсонҳо равона карда шудааст, барои ҷавонон метавонад дарси ибрат гардад. Аз ин рӯ, омӯзиши дурусти осори бадеӣ метавонад дар ташаккули дурусти наврасону ҷавонон таъсирпазир бошад. Гояҳои баланди адабиёти классикии мо дар баробари ҳамчун дастури раҳнамо хизмат кардан дар пур кардани фазои ҳолӣ муҳим буда, ба андешаву афкори пурғарази баъзе аз ифротгароёни динӣ, хоса, муллоҳои чаласавод муқобилият нишон диҳад.

Боиси зикр аст, ки то ҳол ҷавонон ба тарбияи ахлоқӣ, ҳуқуқӣ, рӯзғордорӣ, муаммоҳои иқтисодиву иҷтимоӣ ниёз доранд ва дар баъзан ҳолат аз сабаби сар задани ин омилҳо тарки таҳсил менамоянд.

Масалан, бо мақсади мавриди омӯзиш қарор додани сатҳи маърифати ҳуқуқии ҷавонон-донишҷӯён байни муҳассилини 15 факултетҳои Донишгоҳи давлатии Хучанд ба номи академик Бобочон Ғафуров пурсиши афкор гузаронида шуд, ки дар он 500 нафар донишҷӯёни ҳамаи 15 факултетҳо иштирок намуданд ва натиҷаи он нишон дод, ки: аз теъдоди умумии пурсидашудагон 496 нафар – 98,2% мазмуни мафҳумҳои терроризм ва экстремизмро медонанд. 190 нафар донишҷӯён ё 37,6% дар 1 ё 2 чорабинӣ,

242 нафар ё 48% дар 3 ё 4 чорабинӣ ва 73 нафар ё 14,4% дигар аз 5 зиёд чорабиниҳои тарбиявии пешгирикунандаи терроризму экстремизм дар донишгоҳ иштирок кардаанд.

Донишҷӯён зимни пурсиш шаклҳои нафъовари гузаронидани чорабиниҳоро барои пешгирии терроризм ва экстремизм чунин арзёбӣ намуданд: 119 нафар ё 23,5% дарсҳои тарбиявӣ ва вохӯриҳо бо кормандони мақомоти ҳифзи ҳуқуқ, 20 нафар ё 4% вохӯриҳо бо истифодаи видеофилмҳо ва 366 нафар ё 72,5% донишҷӯён ҳамаи шаклҳои гуногуни чорабиниҳоро нафъовар ҳисобиданд. Ё ин ки бахшида ба «Соли ҷавонон» ва «Рӯзи оила» байни донишҷӯён пурсиши афкор дар мавзӯи «Сабабҳои пошхӯрии оилаҳои ҷавон аз нигоҳи ҷавонон» гузаронида шуд ва ҷавобҳои онҳо аз тарафи мутахассисон – равшаншиносон таҳлил карда шуд. Натиҷаи таҳлилҳои гузаронидашуда дар факултетҳои геоэкология, филологияи тоҷик ва забонҳои шарқ оид ба сабабҳои пошхӯрии оилаҳо чунин буд: Хонадоршавии барвақт – 26%; Муносибати тарафайн – 18,75%; Носозишӣ бо хушдоман – 22%; Тафаккури пасти ҷавонон – 9%; Шабакаи интернет ва телефони мобилӣ – 5,6%; Зӯроварӣ дар оила – 6,7%; Шароити иқтисодӣ – иҷтимоӣ – 3,8%; Маҷбуран хонадоршавӣ – 5,8%; Муҳоҷирати меҳнатӣ – 1,9%; Ҳиёнат – 2%.

Масъалаи дигаре, ки меҳодам ин ҷо баррасӣ намоям, ин фаъолияти шӯъбаҳои кор бо ҷавонон мебошад. Имрӯз дар муассисаҳои таҳсилоти олӣ ва миёнаи касбии ҷумҳурӣ шӯъбаҳои кор бо ҷавонон бо якҷанд воҳидҳои корӣ дар сатҳи раёсатҳои донишгоҳҳо ҳамчун пешбарандаи фаъолияти кор бо ҷавонон кори ҳудро ба роҳ мондааст. Ҳарчанд фаъолияти созмонҳои ҷавонон ҳамчун ташкилотҳои ҷамъиятӣ арзи вучуд дошта бошанд ҳам аз дастурамалҳои соҳаи кор бо ҷавонон дур мондаанд. Аз ин лиҳоз, тавсия бояд дод, ки бо таҳия ва тасдиқи низомномаи ягонаи ташкилотҳои ҷамъиятии созмонҳои ҷавонон ба тариқи марказонидашуда фонди махсуси ҷавонон

ё бо суратҳисоби алоҳида ба роҳ монда шавад, ки он ба фаъолияти созмонҳои ҷавонон нигаронида шаванд.

Дар ин маврид масъалаи дигари муҳим тарбияи кадрҳои болаёқат мебошад. Созмонҳои ҷавонон бояд омода ва пешниҳодкунандаи кадрҳои ҷавони роҳбарикунандаи болаёқат барои муассисаҳо ва давлату миллат мусоидат намояд. Барои тарбияи кадрҳои ҷавон мо бояд фаъолияти мактабҳои баландбардории тақмили ихтисоси кормандони созмонҳои ҷавонон, ташкили мактаби кадрҳои захиравӣ аз ҳисоби онҳо ва ташкили маҳфили доимоамалкунанда шароит фароҳам оварем.

Илми сотсиологияи ҷавонон ҳарчанд аз Ғарб ба Русия интиқол ёфта, дар фурсатҳои кӯтоҳ ташаккул ёфт, дар ҳавзаҳои илмии Тоҷикистон ҳоло ба таври зарурӣ рушд накардааст ва ҳамин омилҳо тақозо доранд, ки тадқиқи ин масъала аз нигоҳи ҷомеашиносӣ дар меҳвари баррасиҳои илмии олимони мо қарор гирад.

Аз ин лиҳоз, барои ин моро зарур аст, ки марказҳои илмӣ ва тадқиқотӣ – сотсиологиро дар сатҳи донишгоҳҳои олиии кишвар таъсис дода, бо гузаронидани пурсишҳои афкори умум барои ҳалли муаммоҳои иҷтимоии ҷавонон барнома ва ё нақшаҳои дурнамо таҳрезӣ ва амалӣ намоем. Зеро натиҷаи дурусти фаъолияти марказҳои илмӣ дар ин раванд метавонад таъсири бузурге дар пешрафти ҳаёти ҷавонон расонида, дар ҳалли масъалаҳои муҳим, баргараф кардани нуксонҳои камбудии муайян кардани дурнамои фаъолияти ҷавонон саҳм гузорад.

Дигар нуктаи муҳим он аст, ки ба хатарҳо ва таҳдидҳои гуногун насли ҷавон бо сабабҳои субъективӣ наметавонанд ба муқобили онҳо баромад намоянд. Ба андешаи мо пешгирии бисёре аз ин таҳдидҳо қобили тавачҷеҳ буда, тақмил додани сармояи иҷтимоӣ метавонад ба рафъи мушкилоти амнияти ҷомеа ва давлат, яъне амнияти миллӣ мусоидат намояд. Таъмини ҳаёти сиёсӣ, иқтисодӣ, мероси фарҳангии таърихӣ ва эътимоднокии

чомае яке аз ҳадафҳои асосӣ ва фаъолияти ҳар як чомае ба ҳисоб меравад. Масъалаи амният ҳамчун давлат ҳифзи манфиатҳои аҳоли ва ҳалли масъалаҳои сиёсат, иқтисодиёт, соҳаи иҷтимоиро ҳамчун субъекти мустақили низоми муносибатҳои байналмилалӣ, ки ба хатарҳо ва мушкилоти чомаи муосир нигаронида шудаанд, ба назар мегирад, ки ин метавонад якҷанд вазифахоро дарбар гирад.

Дар навбати аввал, аз чомаи муосир нигоҳ доштани суботи устувор ва мустаҳкамии тамоми системаҳои иҷтимоие, ки инсон роҳбарӣ мекунад, тақозо менамояд. Дуюм, зарурати мавҷудияти таъмини беҳатарӣ ва рушди минбаъда, на танҳо дар сатҳи шахс, гурӯҳ ё чомае вучуд дошта бошад, балки дар сатҳи чомаи ҷаҳонӣ ҷой гирифта бошад.

Имрӯз масоили амниятӣ ҳамчун ҷузъи рушди устувори тамоми ҷаҳон эътироф гардидааст ва яке аз муҳимтарин унсурҳои таъмин намудани амнияти миллии чомае буда метавонад, ки дар ин замина, ба амнияти насли ҷавон таваҷҷӯҳи махсус зоҳир намуд. Зеро назар намудан ба ин кишри чомае, минбаъд метавонад ҳамчун сармояи потенциалии ояндаи чомае хидмат намояд.

ПАЙНАВИШТ:

1. Саймуъмин Ятимов. Илм ва амният // Ҷумҳурият.– 30.05.2017
2. Манько Ю. В., Оганян К. М. Социология молодежи: учебное пособие. - СПб.: ИД «Петрополис», 2008. - 316 с.
3. Қарори Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон аз 13 январи соли 2016, №4 “Дар бораи Барномаи миллии рушди иҷтимоии ҷавонон дар Ҷумҳурии Тоҷикистон барои солҳои 2016–2018”
4. Маркази миллии мониторинг ва пешгирии нашъамандии Вазорати тандурустӣ ва ҳифзи иҷтимоии ҶТ // http://mmpn.tj/taj/index.php?modid=60&month=9&option=com_йlog_cal_endak&yeak=2015
5. Опасность онлайн: на какие уловки идёт ИГИЛ, вербуйа гражданд Таджикистана// <http://kf.spfntnik-tj.com/analytics/20171211/1024129627/текқокизм-мигранты-екстқемизм-tadzhikistan.html>

Сарфароз Фаттоҳзода,
*Раиси Кумитаи иҷроияи Ҳизби
Халқии Демократии Тоҷикистон
дар вилояти Сугд.*

ТАҲКИМИ АМНИЯТИ ИТТИЛООТӢ – ОМИЛИ ОСОИШТАГӢ

Дар шароити кунунӣ ба амнияти ҷомеаи ҷаҳонӣ хатаре чун терроризм ва экстремизм таҳдид мекунад. Ба қавли Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон «имрӯз терроризм ва экстремизм ҳамчун вабои аср ба амнияти ҷаҳон ва ҳар як сокини сайёра таҳдид карда, барои башарият хатари на камтар аз силоҳи ядроиро ба миён овардааст». Ин нукта моро хушдор медиҳад, ки баҳри мубориза бо ин зухуроти нангини аср ҷаҳду талоши бештар намоем. Зеро ҳар кори мушқил дар дастҷамъӣ осон аст. Барои ҳадафрас анҷом ёфтани мубориза таҳкими амнияти иттилоотӣ хеле зарур аст. Мақолаи саривактии профессор С.Ятимов «Ҳақиқати илмӣ ва амнияти миллӣ» ба масъалаи таъмини амнияти итилоотӣ низ иртибот дорад. Зеро имрӯз мо садди роҳи ҳизбу ҳаракатҳои экстремистӣ ва ифротгаро шуда истодаем, аммо нерӯҳои беруна бо истифода аз фазои холии иттилоотӣ, маълумоти харобсоз ва тафриқаангезро паҳн карда истодаанд. Ва, мутаассифона, гурӯҳе аз шаҳрвандони мо, бинобар паст будани маърифати динӣ, сиёсӣ ва ҳуқуқӣ ба ақидаҳои ин гурӯҳҳои тундрав моил шуда истодаанд. Имрӯз, ҷангиёни ДИИШ-ро нафароне ташкил медиҳанд, ки фирефтаи ақидаҳои ифротгароёна гардидаанд. Мубаллиғони ин гурӯҳи террористӣ бо услуб ва шеваи ба худ хоси тарғиботӣ мардумро ба доми фиреб меафкананд. Мувофиқи баъзе маълумотҳо ҳудуди 1000 нафар шаҳрвандони Тоҷикистон дар сафҳои гурӯҳи террористии ба ном «Давлати исломӣ» дар Сурия ва Ироқ

карор доштанд. Дахҳо тан аз ҷавонони роҳгумзадаи тоҷик дар ин даргириҳо кушта шуданд. Имрӯз, хушбахтона, аксарияти минтақаҳо аз зери тасарруфи ДИИШ озод шудаанд, аммо ҷангиён ва аҳли оилаҳои онҳо дар ин кишвари бегона ҳоли табоҳе доранд.

Аз сӯи дигар, фаъолияти гурӯҳҳои террористӣ ва ифротӣ дар кишвари ҳамсоия Афғонистон, хусусан, дар шимолӣ кишвар авҷ гирифтааст. Ин ҳама водор мекунад, ки ба масъалаи мубориза бо терроризм ва экстремизм ва пешгирии гаравидани ҷавонон ба ин гурӯҳҳо тавачҷӯҳи махсус зоҳир шавад. Чунин вазъият тақозо мекунад, ки муборизаи иттилоотӣ ҳарчи бештар хубтар роҳандозӣ гардад. Аз ин нуқтаи назар, масъалаи таъмини беҳатарии иттилоотӣ дар замони муосир барои ҳар як мамлакат аз масъалаҳои асосӣ ва ҳалгалаб ба ҳисоб рафта, барои ҳифзи рушди фазои ягонаи иттилоотӣ, истиклолият ва сулҳу ваҳдати миллӣ хеле муҳим аст.

Асри ҶҶИ асри технология аст. Мо мехоҳем ё не, ин раванд дар ҷомеа густариш меёбад. Лекин ҳар кор фарҳанги худро дорад, аз ҷумла, истифодаи интернет ва дигар воситаҳои иттилоотӣ низ. Пеш аз ҳама, мо бояд дар мардум маърифати корбурд ва истифодаи интернет ва дигар воситаҳои иттилоотро омӯзонем.

Махсусан, дар шароити кунунӣ, ки иттилоот ва ҷанги иттилоотӣ хеле маъмул гардида, гурӯҳҳо манфиатҳои худро тавассути онҳо амалӣ мегардонанд. Ин раванд тақозо мекунад, ки инсон барои дарку фаҳмиши ҳар як маълумот бояд таҳлили амиқи худро дошта бошад. Яъне, яке аз роҳҳои таҳким бахшидан ин баланд бардоштани маърифати сиёсии мардум аст.

Солҳои охир шоҳиди ҳодисаҳои мешавем, ки баъзе доираҳои байналмилалӣ тавассути расонаҳои иттилоотӣ ва истифода бурдан аз ноогоҳиву беҳабарии мардум, махсусан, гурӯҳҳои алоҳидаи ҷавонон равандҳои сиёсиву иҷтимоии як қатор кишварҳоро ба як ҳолати харобиовар

оварда расониданд.

Роҳи дигар, ин бевосита таҳким бахшидани амнияти иттилоотӣ мебошад. Имрӯзо дар кишвар садҳо расонаҳои чопиву электронӣ амал мекунанд. Ҳукумат ба рушди ВАО аҳамияти махсус зоҳир мекунад. Моҳи марти соли гузашта хини ифтитоҳи телевизионҳои «Варзиш» ва «Синамо» Президенти кишвар рисолати ВАО-ро мушаххас зикр карданд. Яъне, «...дар шароити мураккаби ҷаҳонишавӣ вазифаи шабакаҳои иттилоотӣ зиёд гардида, масъалаҳои тарғиби фарҳанги миллӣ, расму оинҳои мардумӣ, ташвиқи андеша ва тафаккури миллӣ, тарбияи насли ояндасоз, риояи меъёрҳои забони давлатӣ ва ҳифзи асолату тозагии он рисолати муҳим ба шумор меравад».

Пур кардани фазои холии иттилоотӣ, бо назардошти боло гузоштани манфиатҳои миллӣ ҳарчи бештар намудани барномаҳои маърифативу ҳукукӣ ва сиёсӣ зарур аст.

Хушбахтона, ҳизби мо соҳиби нашрияти «Сухани халқ;» ва сомонаи расмӣ худ мебошад. Ба ғайр аз ин, тамоми кумичроияи шаҳру навоҳии вилоят дорои нашрия ва сомонаҳои ғабол ҳастанд. Дар нашрияти ҳизбӣ оид ба пешгирии зухуроти терроризм ва экстремизм пайваста маводу масоили судманд рӯи чоп меоянд. Сомонаи ҳизб низ баробари дарчи хабарҳои ҳизбӣ ба таври рӯзмарра мавзӯи доғи рӯзро мавриди баррасӣ қарор медиҳад. Оид ба маълумоти фитнаангези гурӯҳ ва ҳаракатҳои иртиҷой пайи ҳам воқунишҳо ҷой дода мешаванд, ки ин ҳама ба хотири осон намудани дастрасии мардум ба иттилооти саҳеҳ, пешгирӣ аз зухуроти номатлуб мебошад. Ба ҷуз ин, ҷонибдорони ҳизб дар шабакаҳои иҷтимоии интернетӣ саҳифаҳои вижаи худро доранд ва мавқеи созандаи ҲХДТ-ро, ки аз сулҳу оромӣ ва бехбудии зиндагии мардум сарчашма мегирад, пайваста тарғибу ташвиқ мекунанд.

КИ ҲХДТ дар вилояти Суғд барои пешгирии ин зухуроти хатарноки аср бетараф буда наметавонад. Зеро Сарвари ҳизб, Пешвои миллат, Президенти Ҷумҳурии

Тоҷикистон мӯхтарам Эмомалӣ Раҳмон аз минбарҳои баланд ҳамеша муборизаи дастҷамъонаро аз ҷомеаи ҷаҳонӣ тақозо мекунад. Мавқеи ҳизби мо низ дар ҳамин ифода меёбад. Дар Паёми солонаи Сарвари давлат мубориза бо терроризм ва экстремизм яке аз мавзӯҳои меҳварӣ буд. Ҳарчанд паёмади терроризм ва экстремизмро Тоҷикистон ханӯз оғози солҳои 90-ум эҳсос кард, вале бо гузашти бештар аз ду даҳсола гурӯҳҳои манфиатҷӯе пайдо шуданд, ки меҳостанд, оромиву субот дар кишвари соҳибистикдолро халалдор созанд. Сарвари давлат дар Паём бо ишора ба ҳодисаҳои моҳи сентябри соли 2015 қайд карданд, ки «...баъзе доираҳои сиёсии хоричӣ то ханӯз аз ниятҳои бадхоҳонаи худ нисбат ба миллати тоҷик даст нақашаидаанд ва меҳоянд нақшаи харобкорона ва хоинонаи хешро бо дастии зархаридону гумоштагонашон амалӣ гардонида, ба сари мардуми мо низоми бегонаро таҳмил намоянд». Лекин, хушбахтона, мардум ба қадри сулҳу оромӣ мерасанд ва намегузоранд, ки касе зиндагии осудаи онҳоро халалдор созад.

Дар самти мубориза бо терроризм ва экстремизм КИВ ҲХДТ нақшаи чорабиниҳои мушаххас дорад. Агар фаъолияти моро дар солҳои охир таҳлил шавад, яке аз самтҳои асосии онро пешгирии шомилшавии ҷавонон ба ҳизбу ҳаракатҳои ифротгаро, муборизаи беамон бо терроризм ва экстремизм ташкил медиҳад. Танҳо мо агар соли ҷориро ба назар гирем, оғози сол бо ташаббуси КИВ ҲХДТ ҳамоиш бо номи «Интиҳоби ҷавонон: ҳаёт бидуни терроризм ва экстремизм» доир гардид. Ҳадаф ҷалби ҷавонон барои мубориза бо зухуроти номатлуб – терроризм ва экстремизм ба ҳисоб мерафт. Дар ҳамин чорабинӣ даҳаи мубориза таҳти унвони «Ҳаёт бидуни терроризм ва экстремизм» эълон кардем. Давоми даҳ, рӯз бо ибтиқори КИ ҲХДТ дар вилояти Суғд, кумиҷроияҳои шаҳру навоҳӣ силсилаи чорабиниҳои тарғиботиву ташвиқотӣ ташкил карда шуданд. Ба ғайр аз ин, дар тамоми чорабиниву вохӯриҳои ҳизбӣ мавзӯи мазкур ҳатман матраҳ шуда, ба

мардум оқибатҳои терроризм ва экстремизм фаҳмонида дода мешаванд.

Дар КИВ ҲХДТ маҳфили «Набзи ҷавонон»-ро таъсис додем, ки яке аз мақсади он баланд бардоштани маърифати сиёсии ҷавонон, пешгирии зухуроти номатлуб мебошад. Аъзои ин маҳфил дар ҷойҳои даххо мулоқоту вохӯрихоро бевосита бо ҷавонон амалӣ гардониданд. Барои ҳадафрас шудани иқдомҳои аз усули ҳамсол ба ҳамсол, маҳалла ба маҳалла ва ё кӯча ба кӯча истифода бурда истодаем. Инчунин, дар мубориза бо терроризм ва экстремизм аъзои ТҶЧ «Созандагони Ватан» низ нақши муҳим доранд.

Аммо мубориза бо терроризм ва экстремизм набояд хусусияти мавсимӣ дошта бошад. Ба назари мо то он даме, ки ин вабои аср решақан нагардад, роҳбарият, ҳар як масъул ва аъзои пайрави ҲХДТ ором нахоҳанд шуд. Зеро вазифаи мо, асоси фаъолияти мо «Барои ваҳдати миллӣ, сулҳу оромӣ, суботи сиёсӣ, созандагиву ободонӣ, рушди устувори иқтисодӣ ва зиндагии шоистаи мардум» аст. Нафақат Тоҷикистон, ҳатто то он даме, ки хатарҳои ин зухурот дар тамоми сайёра решақан нашавад, осуда будан ғайриимкон аст. Зеро ба қавли шоир:

*Бани одам аъзои якдигаранд,
Ки дар офариниши зи як гавҳаранд.
Чу узве ба дард оварад рӯзгор,
Дигар узвҳоро намонад қарор.*

Ҳизби мо бо теъдоди зиёди аъзояш ва ҳам обрӯву нуфузе, ки соҳиб аст, яке аз ҳизбҳои пешоҳанг аст. Албатта, бо истифода аз эътимоду боварии мардум тарғибу ташвиқ низ қулайтар аст. Туфайли қорҳои созандаву бунёдкоронаи Раиси ҲХДТ мӯхтарам Эмомалӣ Раҳмон бовари мардум ба ҳизби мо зиёд гардида, сафи ҳизбиён низ сол аз сол зиёд мешавад. Мо бовар дорем, ки рисолати мондагори роҳбари ҳизбро ҳар аъзои он дарк мекунанд ва дар ободиву пешрафти Тоҷикистон ва баробари ин, пешгирии зухуроти номатлуб – терроризм ва экстремизм дар ҷойҳои қорҳои назаррасро ба сомон мерасонанд.

Умар Сафар,
*доктори илмҳои филология,
профессор, устоди ДДМТ*

ЗАМОНИ МУОСИР, ИЛМ ВА ИДОМАТИ ЗИСТ

Пажӯҳишҳои мавҷуд дар заминаи таъриху ҷомеашиносии башар гувоҳ бар ин аст, ки дар имтидоди таърих илму зарфиятҳои илмӣ сабабгори пешрафту таҳаввулоти инсон дар тамоми соҳоти иҷтимоӣ будааст. Дар иртибот ба ин метавон гуфт, ки амнияти миллии низ вобастаи сатҳу дараҷаи улуми мавҷуд аст. Ин воқеият боис шуд то масъалаи пайванди илму амнияти миллии ҳамеша мадди назари пажӯҳандагон гардад. Баргашт ба он махсусан дар замони муосир доманаву шиддати бештаре пайдо мекунад, ки иллаташ бастагӣ ба раванди умумичаҳонӣ ва падидаҳое, ки дар дунё ба вуқӯ мепаиванданд бастагӣ дорад.

Муҳаққиқи тоҷик С. Ятимов зимни арзёбии масъалаи мазкур ва таҳаввулоте, ки дар дунёи дуқутбӣ, яъне Шарқу Ғарб мегузарад, мизони истехкому таъмини амнияти миллиро вобастаи наздикиву пайванди зичи он ба илму маориф ва дарки падидаҳои равандҳои иҷтимоӣ медонад. Нуктаи дигаре, ки дар навиштаи ӯ таъкид шуда, адабиёт ва нақши он дар тасбити амнияти миллист. Номбурда менависад «Хатарҳое, ки зиди осудагии як миллат, барои ба гирдоби бало андохтани он тарҳрезӣ мешаванд, зухуроти тасодуфӣ ё бетартибона нестанд. Дар асоси нақшаҳои муайян коркардашуда, аз ҷумла таҷрубаи ҳадамоти махсуси давлатҳои манфиатдор ва амалияи дастандаркорони ҳамин гуна аъмол дар минтақа ва ҷаҳон руҳандозӣ мегарданд. Эътироф бояд кард, ки тақрибқорӣ нооромсоختани як давлат бесаранҷом, бесарусом кардани

як миллат вобаста ба тақдир ё чизи тасодуфӣ нест. Илм аст. Терроризм, экстремизим ҳар кадом субъекти муносиботи байналхалқӣ, давоми сиёсати хориҷии кишвари муайян бо роҳ, усул ва методҳои дигар мебошад». 2]

Дар ин навишта таъяи мо рӯйи масоилест, ки дар ниҳоят ба вазъи донишҳои имрӯзи башарӣ ва иртиботи он ба амнияти милли гиреҳ меҳӯранд.

Равшан аст, ки аҳли таҳқиқ ҳамеша дар матолиби пажӯҳишии хеш замоне, ки суҳан аз ҳастии инсонӣ дар саросари ҷаҳон буда, ҷомеаи инсониро ба ду бахши бузург, Ғарбу Шарқ ҷудо намудаанд. Ин гурӯҳбандӣ дар давоми асрҳои дароз ба ин ду мафҳум ба андозае шукӯҳу шаҳомати маъноӣ, густурдагии вожагонӣ бахшида, ки ҳамзамон бо шунидани исми онҳо дар андешаи мо садҳо мавзӯъ, сахнаҳои мухталифи имрӯзин пайдо мешаванд, зехну ҳушамонро ба фикру тааммул водор месозанд.

Шинохти марзу доманаи Ғарбу Шарқ ниёзе ба шарҳу баёни ҳосе надорад. Зехни мо ба таври ғайримустақим дар давоми солҳо барои дарку ошноии он саъю талош намуда ва тамоми бори маъноии онро зарра-зарра, ноаён гирдоварӣ намудааст. Имрӯза ҳатто барои каноранишиноне, ки ҳеҷ майлу рағбате ба баҳсу гуфтугӯҳои илмӣ-пажӯҳишӣ надоранд, бархурд бо мафҳуми Шарқу Ғарб барояшон беасар нест.

Шунидани ин таквожаҳо фазои торикравшанеро аз ду дунёи мутафовит, бо ҷомеаи ҳосе аз инсонҳо, фарҳангу расму сунан, сатҳи муайяни зиндагӣ, ақидаву боварҳо, шеваҳои дунёнигарӣ, дар руҳу равонашон эҷод месозад.

Қас беихтиёр ба ёди ин байти аллома Иқболи Лоҳурӣ меафтад, ки даҳсолаҳо пеш гуфта буд:

Шарқ Ҳақро диду оламро надид,

Ғарб дар олам ҳазид, аз Ҳақ рамид.

Дар як нигоҳ байти мазкур як натиҷаи ҷомеи шоиронаву муҳаққиқона аз раванди умумии дунёест, ки

шоир дар он мезиста. Ҳарчанд фазои онрӯзиро бо вазъи имрӯзи ҷаҳон наметавон қиёс кард, вале ба назар чунин мерасад, ки баъд аз гузашти замони мутамодӣ ин ду кутб дар шеваи бархурди хеш ба ҷаҳону мазоҳири ҳазорранги он дигаргунӣ қобили мулоҳизае ворид накардаанд.

Ҳарчанд ҳадаф тафсири дидгоҳи Муҳаммад Иқбол нест, вале муносиб аст дар хошияи он бархе андешаҳо зикр гардад.

Ҷаҳони Ғарб бахше аз қудрати ҷаҳон ва гурӯҳбандии сиёсии он дар канори гурӯҳи сиёсии дигаре бо номи «ҷаҳони Шарқ» маҳсуб мешавад.

Агар ин ду мафҳумро ба сифати меҳвари асли қарор диҳем, пас падидаву руҳдодҳое, ки дар ҷанд соли охир дар синаи дунё мегузаранд, касро ба ин натиҷа мерасонанд, ки Ғарбу Шарқ вориди марзу буме шудаанд, ки ҳаракат дар ҷодаҳои он ба осонӣ муяссарашон нест. Ҳарсӯ, ки менигаранд ба ҷуз бунбасту торикӣ чизе намебинанд. Роҳи бурунрафт нопадост.

Ҳазандагӣ дар пахнаи олам дар мақтае аз замон Ғарбро ба гунаи гӯшношунид хаста намудааст. Равандагӣ дигар ба шеваҳои пешин имконпазир нест. Вале ниёзу иқтисоии идомати ҳастӣ ин аст, ки риштаи ин масири ҳамешагӣ гусаста нашавад. Сарзаминҳои нашинохтаи саршори неъмату дорой ҳанӯз зиёданд ва метавон аз онҳо баҳраҳо ҷуст.

Дар канори Ғарб ҷӯяндагӣ дар роҳи шинохти Ҳаққ Шарқро ба марҳилае расонида, ки онро метавон марзи ҷунунзадагӣ номид. Шарқе, ки дигар саразпо намешиносад. Ғарб хешро бахши бузургу бартари ҷомеаи мутаммадин мешуморад ва бар мабнои тасаввуроти худхоҳонаи худ зоҳиран аз чунин вазъи нохушоянди ҷаҳони Шарқ, изҳори нигаронӣ мекунад, омодагии хешро барои ҳаллу фасли мушкилот, кӯмакҳои башардӯстона эълон медорад, вале дар ботин шодиву нишоташро ҳадду канор нест. Зеро

чунин низоъу муноқишот, нооромиву ташаннуч, чангу даргириҳо, барои хазандагии пурдоманай он дар пахнаи чаҳон, имконоти бепоёнеро фароҳам месозад. Ин ҳама авзои печида сабабгори он мегардад, ки дар сарзаминҳои шарқӣ ҳузур пайдо кунад.

Мантиқан суоле пайдо мешавад, ки дар чунин шароите мо, ки чузве аз чомаи чаҳонӣ ҳастем ва фазои тӯфонҷӯши гетӣ моро бетараф намегузорад, чи мавқеияте бояд дошта бошем?

Ба андешаи мо нахустин гоме, ки дар ин роҳ бояд бардошта шавад шинохти воқеияти замони муосир ва ҷойгоҳи зиндагии мо дар домони он аст. Зеро чарҳае, ки ҳаракату густариши доманадори замонро таъмин сохта, ба гунае тезу пуршитоб буда, ки таҳаввулоту дигаргуниҳои беназирро сабабгор шудааст. Таърихи башарӣ чунин тағйиру пешрафти тундгомро ёд надорад.

Муҳимтарин омиле, ки мӯҷиби дигарсозии симои чаҳон гашта, инқилобест, ки дар соҳаи электроника ва иттилоот ба вуқӯъ пайваستاаст. Инқилобе, ки дунёро бо тамоми вусъату бузургиаш рӯйи кафи дасти инсон гузошта, то ба осонӣ битавонад серӣ, ба ҳар гӯшааш, ки мавриди назари ӯст, чашм афканад. Дар кӯтоҳтарин фурсат, ҳатто дар чамъи сонияҳо аз дургтарин нуктаи дунё тибқи майлу рағбаташ хабар бигирад, ошно шавад.

Бархе аз муҳаққикон изҳори нигаронӣ мекунанд, ки «Инқилоби технологӣ ва асароти густурдаи он бар бисёре аз ҷанбаҳои зиндагии ҳамаи ҷавоми тавсияёфтаи санъатӣ на танҳо масъалаест умда, ки нодида гирифтани имконнопазир аст, зеро нуфузаш бар ҳастии одамӣ ва бар зиндагии миллионҳо инсон ошкор аст...» 1, 96].

Аз сӯйи дигар шабакаҳои интернетӣ бо имконоти зарфиятҳои бепоёне, ки доранд, тамоми иттилооти маълумоти мавриди ниёзро аз воқеияти шароити зиндагии мардуми сайёра, мазҳару шеваи ҳастии эшон дар ихтиёри

мо мегузоранд. Сарчашмаву манбаъҳо, ки мӯътамаду салоҳиятдор ҳам ҳастанд, ҳеч пурсишero бeпocух наmemонанд.

Вуруд ба маҷрои хурушони интернет, дастёбӣ ба донишу огоҳӣҳои тоза ба тозаи рӯзафзун, ба хусусияти содаву барҷастаи рӯзгори мо табдил мегардад ва бешубҳа ин таъинкунандаи ҳақиқати имрӯзи мост, ки бояд чузъиёти онро бишиносем.

Тавре ки зикр гардид, боҳабарӣ, огаҳӣ, вусъати шинохту маърифати равандҳои дунёсози қарни имрӯз, натиҷаи инкилоби фаннӣву иттилоотӣест, ки пардаи ғафлату зулмати нишаста дар зехнҳоро канор зада, мағзҳои танбали даступобастаро водор намуда, то бедор гарданд, ба ҷаҳону мазоҳири ҳазорранги он бо дидаи таҳқиқ бингаранд. Рӯзгору ҷомеаи зисти хешро бо иҷтимоӣҳои пешрафта қиёс кунанд. Агар чунин қиёсу тааммул сурат бигирад, хеле зуд равшан мегардад, ки боландагӣ, пешрафту шукуфоии ҳар кишваре вобаста ба қудрату тавони ҳар фарди миллати он аст. Ин тавоноӣ бошад, зойидаву барҳоста аз донишу хирадест, ки афроди миллат дар ақлу ҳуши хеш анбон кардааст. Инҷост, ки нақшу ҷойгоҳи илм боризтару равшантар мегардад. Илм бояд нақши муҳимтаринашро, ки тавассути «инфрасохтори маҳсус-назария, таҳлили таҷриба, озмоиш, бозсанҷиҳо ва истифодаи дурусти истилоҳот, расидан ба дарки моҳияти масъала мебошад» иҷро кунад. 2]

Шинохти равандҳо, ошкорсозии нерӯҳои меҳварӣ дар ҷомеа ва ҳифзу парвариши онҳо дар фарогирии донишҳои зарфиятофарину тавонсоз рисолати дигари илм аст. Мусаллам аст, ки ин нерӯи ҳаётсозу бунёдӣ, ҷавонони мо мебошанд, ки бори сангини масъулиятро созандагии имрӯзу оянда ба дӯши онҳост.

Ҷавонон бояд мусаллаҳ ба донишҳои бошанд, ки пояе созандаи ҷаҳонбинӣву ҷаҳоншинохтии онҳо гардад.

Ин ҷаҳонбинӣ, дар ҷаҳоне, ки дару дарвозаеро намешиносад, осебпазиртарин нуқтаест дар шууру огоҳии онҳо. Дар сохтмону офариниши он тамоми ниҳодҳои давлатӣ, иҷтимоӣ ва ҳосатан муассисоти илмӣ-пажӯҳишӣ бояд сахим бошанд. Бояд решаҳои ин ҷаҳоншинохтӣ аз таъсиру нуфузи ниҳодҳои ифротӣ–террористӣ, ки берун аз марзи кишвар онро ҳадаф қарор додаанд, хифз шавад.

Пас метавон зикр намуд, ки вижагии дигари замони мо, ки бояд амиқ маърифат шавад, иборат аст, аз бунёди ҷаҳонбинии комилу фарогир, солиму созандаи ҷавонони имрӯз ва амнияти он аз таъсири рақибони геополитикии мо. Бемаврид нест боз нақли қавле аз мақолаи арзишманди С. Ятимов шавад. Ба андешаи ӯ «Таҳлил, баррасӣ ва арзёбии вазъи ҳаётан муҳим барои таъмини амнияти миллат дар шароити кунунӣ илмро ба қувваи истехсолкунанда мубаддал мекунад. Он воситаи муҳимми шинохти воқеият ва сабаби аслии андешидани ҷораҳои пешгирикунанда мегардад». 2]

Ноғуфта намонад, ки душманони мо, бозигарони геополитикӣ дар нуқтаҳои мухталифи ҷаҳон, барои дастёбӣ ба ин нуқтаи ҳассос барномаву шеваҳои зиёде таҳияву тадвин намудаанд...

Бозгардем ба масъалаи замони имрӯз ва зикри порас аз достони «Садои Осиё»-и устод М.Турсунзода. Он ҷо ки мегӯяд:

*Осиё гӯяд сухан, овози онро бишнавед,
Мавҷи дарё, гурриши баҳри дамонро бишнавед,
Осиё бедор шуд, бедор тарки хоб кард,
Ростиву дӯстиро оқибат дарёб кард.*

Ин сатрҳои пурмуҳаббат, ки аз дили самимияти шоир чашмавор ҷӯш задаанд, бозтоби марҳилае аз ҳаёти гузаштаи мост, ки ниёз ба тафсираш нест. Вале ба гумони мо ҳарф-ҳарфи ин абёт қодир аст воқеияти имрӯзи моро мунъақис созад. Вожагони ҳар сатре саршору молмоли

як навъ шитобу чӯшишу пуёй, шодию нишоти борваранд.

Пушти ин паём гӯё мардуме истодаанд, ки ояндаи рахшону некдидори хешро эҳсос мекунанд. Расидан ба домони он сабру шикебоиро аз онҳо рабудаст.

Воқеан хусусияти дигари чашмгири замонаи мо ҳамин шитоб аст ва сабабу заминаи бунёдии ин шитобзадагӣ бархостани миллатҳо аз хоби гарону тӯлонист. Зистан дар муҳити бедор эшонро муътақид сохта, ки пасмондагӣ, акибафтодагии онҳо бастагӣ ба ду рукн дорад. Доштани бисёр чизҳои, ки надоранд ва шинохту донишони фаровондонише, ки намедонанд. Асри ҳозир аз онҳо тақозо мекунад бидуни таъхир бо эҷоди иттиҳоду ҳамбастагӣ миёни афроди хеш дар масири доштани дониш бикӯшанд. Маҳзи хотири ин, шитоби бошуурона, огоҳона аз дигар нишонаҳои замони муосир аст.

Пай бурдан ба умку паҳнои хусусиятҳои замони муосир масъулияти бузургеро ба дӯши мо мегузорад. Мо набояд фаромӯш кунем, ки пешрафти кишвари мо, дастёбии он ба шоҳроҳи густурдаи камолу боландагӣ, фазои оромӣ амни он, афзоиши зарфиятҳои зеҳнӣ моддиаш, ҳаргиз бозигарони бузурги геополитикиро хушнуд намесозад.

Зеро аз дунёбино ҷаҳон бо ин хислат сиришта шуда. Ба расмият шинохтани комёбиву сатҳи рушду тараққии кишвар ҳузуру мавқеияти онҳо танг, дасташонро кӯтоҳ месозад. Дар ҳоле, ки онҳо бо кишварҳои пасмонда, факрзада, дорой иқтисоди нозил одат кардаанд. Чун вазъияте чунин барои онҳо заминасоз мегардад, то вориди кишвари мавриди назар шаванд, барномаҳои хешро зери садҳо ниқобу парда, ки гӯё аз эҳсоси башардӯстӣ маншаъ мегиранд, амалӣ созанд.

Воқеияти собитшудаи таърих аст, ки қудрату сарват, бениёзӣ сабабгори ғуруру кибр, бешхоҳӣ, ноидагирии атрофиёни нодор мегардад. Ҷаҳони Ғарб, ки бахше аз ҷаҳони Шарқро ҳам бо худ пайваста, имрӯз чунин вазъияте

дорад. Бояд бозорҳои тозаву густурда пайдо кунад, мисли пешин дар фазои дунё болупар занад...

Боз ҳам пурсише дари зехн мекубад: Чи бояд кард? Посух ин аст:

Ба гузаштаи дурахшони мардум, ба таърихи хеш, ки молмоли таҷрибаҳову шоистагиҳову ибратҳост рӯ биёварем. Онро биёмӯзем. Хешро бишносем ва бар талаботи он барномаи амалкарди зиндагии худро бисозем. Бояд бидонем, ки нерӯи бузурги раҳогар, раҳкушо, хофизу ниғаҳбони мо, ҳамбастагӣ, иттиҳоду ваҳдати мост. Хислате, ки дар рагу пайванди ниёкони мо қорӣ буда ва имрӯз низ намоёнтарин чеҳраи ҷомеаи мо бояд бошад. Ҳамбастагӣ миёни мардум ва масъулони ниҳодҳои давлатӣ, ки онҳо низ барҳоста аз миёни мардуманд.

Ҳамбастагӣ, ваҳдат зояндаи садоқату муҳаббат, дӯстдорӣ ва барканандаи нифоқу бегонагист. Гузашта аз ин, ҳамбастагӣ ба миллати мо қудрат, нерӯи андеша мебахшад. Омилӣ дигаре, ки қудрату тавоноии миллатро доманаву густариш медиҳад, сатҳи донишу огоҳии афроди он аст.

Пас моро лозим аст, бо таҷкиму вусъат бахшидани иттиҳоду ҳамбастагӣ, даст аз домани донишу улуми имрӯзӣ раҳо накунем.

Адабиёт

1. Китоби оина. Маҷмӯаи мақолот. Техрон, 1366.- саҳ. 96
3. Рӯзномаи «Адабиёт ва санъат» №24 (1891), 15.06.2017.
3. С. Ятимов, Таҳлили стратегӣ ва ояндабинии сиёсӣ. Душанбе:-2015. С. 144.
4. Юсупов Р. М. Наука и национальная безопасность. СПб.: 2006.

Саидумрон Саидов,
номзади илмҳои филология,
дотсенти ДДХ ба номи академик Б.Гафуров

ДОНИШҶОИ ИЛМӢ ВА МАЪРИФАТИ ДУРУСТИ ВАЪӢ СИЁСИИ ЧОМЕА

Мақолаи доктори илмҳои сиёсӣ Саймумин Ятимов таҳти унвони “Ҳақиқати илмӣ ва амнияти миллӣ”, ки тавассути расонаҳои иттилоотии кишвар интишор гардид аз як тараф натиҷаи омӯзиши амиқи ваъӢи амнияти кишвар дар шароити имрӯзаи ҷаҳони ноором бошад, аз ҷониби дигар он як дастуру раҳнамо ба афроди зиёиву аҳли илм аст, ки то бештар тавонанд дар ҷодаи таъмини амният ва тинчиву осоиштагии Ватан кореро ба анҷом расонанд. Муаллиф дар заминаи воқеияти таърихӣ ва назарияи олимони маъруфи олам оид ба мафҳумоти “амният”, “давлат”, изҳори назар карда, дуруст зикр мекунад, ки таҳти номи «давлат» зарурати таъмини амнияти ҳуди инсон ва ҷомеа дар назар дошта мешавад ва муҳимтарин вазифаи давлат амнияти худ ва ҷомеа мебошад. Дар ин маврид муаллиф барои хонанда мафҳуми ҳуқуқии “давлат”-ро аз назари илмӣ тавзеҳ медиҳад, аз аносири он, ки миллату миллатҳо мебошанд ва нишонаҳои асосии он сухан мекунад. Муаллиф иброз медорад, ки давлат аз лиҳози назариявӣ ва илмӣ арзи вучуд намуда, таърихи он таърихи амният мебошад. Яъне ин ҷо сухан дар бораи моҳияти давлат меравад ва аз назари илмӣ мавҷудият ва рисолати онро маънидод мекунад. Ҷолиб аст, ки муаллифи мақола ба ҳалли масъала аз назари ҳам илм ва ҳам таърих наздикӣ ҷуста, меҳодад барои хонанда муҳимтарин донишҳо ва ҳақиқатҳоро манзур созад, ки бе дониستاني он наметавон ба маърифат ва дарки масъала даррасем. Зеро ваъӢи имрӯзаи ҷаҳон муракабии ҳолат

барои ҳар як нафар фарди хушманд маълум аст, вале чи гуна ба масоили асли, яъне таъмини амнияти кишвар, шахс ва давлат муносибат намудан, кадом роҳу усулро интихоб кардан аз масоили муҳим аст, ки то тавонем ба соҳили мурод бе шикасту реҳт даррасем. Ба иборати маъмули дигар чи гуна тавонем сулҳу суботу амнияти чун гавҳари бебаҳо дар даст доштаамонро ҳифз намоем. Муаллифи мақола дар баробари тавсиф ва тавзеҳи мафҳумоти дар боло зикршуда ба як нуктаи меҳварӣ таваққуф менамояд, ки чавҳари матлаб ончост. Аз ҷумла менависад: **”Агар ба хоштири барпо кардани давлат чӣ қадар ҷоннисориҳо шуда бошад, барои ҳифз кардан, дар амну осудагӣ ва рушду тараққӣ нигоҳ доштани давлат, сарфи на камтар аз он зарур аст. Фаъолияти ҳаррӯзаи Пешвои муаззами миллати тоҷик нишонгар ва намунаи олии ҳамин гуна муносибат ба тақдири имрӯзу ояндаи давлати миллии мо мебошад”**. Воқеан сари ин масъала таваҷҷӯҳи амиқ мебояд, зеро дарёфтани гавҳари осоиш осон нест, вале ҳифзи он ҳам душвориҳои ба худ хос дорад. Гузашта аз ин, муаллифи мақола мӯътақид бар он аст, ки хатарҳои бар сари миллат равона карда шуда, зухуроти тасодуфӣ набуда, дар заминаи тарҳрезии муайян рӯи қор меояд ва ба он аз назари илм чашм андохтан ҳатмист. Яъне, нахуст ба моҳият ё худ чавҳари чунин зухуроти хатарнок назар кардан ва омӯхтани раванд ва қонуниятҳои он, усул ва роҳҳои амалӣ шуданаш аз вазифаҳои аввалиндараҷа маҳсуб мешавад. Дар ин ҷода така ба илм, маърифат зарур буда, онро бояд хушёрӣ сиёсӣ тақвият бахшад. Воқеан, таҳлили кӯр – кӯронаи вазъият ва воқеаҳои муҳими сиёсии муосир ба ҷомеаи мамалакат моро аз асли матлаб ва расидан ба ҳадафи асосӣ дур мекунад. Танҳо дар сурати тавзеҳи олимона ва оқилона мо метавонем дар мавриди тарғиби ҳақиқати воқеаҳо дастёб шавем ва ҷомеа аз андешҳои шубҳаангез барканор гардад. Муаллиф дар мавриди ҳақиқати илмӣ

ва амнияти миллӣ баробари оид ба масъалаи хусусиятҳои амнияти миллӣ изҳори назар кардан, пешниҳод менамояд ва ноғузир медонад, ки раванди таъмини амнияти давлат ва амиллат ба тарзи системавӣ мавриди омӯзиш қарор гирифта бошад. Танҳо ҳамин усули корбарӣ метавонад давлат ва миллатро бар муқобили ҳамаи хатарҳо устувор нигоҳ дорад. Зеро дар ҳамаи давраи замони кувваҳои бадҳо мавҷуд буданд ва донишмандони таърихи муборизаҳо, усули методҳои мавриди истифода қарор доштани он имкон медиҳад, аз як ҷониб чеҳраи аслии ҷараёнҳо ва ҳаракатҳои террористиву зиддимиллӣ монанди «ДОИШ», «Ал-Қоида», «ҲНИТ», «Ваҳҳобия», «Салафия», «Ҳизб-ут-Таҳрир» ва монанди инҳоро хуб шиносем ва аз ҷониби дигар бо онҳо муборизаҳои ҷиддиро ба роҳ монем. Яъне муносибат ба ин зухурот аз ҷашмандози илм бояд сурат пазирада, зеро ба қавли муаллифи мақола “**баҳоидиҳӣ, ҳулосабарорӣ, муайян кардани муносибат ба рӯйдодҳои олам, рафтор ва амали Инсон баробар ба дониш, таҷриба ва малакаи ӯст**”.

Дар мақола оид ба онҳое, ки бо нишондоди сарпарастони хоричии худ бо тақдирҳои миллат бозӣ мекунанд низ суҳан рафта, онро аз назари илмӣ чунин тавзеҳ медиҳад, ки донишмандони он ҳатмист: **субъекти ғайбӣ – дастандаркорон; объекти истифода – бадомафтадагон; муҳит – ба инобат гирифтани вазъии дохилии мамлакат – сарфи раҳгумзадагон; сабаб – каммаърифатӣ, ноогоҳӣ, рӯҳияи бегонапарастӣ, ифротгароӣ, дурӯягӣ, адами масъулият назди Ватану Миллат; оқибат – эҳтимолияти сар задани ғайбӣ миллӣ.** Агар аз рӯи ҳамин нақша ё формулаи таърихӣ назар намоем, пас, вазифаи имрӯзаи мо нахуст коҳиш додани каммаърифатӣ, ноогоҳӣ, рӯҳияи бегонапарастӣ ва ифротгароӣ буда, дар ниҳоди мардум тақвият бахшидани муҳаббат ба Ватан ва масъулияти ватандорӣ мебошад. Дар ин раванд илм, назарияи воқеъбинонаи таърихӣ, бозгӯи ҳақиқати воқеаҳо имконияти густурдари дар дарку

маърифати асли матлаб эҷод мекунад. Ба тариқи илмӣ собит намудани ягонагии манфиати амнияти давлатӣ ва миллӣ дар дарки маърифати Ватан, Истиклолият, «Ваҳдати миллӣ», кӯмак хоҳад расонд. Дар мақола яке аз мавзӯоти меҳварӣ геополитика: манфиат ва амният ба ҳисоб рафта, муаллиф тавонистааст донишҳои ҳақиқиро дар бораи маърифати зухуроти дар ҷомеаи ҷаҳонӣ ба вуқӯъ пайваста аз бардоштҳо ва андешаҳои дурӯғину аз асл дур тамйиз карда, сарчашмаҳои онҳоро баён сохтааст.

Аз ҷумла дар бораи як мафҳуми маъмулии ифротгарони муосир муаллиф чунин мегӯяд, ки ақидаи Пешвои миллат “тероризм аз ислом нест”-ро тақвият мебахшад: **истилоҳоти «ҷиход», «мубориза ба хотири исломи но», «сохтани давлати исломӣ», «шаҳид гаштан дар роҳи ислом», «мубориза бо куффор», «пуштибонӣ аз ислом дар рӯи олам» ва монанди инҳо, ки имрӯз аз номи бозигарони геополитикии сатҳҳои гуногун, ҳизбу ҳаракатҳои террористӣ, пуштибонони онҳо садо медиҳанд, ба дини ислом муносибати асли надоранд. Зеро «дар доираи дин, ислом муъҷизаи осмонӣ, ғавқуттабӣ аст. Диёнат аст. Имон аст. Боварӣ ва ихлоси маънавию рӯҳонӣ аст».** Воқеан ин фикр арзандаи таамуқ ва андеша буда, тавзеҳ ва таҳлили ҳадафҳои геополитикии давлатҳои абаркудрат ба хотири манфиатҳои иқтисодӣ, сиёсӣ ва иҷтимоӣ метавонад дар дарку эҳсоси матлабҳои асосӣ замина эҷод кунад. Яъне, замоне фаро расидааст, ки дар мавриди масоили геополитикӣ ва иртиботи он бо воқеаҳои мудҳиши дар ғӯшаву канори олам руҳ додаистода бештар ғӯем ва ҷомеаро огоҳ созем. Дар мақола омадааст: “Бояд донист, ки ҳар давлат системаи ягонаи таъмини амнияти миллии худро дорад. Ин система аз қисматҳои сиёсӣ, иқтисодӣ, ҳарбӣ, маданӣ, идеологӣ, динӣ, мазҳабӣ, маъмурӣ иборат аст. Тибқи қонун онҳо қотеона ҳифз ва идора карда мешаванд. Ашхосе, ки дар роҳи хиёнат ба манфиатҳои миллии хеш ворид мегарданд, аз системаи

таъмини амнияти миллии Ватани худ берун гашта, дар системаи таъмини амнияти миллии давлати бегона ворид мегарданд ва фаъолият мекунанд". Ин масъала низ муҳим буда, тавзеҳи ин ҳақиқат дар солимгардонии ҷомеа ва масъулиятшиносии узви он таконе хоҳад буд.

Дар мақола оид ба илм, адабиёт ва амният суҳан карда, муаллиф дар меҳвари андешааш мақоми адабиёт ва хунарро дар тарбияи ватанпарварӣ ва садоқат ба диёр ва мардуми он қарор додааст. Аз ҷумла адабиётро муҳимтарин ҷузъи системаи амнияти миллии доништа, таҳсири каломи бадеъ, осори адабиро дар тарбияи ахлоқӣ, давлатофаринӣ ва миллатсозии замони навин муҳим мешуморад. Воқеан бахти мо тоҷикон аст, ки адабиёти ғаниву рангине дорем, ки камтар миллати дигарро он насиб кардааст. Осори адибони классикии мо аз Рӯдакӣ сар карда то Садриддин Айнӣ куллан тарғибгари гуманизм ва сулҳу дӯстӣ, танкиди хурофот ва хислатҳои бади инсонист. Маҳз адабиёт ва осори адабӣ беҳтарин воситаи тарғиб ва тарбияи инсонии ватандӯст аст. Дар ин ҷода метавон оид ба таъсири фарҳанг аз ҷумла театру кино, ҷорабиниҳои бузурги фараҳангӣ, ки аз адабиёт сарчашма мегирад, таваққуф намуд.

Ҳамин тариқ, дар мақолаи “Ҳақиқати илмӣ ва амнияти миллии” муаллиф як бори дигар ба масъалаҳои рӯй овардааст, ки дарку маърифати он барои ҳар як сокини кишвар зарур аст, зеро масъалаи ҳифзи амнияти ватану миллат аз масоили меҳварӣ маҳсуб ёфта, дар истеҳсоми ороиштагӣ қадаме гузоштан вазифаи ҳар як шаҳрванд аст. Дар ин маврид мақоми аҳли зиё онҳое, ки бо илму адаб саруқор доранд муассир буда, фаҳмишу дарки вазъи ҳаёти сиёсии кишвар ва ҷаҳон бо назардошти донишҳои илмӣ ва тавзеҳи он барои дигарон барои расидан ба асли матлаб, ки ҳимояи амнияти ороиштагии ватан мебошад, арзишманд аст. Инак:

1. Танҳо омӯзиши амиқи вазъият аз назари илмӣ бо

назардошти таърихи дури мавҷудияти давлат ва амнияти он, мукоисаву муқобилаи вазъи имрӯз бо ҳодисаҳои таърихӣ ва баровардани ҳулосаҳои дурусти илмӣ метавонад имконияти густурдаро дар ҳимояи ду мафҳуми муқаддас Ватан ва Амният фароҳам оварад.

2. Муқолаҳо ва баҳсҳои воқеии назариявӣ оид ба вазъи ноҳушоянди ҷаҳони имрӯз, ки ҷавҳари онро на идеологияи ватандорӣ, балки ҳадафҳои сиёсӣ ва иқтисодии кишварҳои абарқудрат ташкил менамояд, муҳим буда, махсусан, ҷавонон бояд аз асли рӯйдодҳои ҷаҳонӣ огоҳ бошанд.

3. Эътибор додан ба масъалаи рушди адабиёт ва фарҳанг ва тавассути он тарбия намудани ҷомеа махсусан ҷавонон дар роҳи ватандориву миллатдӯстӣ, масъулият дар назди хонадон, падару модар ва кишвар зарур аст. Дар ин ҷода имкониятҳои фаровоне мавҷуд аст, ки он ба ҳиммати олимон, устодони донишгоҳҳо, адибон, санъаткорон умуман зиёиён марбут мебошад.

4. Перомунӣ мавзӯи дар мақола зикр ёфта, тавсифи масъалаҳои муҳими дар он баён гардида, нуқтаи назари зиёиён ба тариқи густурда тавассути васоити ахбори омма бояд интишор ёбад, зеро “машварат идроку хушёрӣ медиҳад”, ки дар замони муосир ҷомеа маҳз ба зиракиву хушёрӣ сиёсӣ ниёзманд аст.

Адабиёт:

1. Эмомалӣ Раҳмон, Тоҷикон дар оини таърих . Аз Ориён то Сомониён, китоби якум
2. Эмомалӣ Раҳмон, Тоҷикон дар оини таърих . Аз Ориён то Сомониён, китоби дуввум, Душанбе, Ирфон 2002.
3. Эмомалӣ Раҳмон, Тоҷикон дар оини таърих . Аз Ориён то Сомониён, китоби сеюм, Душанбе 2006.
4. Раҳмонов А.С. Современные проблемы безопасности в Республике Таджикистан и в Центральной Азии// Монография. —Душанбе, 2013.- С.14-48.
5. Ятимов С. Илм ва амният. “Чумхурият”, 30 майи соли 2017

Исомиддин Шарифзода,
номзади илмҳои фалсафа, дотсент,
устоди Дошиғоҳи технологияи Тоҷикистон

ТАФАККУРИ ИЛМӢ – КАФИЛИ АМНИЯТИ МИЛЛӢ

Мақолаи доктори илми сиёсатшиносӣ С.Ятимов, ки дар рӯзномаи «Чумхурият» аз 30.05.2017 таҳти унвони «Илм ва амният» ба нашр расид, воқеан, муҳим ва саривақтӣ буда, ҷавобгӯи ниёзҳои имрӯзаи ҷомеаи тоҷик ба ҳисоб меравад. Муаллиф унвонии мақоларо илм ва амният ном ниҳодааст. Ҳамбастагии ин ду мафҳум барои босубот ниғаҳдоштани ҷомеа ва дар ҳадди эътидолу пешрафт таъсиргузор буда, бо давлат ба ҳайси муҳимтарин институти идоракунии иҷтимоӣ саҳт ҳамбастагӣ доранд. Муаллиф аз ҳамбастагии мафҳумҳои фавқуззикр мақолаи хешро оғоз мекунад ва нишонҳои асосии давлатро ном мебарад. Воқеан, дар шиноҳти давлат ва асосҳои пайдоиши он назарияҳои гуногун аз қабилӣ назарияи патриархалӣ, назарияи шартномавӣ, назарияи зӯрварӣ, назарияи илоҳӣ, назарияи органикӣ, назарияи иригатсионӣ ва назарияи марксистӣ вучуд доранд, ки давлатро бо тарзҳои гуногун шарҳ додаанд ва аз ҷумла, дар назарияи теологӣ давлатро ба ҳайси падидаи осмонӣ арзёбӣ мекунанд. Муаллиф ҳамин назарияро, ки маъмулан дар кишварҳои шарқи мусалмонӣ паҳн гардидааст, ба назар гирифта, таъкид менамояд, ки давлат дар асоси қонуниятҳои хоси раванди ҳодисаҳои ҷамъиятӣ пайдо гардидааст ё ба тарзи дигар, давлат падидаи иҷтимоӣ буда, ҳеҷ омили метафизикию кайҳонӣ надорад, балки сирф падидаи заминӣ аст. Аз ин рӯ, онро бояд аз лиҳози илмӣ шиноҳт ва мавриди таҳқиқу пажӯҳиш қарор дод. Дар ҳамин қисмат муаллиф

робитаи диалектикий амнияти давлатро қайд мекунад ва хотиррасон менамояд, ки таърихи давлат, таърихи амнияти он аст. Мусаллам аст, ки дар ҳамин ҳолат муаллиф бештар ба назарияи шартномавӣ, ки мутафаккироне аз қабилҳои Спиноза, Гротси, Локк, Гоббс, Руссо баён доштаанд, таърихи менамояд. Ва тибқи ҳамин назария давлат шартномаи дастаҷамъиест, ки барои ҳимояти манфиати ҳамаи шаҳрвандон шакл гирифтааст. Набудани давлат тибқи ин назария бесару сомони вуҷуд ба вуҷуд оварда, ба қавли Томас Гоббс: «ҷанги ҳама бар муқобили ҳама» ба миён меоварад. Бо таърихи назарияи Гоббс қайд кардан ҷоиз аст, ки яке аз муҳимтарин функсияҳои давлат, ки ҳам сабаби вуҷуд ба ҳамаи давлат ва ҳам сабаби таъмини суботи иҷтимоӣ мегардад ин мафҳуми амният ба ҳисоб меравад ва муаллиф кӯшиш ба харҷ медиҳад, ки онҳоро тафсири илмӣ диҳад. Зеро мутмаин аст, ки дар шинохти ин мафҳумҳо ҳам дар сатҳи гуногуни донишҳо ба тарзҳои гуногун тафсир ёфтаанд. Аз ин ҷиҳат, муаллиф масъаларо бо он асоснок мекунад ки воқеан масъалаи аслии дар ҷаҳони имрӯз масъалаи таъмини амнияти шахс ва ҳуди давлат мебошад.

Дар бахши дигар муаллиф ҳамоҳангии давлат, амният ва донишҳои илмиро аз нигоҳи таҳқиқӣ мавриди баррасӣ қарор медиҳад. Муаллиф давлатро қувваи марказонидаи ҷомеа меҳисобад, ки дар асоси маҷмӯи меъёрҳои ҳуқуқии иҷтимоӣ арзи ҳастӣ менамояд. Муаллиф бо назардошти вазъи кунунии ҷаҳон таҳдидҳои ҳамешагӣ, ки барои ҳамаи давлатҳо зуҳур меёбанд онҳоро ҳамчун падидаҳои диалектиқӣ мавриди баррасӣ қарор медиҳад. Хатарҳо ва осудагии миллатҳо зуҳуроти тасодуфӣ ё бетартибона намеҳисобанд. Бархурди манфиатҳо ва амлияи дастандаркоронаи давлат ва минтақаҳои гуногуни ҷаҳон ба ҳисоб меравад, ки дорои манофеи ҳосе мебошанд. Пажӯҳишгар бархӯрди манфиатҳо ҳамчун як зиддияти диалектиқӣ матраҳ намуда, вуҷуди ҳар давлатро бо вуҷуди

манфиатҳои миллии он ҳамоҳанг медонад. Пӯшида нест, ки дар тамоми таърихи башарӣ барои бақои миллат ва давлати хеш қавмҳо ва миллатҳо бо роҳҳои гуногун вобаста аз донишу технологияи сиёсӣ чихати нигоҳдошти хувияту ҳайсиати хеш ҷоннисориҳо намудаанд. Аз ин рӯ, бархӯрду муборизот барои бақои хеш дар шакли муайяни умумияти сиёсату иҷтимоӣ (халқ, миллат ва давлат) дар масири таърих барои қавму миллатҳои мухталифи ҷаҳон як падидаи маъмуливу оддӣ ба ҳисоб меравад. Дар ин раванд сатҳи донишу огоҳии илмӣ бошандагони ҷомеаи муайян муҳим ва таъсиргузор мебошад. Ҳамин аст, ки кишварҳои манфиатҳо заъфу камбудии ҷомеаҳои мавриди назарашонро сараввал мавриди омӯзиши илмӣ қарор дода, баъдан дар заминаи он огоҳона равандҳои навро ҳамчун зухуроти барояшон коргар дар ин гуна ҷомеаҳо роҳандозӣ менамоянд. Яъне, ба гуфтаи пажӯҳишгар «Дар он маҷмӯи имконоти давлати ташаббускор, пеш аз ҳама захираҳои ақлонӣ ва амалии он истифода мешаванд». Ин ҳолатро бо таваҳхуму хурофот ва бо нолақуниву муяққаб ба ҷониби осмон рафъ кардан ғайримқон аст. Онро танҳо аз роҳи хираду мантиқ ва маърифати илмиву огоҳии сиёсӣ ҳал намудан имқонпазир аст. «Дар муқобили доноӣ ва амалқардӣ бадҳоҳон, фақат тавассути тақия кардан ба илм, маърифат, усули шинохти аъмоли зиддимиллӣ, хушёриву зирақии сиёсӣ ва истодагарии мақсаднок ғолиб омада метавон». Яъне, доноиро ба дониш ва илмро бо методҳои илмӣ метавон маърифат қард.

Муаллиф ҳамин мавзӯро пайғирӣ намуда, дар баҳши баъдӣ «ҳақиқати илмӣ ва амнияти миллӣ» ин ду мафҳумро ҳамчун мафҳумҳои ба ҳам пайваст ва таъсиррасон мавриди баррасӣ қарор медиҳад. Воқеан, таъмини амният мафҳуми шахшуда набуда, он аз масъулият дар назди системаи сиёсӣ масъулият дар назди системаи ягонаи сиёсӣ, иқтисодӣ, иҷтимоӣ, фарҳангӣ, иде-

ологӣ, динӣ ва монанди инҳо маншаъ гирифта, вобаста аз вазъ, зарурияти иҷтимоӣ ва фазову вақти мушаххас дар ҳоли тағйиру бадалшавӣ қарор дорад.

Ҳақиқатҳои илмӣ бошанд, ҳақиқати субъективӣ нестанд барои онҳо манфиати ҳосе сармоягузори таъсире надоранд. Аммо онро метавон ба суду манфиати давлату миллатҳо истифода намуд. Ҳамин нуктаро ба назар гирифта, пажуҳишгар диалектикарро ҳамчун назария ва методология, ки аксиомаи қонуниятҳои рушди табиату ҷамъият назарияи шинохти ҳақиқати реалиро дар асоси зиддиятхост, яке аз ҳақиқатҳои бебаҳси илмиро ташкил медиҳад. Бо тақя намудан ба назарияи диалектикӣ, ки бунёди онро зиддиятҳо ташкил медиҳанд ва онҳо сабаби ҳамагуна тағирот ва рушданд, зиддият хусусияти доимӣ дошта, ҳамеша ва дар ҳар гуна раванд, ҳодиса ва ё падида ба шаклҳои мухталиф мавҷуданд, аз ин рӯ, талош ва мубориза барои ҳифзу нигоҳдошт ва тавсеабахшидани манфиатҳо барои давлатҳо, ҳам дар тури таърих ва ҳам дар замони муосир, дар сатҳҳои гуногуни минтақавию ҷаҳонӣ як раванди маъмулӣ ва табиӣ ба ҳисоб меравад. Бо дарназардошти таҳлили диалектикӣ муаллиф падидаҳои ДОИШ, Ал-Қоида, ҲНИТ, Ваҳҳобия, Салафия, Ҳизб-ут-таҳрир ва монанди ин ҷараёнҳои террористиро натиҷаи зиддияти манофеъи давлатҳои гуногун арзёбӣ менамояд, ки инҳо чизи нав набуда, дар давоми таърих бо номҳои гуногун ва дар шаклу қолабҳо ва роҳу василаҳои гуногун вучуд доштаанд. Шинохту маърифати ҳамагуна ҳодисаву воқеа ва раванду ҷараёнро набояд аз рӯи бовару эътиқод ба онҳо, балки дар асоси методология ва дидгоҳҳои илмӣ ва мантиқӣ баррасӣ намудан зарур аст. Танҳо тавассути таҳлилу баррасиҳои илмӣ ва ба даст овардану шинохти дурусти ҳақиқатҳои илмӣ метавон чораҳои дуруст ва таъсиргузorro роҳандозӣ намуд. Хусусияти маърифатии ҷаҳони имрӯзӣ илмمهъварии он буда, ҳамагуна мушкилии

сиёсиву иҷтимоӣ ва маънавю иқтисодиро танҳо аз роҳи илмӣ ҳал намудан самаранокӯ таъсиргузор хоҳад буд. Нодониву гумроҳӣ ва содабовариву эътиқодмехварӣ яке аз омилҳои афроди ноогоҳро ба доми манфиатҳохону бадҳоҳон савқ медиҳад. Мутассифона ин нафарон, ки доди «ватанҳоҳӣ» мезананд барояшон «ҳақиқатҳои воруна»-еро дуруст кардаанд, ки ҳеч ба меъёрҳои илмӣ мувофиқат надоранд. Муаллиф дуруст қайд менамояд, ки онҳо ба ҳайси «объекти истифода» қарор мегиранд. Дар таҳлили ин раванд пажӯҳишгар дар баробари методи диалектиқӣ аз методи детерминизм (сабабият) истифода намуда, онро тавассути мафҳумҳои субъекти фанон, объекти истифода, сабаб, натиҷа шарҳ медиҳад.

Баҳши дигари пажӯҳиш «Илм: информатсия ва амният» номгузори шудааст, ки дар он муаллиф сари мафҳуми «информатсия» ва майдони семантиқии он баҳс намуда, онро ҳамчун асоси фаноният илмӣ ва яке аз тақияҳои асосии амнияти миллӣ арзёбии менамояд. Яке аз вижагиҳои қаронии имрӯзиро дорони қомеаи информатсионӣ будани он ташқил медиҳад. Имрӯз информатсия ё маҷмуи маълумоти қоним даровардашуда қам соҳаҳои қаронии инсониро аз истехсолоти моддӣ шурӯъ намуда, то истехсолоти маънавӣ ва сиёсиро фарогираст. Яъне, ба тарзи дигар имрӯз системаҳои информатсионӣ воситаи асосии қамгуна истехсолот ба ҳисоб меравад. Зеро асли онро донишҳои илмӣ ва собитшудаи табииву риёзӣ ва мантиқӣ ташқил медиҳанд. Байни илм ва информатсия робитаи мутақобила вучуд дошта, натиҷа ва ҳулосаҳои илмӣ дар шакли информатсия (маълумот) таҷассум меёбанд. Қамин маълумоти сабитшуда метавонад барони омӯзишҳои баъдӣ ба ҳайси маводи илмӣ қорқардшуда натиҷаҳои илмии дигареро ба вучуд биёварад. Муаллиф қамин қихатро ба ҳисоб гирифта, барони таъмини амнияти миллӣ байни «қам доништанҳо» ба донишҳои илмӣ бартариат дода

менигорад, ки «Бе донишҳои илмӣ таъмини амнияти миллӣ ғайриимкон аст. Бе онҳо (донишҳои илмӣ) ба осонӣ метавон мафтуну пойбанди овозаҳо, суханҳои бофта, беасос, ғаразнок, айбҷӯии бедалели хатарнок хурофот гашт.»

Қисмати дигари пажӯҳиш унвонии «Геополитика: манфиат ва амният»-ро дошта, дар он муҳаққиқ тавассути категорияҳои диалектикий ифодагари робитаҳои универсали ҳастӣ: моҳият ва зухурот ҳимояи манфиатҳои миллиро мавриди баррасӣ қарор медиҳад. Даъвоҳои гуногун атрофи мафҳуми «Ҳимояи манфиатҳои миллӣ»-ро метавон аз нигоҳи моҳият ва зухуротӣ мариди баррасӣ қарор дод. Муаллиф ҳамин нуктаро борикбинона аз диди гурӯҳҳои гуногуни сиёсиву фаромиллӣ баён мекунад. Воқеият ин аст ки қудратҳои минтақавию ҷаҳонӣ барои тавсеаи мановфеъи хеш ҳазорон хабару итилооти ғаразнокро тавассути расонаҳои гуногун пахш месозанд. Аз тарафи дигар аз бовару эътиқод ва заъфи тафаккурри таҳлилий бовармандон ва махсусан мусалмонон истифода намуда, бо шиорҳои гуногуни «ҷиҳод», «сохтани давлати исломӣ», «пуштибони аз ислом дар рӯи замин», «мубориза ба хотири исломи ноби муҳаммадӣ» ва амсоли ин, ки танҳо зухуроти масъала мебошанд, моҳиятан аз мановфеъи худ ва густариш додани он чунин чораандешӣ мекунанд. Ҳамин аст, ки гурӯҳҳои, ки дар хориҷи кишвар даст ба сина зада аз ватанхоҳиву миллатсозӣ ва дифо аз ҳуқуқҳои динии шаҳрвадони кишвар чор мезананд, ба ҷуз зухуроте беш нест. Зеро ҳуди эшон ба ҳайси васила дар дасти дигарон қарор доранд. Моҳияти онҳоро бояд ҷойи дигар ҷустуҷӯ намуд, ки онро муаллифи мақола чунин қайд менамояд: «Дар ҷаҳорҷӯии нақшаҳои геополитикӣ, **дин воситаи таъмини манфиатҳои сирф ғаразҷӯёна**, ба хотири даст доштан дар сиёсати глобалӣ ва минтақавӣ, **даҳолат қардан ба қорҳои дохилии давлатҳои мавриди ҳадаф қароргирифта**,

азхудкунии манбаъҳои ашъи хоми стратегӣ, **ноором сохтани вазъи дохилии мамлакатҳо** барои тағйири масири рохҳои транзитии нақлиёт, газ, нафт ба манфиати хеш, эҷоди мушкил ба рақибони стратегии худ ва монанди инҳо хизмат мекунад. Ба хун оғушта кардан, бехонумон, сарсонӣ саргардон намудани миллионҳо одамони бегуноҳ барои ин бозигарон касб, кори ҳаррӯза, чизи одӣ, маъмулист. Бадбахтӣ он аст, ки дар ин масир, хадамоти махсуси кишварҳои мавриди назар аз имконоти худ мусулмонон истифода мекунанд. Барои ҳар кишвар аз дохили мардумони он кишвар».

Бо таъя ба таҳлилҳои фавқуззикр метавон ба чунин натиҷа расид, ки қудратҳои ҷаҳонӣ ва минтақавӣ ба мақсади расидан ба ҳадафҳои сиёсӣ(геополитикӣ) –и худ дар ҷаҳони ислом кӯшиши зиёд ба ҳарҷ медиҳанд, ки бо таъя ба эътиқоди динии мардум аз он тафовутҳои, ки миёни фирқаи мазҳабҳои исломӣ вучуд дорад, сӯиистифода намоянд. Барои расидан ба ин ҳадаф бо дастҳои худ мусулмонон ҳизбу ҳаракатҳои сиёсии хусусияти динии ғайрисуннатидоштаро таъсис дода, онҳоро байни мусулмонони кишварҳои исломӣ аз тариқи рохҳои мухталиф интишор медиҳанд ва барои чунин амал маблағҳои пули ҳангуфт сарф месозанд. Намунаи чунин ҳизбу ҳаракатҳо, ки имрӯз дар кишварҳои Осиёи Марказӣ аз худ дарак медиҳанд, ҳаракати Салафия, ҳаракати исломии Туркистон, Толибон, ҷамоати таблиғ, ҳизби Таҳрир, Ансоруллоҳ ва ғ: мебошанд. Дар ҷанд соли охир бо дастҳои чунин ҳизбу ҳаракатҳо қудратҳои ҷаҳонӣ ва минтақавӣ тавонистанд, ки дар Либия, Тунис, Алҷазоир, Миср, Ироқ, Сурия, Нигерия ва ғ. тазоҳуроти сиёсӣ ба вуқӯъ пайваста, ин кишварҳоро аз рушди устувор на танҳо боздоранд, ҳамчунин ҷаҳони исломро ноором сохта, нуфузи худро дар ин мамолиқ тавсеа бахшиданд. Аз тарафи дигар, бо ҷеҳраи ҳашину ҷаллодонаи ин гурӯҳҳо

исломро дар сахнаи ҷаҳони ба як дини хашину манфур ба намоиш гузоштанд.

Бахши дигари мақола «Илм: адабиёт ва амният» ном дошта, дар он муаллиф умумият ва тафовутҳои илм ва адабиёти бадеиро нишон дода зикр менамояд, ки «Агар илм тавассути истилоҳот, мафҳумҳо воқеиятро инъикос кунад, адабиёт онро тавассути образҳо таҷассум менамояд». Ҳамбастагии илм, адабиёт ва амният дар он аст, ки забон ва тарзи баёни илмӣ на барои ҳамаи қишрҳои ҷомеа фаҳмо ва дастрас аст. Аз ин ҷиҳат муаллиф ибраз мекӯнад, ки бояд барои дар сатҳҳои гуногуни ҷомеа дастрас будани итилооти илмие, ки ҷанбаи амниятӣ доранд ва ифодагари манофеи миллианд, бояст ба забони соддаву шево ва образнок ба мардум пешниҳод шаванд. Дар ин росто аҳли қалам ва махсусан шоирону нависадагонро зарур аст, бо назардошти манфиатҳои милли асарҳои эҷод намоянд, ки онҳо тавонанд дар маҷмӯъ ба рӯҳияи милли таъсир расонида, муқовимати мафкуравиरो алайҳи нодонӣ, хурофазадагӣ, тассубу ҷаҳолат, ифротгароиву терроризм дар сатҳҳои гуногуни ҷомеа ба миён оваранд. Ҳамчунин асарҳои драматикӣ, ки тавонанд манофеи миллиро дар шакли образҳои бадеӣ ифода намоянд низ метавонанд барои боз ҳам тақвият бахшидани рӯҳияи созандаи милли таъсиргузор бошанд.

Ягона роҳи ҳалли мушкилоти башарӣ дар ҷаҳони муосир танҳо бо роҳҳои илман асноқ имконпазир аст. Дар тамоми мароҳили рушди инсоният бузургтарин дастоварди он шинохти воқеӣ аз олами вучуд, аз ҳуди инсон ва ҷомеаи инсониянд, ки дар шакли донишҳои илмӣ аз насл ба насл ба мерос гузоштаанд. Мушкили асли бошад, ҳамеша нодонӣ ва ноогоҳӣ аст, дар пайи худ ҳазорон мушкили дигарро тавлид менамояд. Аз ин рӯ, дар ҳар миллате сатҳи тафаккури илмӣ боло бошад дар он рифоҳу осудагӣ ва амниятӣ бехатарӣ ҳукмрон аст. Хулоса, рушди тафаккури илмӣ кафили амниятӣ суботи иҷтимоист.

Абдусамад Муллоев,
доктори илмҳои филология,
профессори ДДОТ ба номи С. Айни

НАҚШИ ИЛМ ДАР РУШДУ СУБОТ ВА ТАЪМИНИ АМНИЯТИ ЧОМЕА

Дар ҳама давру замон ва қавну макон илм ва ба амал татбиқ гардонидани он нерӯи тавоно, офаранда, пуриктидор ва наҷотбахши иҷтимоъ мебошад. Ҳастии инсон бо ниҳоди офаридагорӣ ва ғановатманди сиришти ботинӣ ва таҷаллии симои ибратомӯз тавассути илму дониш ва ақлу хирад зебу зиннат ёфта, ба ин васила нишоти зиндагӣ ва саодати рӯзгорро комёб шудааст. Аз ин ҷост ки низому пешрафти иҷтимоъ, таъмини амният, сулҳу субот, бунёдкорву созандагӣ, арзишҳои маънавӣ ва фарҳангии башар ба нерӯи илм ва фазилати инсон алоқаманд мебошанд.

Аз аҳди бостон инсоният ҳамеша дар ҷустуҷӯи илм ва маърифат буда, рози илму ҳикмат мекушоду саодату хушбахтиро ҷӯё мешуд, ки он дар тӯли ҳаёт мояи ифтихору ҷуръат ва сарчашмаи шучоат қарор мегирифт. Дар ин робита ба манзалат ва мақоми шоиста расидану соҳибилм шудани инсон заҳмати зиедро талаб мекард. Тавассути илму дониш ақли инсон ғанӣ гашта, аҷсоми олам намои ободӣ ва созандагӣ мегирад. Илм маҳсули хиради инсонӣ ва ғояи ҳаёти одамӣ ҳамчун роҳи расидани инсон ба саодати ҷовидон аст ва маҷмӯи донишхоест, ки дорои ҷаҳонбиниву ғояи муайян дар бораи олам, табиат ва ҷамъият буда, ба маърифати наву тоза ақли инсонро ғанӣ мегардонад ва чун ҷароғи равшан ба шинохти ҳақиқат раҳнамун месозад.

Илм дар таълимоти мутафаккирону адибон мӯҷиби бақою пояндагии ҷомеа ва ҷавҳари ҳастии шинохти маърифат буда, падидаи кудсӣ мебошад, ки ҷуяндаву

толибгари он мубарро аз хама ғуборҳои ботинист ва ӯ ҳамеша шоду хуррам аст. Ҳақ бар чониби Мавлоно Чалолиддини Балхист, ки мефармояд:

Хоҳӣ, ки ҳамеша шоду хуррам бошӣ,

Ҳар ҷо ки равӣ, азизу марҳам бошӣ.

Покиза шаву рост бизӣ, илм омӯз

То тоҷи наберағони Одам бошӣ.

Дар чаҳони пуртуғёну зудтағйирёбандаи муосир ва бархӯрду ҳамгирии тамаддунҳо нерӯи илм, гоӣ таҳаммулпазирӣ ва хусни тафоҳум дар таъмини сулҳу субот ва муомилаву муносибати халқҳои сайёра нақши созанда ва аҳамияти хоса дорад. Мафҳумҳои сабру тоқатпазирӣ, таҳаммулгароӣ, масъулиятшиносӣ, сулҳу субот, некиву накӯкорӣ, дӯстӣ ва хайру эҳсон сифатҳои арзишманди шахсияти инсон буда, тавассути илму дониш ба дарки ҳудогоҳию ҳештаншиносӣ ва устувории ҳаёти маънавию иҷтимоии башарият мусоидат менамуд. Осори пурарзиши тамаддуни башарӣ, аз ҷумла донишмандони олами ислом ва Юнону Шарқ кулли масоили табиӣ ва иҷтимоиро аз назари илмӣ бо овардани далелҳои мӯътамад таҳлил ва арзёбӣ намуда, ҳулоса ва натиҷа мебардошанд.

Таҳсил ва талаби илм аз давраи тифлӣ то лаҳзаи вопасини ҳаёт барои ҳар як фард зарур аст. Мақом ва манзалати илму дониш дар таълимоти пайғамбарон, донишмандон, мутафаккирон ва адибон ҷойгоҳи баланду шарафманд дорад. Ба ин маънӣ фармудаанд:

Илму ҳикматро талаб кун, гар тараб ҷуйӣ ҳаме,

То ба шоҳи илму ҳикмат пуртараб ёбӣ рутаб.

Ҳадисҳои Пайғамбар(с): «Зи гаҳвора то гӯр дониш бичӯй», «Ман фазилати илмро аз фазилати ибодат дӯсттар медорам». «Ҷоҳилонро ба олимон баробарӣ мумкин нест», «Оё баробар ҳастанд касоне ки медонанд ва касоне, ки намадонанд. Ҳаргиз не! Ибрат намегиранд магар аз соҳибаклон», «Илм нур аст ва чаҳл кубҳ», «Арзандатарин

мерос аз падар барои фарзанд илму дониш аст» «Ҳар ки барои талаби илм дар роҳе қадам мениҳад, Худованд аз барои ӯ роҳе ба сӯи чаннат мекушояд», «Беҳтарин садақаҳо он аст, ки марди мусулмоне илмро биомӯзад ва ба мусулмони дигаре таълим бидиҳад» тарғиби талаби пайвастаи илмро меомӯзонанд.

Дар ҳар қавну маконе, ки бунёди илму дониш устувор нест, чомеаро ба таассубу чаҳолат, тундравӣ, чангу бадбахтиҳо ва нобудшавӣ меорад. Дар раванди чаҳонишавӣ ва ҳамгирии тамаддунҳо ин ҳаракату чараёнҳо ва масъалаҳои иҷтимоӣ, сиёсӣ, динӣ ва иқтисодӣ бар асоси бунёди ақидаи солиму саҳеҳ, ҷанбаи амиқи илмӣ ва маърифатӣ ва ба ҳодиса аз диди воқеӣ баҳо додан бояд арзёбӣ шавад.

Дар робита ба ин маъниҳо Пайғамбар Муҳаммад (с) дар симои Салмони Форс ва Абӯҳанифа форснажоднро миёни дигар ақвом ҳамчун мардуми донишманд, зақӣ ва ҳунарманд мешиносад ва таъкид мекунад : «Агар чунончӣ илм дар ситораи Сурайё ҳам бошад, қатъан мардоне аз фарзандони форс онро ба чанг меоранд»....

Бо ифодаи дигар беҳтарини Аҷамро Форс доништа чунин таъкид менамояд: «Агар, эй араб, шумо аз ин дин рӯй бигардонед, қавме пайдо хоҳад шуд, ки кори ин динро пеш хоҳад бурд. Асҳоб аз ӯ суол карданд, ки он кадом қавм аст? Дар ин асно Салмони Форс дар паҳлӯи вай нишаста буд. Паёмбар гуфт: қавми Салмони Форс кори ин динро ба шоистагӣ пеш хоҳад бурд».

Осори гаронбаҳои адабиёти форсу тоҷик ганҷинаи пурҳикмат ва гуногунпахлӯ буда, пеш аз ҳама ҷанбаи амиқи илмӣ ва маърифатӣ дошта, инсонро пайваста барои пайдо намудани ҷанбаҳои имониву вичдонӣ ва нерӯмандии ахлоқу одоби ҳамидаи инсонӣ, донишандӯзӣ, худшиносӣ, таҳаммулпазирӣ ва ақлгароӣ ҳидоят менамояд.

Абӯалӣ ибни Сино таъкид менамояд, ки «дар таҳсили

илму хунар кӯшидан кошноаи димоғро аз шамъи хирад
равнақ бахшидан ва оинаи дилро аз ғубори чаҳолат
мусаффо сохтан» аст. Дар ҳақиқат, «илму хунар хусули
чоҳу таҷаммулро (ҳашамат) маҳзан ва таҳсили симу зарро
маъдани хотам (нигин), донишу бинишро нигин ва дар
таҳзиби (тарбияи) ахлоқи шӯҳрати офоқ чун нигорхонаи
чин, кафили қору бори мамлақати подшоҳон ва сари тоҷи
фазилату иззати олимон» аст. Ба ин маънӣ:

Коре , ки туро ба ҳақ расонад илм аст,

Моле, ки зи ту кас наситонад, илм аст.

Ҷуз илм мақун бадарқа дар дори чаҳон,

Роҳе ки ба мақсуд бирасонад, илм аст. (1. 25)

Мавлоно Ҷалолиддин Балхӣ дар хотимаи достони
«Донишманди забондон ва киштибон» таъкид менамояд:

«Ҳар кӣ худро доно ҳисоб карду дигаронро нодон,
дар рӯзи воқеа ба гил дармемонад ва чун ин донишманди
нодону мағрур дар гирдоби фаною нестӣ гирифта
мешавад».

Дар ҷойи дигар орифи шоир илмро мӯҷиби бақою
пояндагӣ ва чавҳари ҳастии инсон доништа, таъкид
менамояд:

Ҳатами мулки Сулаймон аст илм,

Ҷумла олам сурату ҷон аст илм.

Фаруддини Аттор низ андар фазилати илму ақл
мефармояд:

Бе хирад дониш вубол аст, эй писар!

Илм мурғу ақл бол аст, эй писар!

Ҳар ки илме дораду набвад бар он,

Аз тариқи ақл бошад баргарон.

Ҷои дигар дар таквияти ин маъниҳо менигорад, ки
дар торикии меҳмонсарой, (дунё) илм чун чароғи раҳнамо
нурафшон аст ва ҳар ҷо офтоб рахшон аст, соя пинҳон
гардад ва «ҳар кӣ дорад донишу ақлу тамиз, аҳли ақлу
илмро дорад азиз».

Ҳақим Низомии Ганҷавӣ низ ба ин маънӣ чунин

таъкид менамояд:

*Чон чарог асту ақл равгани ў,
Ақл чон асту чони мо тани ў.
Ақли бечон атийяти абадист,
Чони боақл зиндаи абадист.*

Фазли илм бекарон буда, поён надорад ва мақоми соҳибилм рафеъу (баланд, олий) шарафоташ бениёзу беҳисоб аст. Илм махзани амал, ахлоку маънавият, поктинатӣ ва сирати одамият буда, аз ҳосилаш инсон саодат ва шарофати зиндагиро пайдо мекунад. Дар ин робита ҳақимону донишмандон таъкид намудаанд, ки ҳазор хатми калом, ҳазорон хайри сарвату ва садҳазор ибодату тоат ба ҳадди эътибори олим ва ҷустуҷӯи амали ў намерасад ва таҳқири илму олимонро куфр шуморидаанд.

Дар баробари ин, «таҳсил набояд фақат иборат аз пур кардани мағзи ҷавон аз илм бошад, балки дар айни ҳол бояд ахлоқи кудакро таҳрик кунад ва ўро барангезад, то ба ҳаваси зиндагонии иҷтимоӣ пай бубарад». (2. 243).

Таълим ва тарбият ҷузъи фарҳанги миллат буда, василаву абзорест, ки ба воситаи он фарҳанг пойдор мемонад. Чунонки гӯшту нохунро наметавон аз ҳам ҷудо кард, ин ду мавзӯӣ низ ҷудонопазиранд. Аз ин ҷиҳат, тасаввури он ки миллате равиш ё худ суннатҳои таълиму тарбияти миллати дигареро пазируфта зиёне намебинад, иштибоҳи ислоҳнопазир мебошад. Агар миллате аз фарҳанги худ даст бикашад, ин худкушӣ аст. Фарҳанги бегонаро пазируфтани ва худро зерӣ нуфузи он қарор додан навъе худбохтан асту бас.

Фарҳанги ҳар миллате, аз ҷумла халқи соҳибтамаддуни тоҷик иборат аз идеалҳо, армонҳои иҷтимоӣ ва арзишҳои хос аст, ки назари хоси миллиро дар бораи зиндагӣ ва фарҳанг ифода мекунад. Агар таҳсил ва таълиму тарбият ҷузъи фарҳанги миллат бошад, пас, пазируфтани ва ё корбурди усули таҳсил ва таълиму тарбияти бегонагон ба бунёди хувияти иҷтимоӣ ва маънавии миллат теша задан

аст. Бинобар ин, мо бояд ба он равиши таҳсилу тарбият тавачҷӯҳ дошта бошем, ки маҳсули таърих ва фарҳангамон бошад ва бо омолоу армон ва суннатҳои халқамон созгору ҳамоҳанг бошад.

Дар замони муосир усули таҳсилу тарбият дар мактабҳо то ҳоҷе аз равиши суннати омӯзишу парвариш фосила гирифт ва зиёни он дар ҳамаи соҳаҳои зиндагии мо эҳсос мешавад. Касолати забон, маънавиёти иҷтимоигаро ва беванду бориҳои ахлоқӣ маҳсули гаравидан ба фарҳанги бегона буд. Инак, истиқлоли кишвар тадричан истиқлоли фарҳангии моро фароҳам меоварад ва мо рӯзафзун аз таҳсилу тарбияти сиёсатзада канор рафта, ба омӯзиш ва дарёфти арзишҳои маънавии худиву башарӣ рӯ меоварем.

Ба қавли профессори америкӣ Нейблет, «маънии тарбият дунбӯлаи вазъи рушд ва такомуле аст, ки башар ба он ноил мешавад, сурати аз лиҳози ташаккули ҷисмӣ нӯҳ моҳ қабл аз он ки мутаваллид шавем, дар мо нақш мебандад. Вале пас аз он ки мутаваллид шудем, ин фарҳанги ҷомеа аст, ки сурат ва мавқеияти раҳми модарро ба худ мегирад ва дар муҳити иҷтимоӣ ин рӯҳ аст, ки шакл мегирад на ҷисм». (3, 4.)

Таҳсилу таълим ва тарбият аз ҳар ҷиҳат бо фарҳанг ва ормонҳои иҷтимоии ҳар миллате бояд иртиботи ногӯсастанӣ дошта, низоми роҳу усули тозаии он бо асосҳои илмиву методологӣ сахт ва дақиқ муайян гардида, устувор бошад. Ҳамагуна кӯшишу талоше, ки барои ҷудоии ин масъала ва равишҳо ва худбиниву ходкимииҳои шахсонаи масъули низоми таҳсилот равона мешавад, омили шикаст ва заволи ҳамон низоми дигаргунсозӣ мегардад. Таҳсил, таълим ва тарбият бояд дар заминаи воқеӣ ва имконияти мавҷудаи иҷтимоӣ сурат гирад, бозтоби фарҳанги мардум бошад ва омили таҳсилу тарбият ин фарҳангро барои наслҳои оянда ҳифз кунад.

Ба ин маънӣ, Ғуломризо Саъидӣ таъкид менамояд, ки таҳсилу таълим ва тарбияте, ки ба фарҳанг ва ормонҳои

ҷомеаи миллӣ беъътино бошад, ба вайронӣ ва гусехтани дастгоҳи иҷтимоии он ҷомеъа мусоидат карда, инҳитоти маънавиёти як миллатро боис мешавад. Агар таҳсилу тарбият фарҳанги миллатро дар заминаи кашфиёти илмӣ таҷассум накунад, ба рифоҳи иҷтимоӣ ва пешрафти миллат мусоидат нахоҳад кард. Бадбахтона, таҳсил ва тарбияти мо то ҳол аз мероси бегонапарастӣ, иртиҷоӣ, таассубу хурофот ва шаклпарастӣ фосила гирифта, натавонист унсури кофӣ ва муфидеро барои бунёд ва устувории пояҳои арзишманди ахлоқию маънавии ниёгонро муҳайё созад. Чунин вазъи таҳсилу тарбия дар ҷаҳони имрӯз танҳо хоси тоҷикон набудааст. Муҳаққиқоне, ки дар ин замина изҳори назар кардаанд, бар ин ақидаанд, ки хатарноктарин нуқтаи заъф дар таҳсилоти ҷадид адами итминон ба ҳадафҳо ва мақсад аст.

Назаре ба таърих ин мавзӯро рӯшан мекунад, ки дар қадим ҳаётитарин ва муассиртарин равишҳои таҳсил мақсадҳояшонро ба таври қотеъ дар назар доштаанд ва ин мақсадҳо ба сурати сифоти шахсӣ ва муассисоти иҷтимоӣ махсус будааст. Яъне таҳсил ва ё таълиму тарбият бояд аз назари фикрӣ ба сурате ҷадид дарояд, зеро таҳсил василае аст барои ҳадаф на худӣ ҳадаф. Ва ҳадаф тарзи тафаккур ва фарҳанги мардум аст, ки дар роҳи хидмат ба мардум амалӣ мешавад. (4, 258).

Дар ин замина бамаврид аст, ки аз донишманди эронӣ Абдулхусайни Зарринқӯб иқтибос кунем: «Ин ҷо масъалае, ки дар пеши рӯи мост, ин аст, ки оё дар фарҳанги гузаштаи мо, дар он ҷи суннат ва адабиёти суннатии мо хонда мешавад, чизе барои дастовез наметавон ёфт, ки бо сатҳи пешрафтҳои аср ҳамоҳанг бошад? Дар ҳақиқат, адабиёти муосири мо низ дар ин замина маводи судманде зиёд дорад, ки барои дарёфти арзишҳои ҳунари ва ҳусну назокати суҳанварӣ ва ташаккули ҳиссиёти солими зиндагишиносӣ мусоидат карда, дар камолоти маънавии

фард ва пешрафти ҷомеа судманд хоҳад буд.

Агар аксари донишмандон ва адибони дунё баъди нон мактабро барои халқ аз ҳама муҳим шинохта бошанд, пас муаллим дар ҳаёти маънавии халқу давлат ҷойгоҳи сониро ба худ ихтисос медиҳад, ки ҳақ аст. Ба ин маънӣ Искандари Мақдунӣ бесабаб нафармудааст, ки ман дар назди устодам камтар аз падарам муваззаф нестам, зеро агар падар ба ман ҳаёт бахшида бошад, Аристотел зиндагии хуби маро фароҳам сохт.

Аз таҷрибаи мактабу маориф бисёр хуб медонем, ки хонандагон чӣ гуна омӯзгорро дӯст медоранд. Албатта, ҳамон омӯзгоре миёни мактабиён иззату обрӯ дорад, ки дониши хуб, илми расо ва омӯзгори шоиста ва инсонии комил бошад ва хулқу хӯяш мутобиқи меъёрҳои ахлоқии дирузу имрӯз сурат гирад. Фазилатҳои ахлоқии омӯзгор, албатта истисно намешавад, вале беш аз ин рӯ бояд соҳибилм ва босавод бошад. Таҷриба нишон медиҳад, ки омӯзгороне, ки дониши кофии назарию амалӣ надоранд, дар роҳи корбурди усулҳои судманди таълим низ мӯҳтоҷ мешаванд, дар ҳалли мушкилоти хоси хусусияти адабиётшинос дошта очиз мемонанд. Ба ҳамин далел саводнокии омӯзгор ва сифатҳои дигари барои мактаб зарур ба дараҷаи аввал меистад. Агар чунин савияю фазилат набошад, ҳамагуна барномарезӣ, ҳазинагузорӣ ва ҷаҳду ҷадал бенатиҷа хоҳад монд. Ин мушкилот ба хусус имрӯз аҳамияти хос пайдо мекунад, зеро бо сабабҳо ва омилҳои маълум сатҳи маърифатписандии ҷомеа хеле поин рафта, сифати таҳсилу таълим ва тарбия дар мактаби миёнаву олии қонеъкунанда нест. Ин ҳама ба пешрафти мактабу маориф бетаъсир наместонад.

Дар Паёми Президент чӣ хати баланд бардоштани нерӯи илм ва ба амал татбиқ намудани дастовардҳои илмӣ, баланд бардоштани сатҳу сифати таълим, ҷорӣ намудани усулҳои инноватсионӣ ва фаъоли таълим, такмили сатҳи

касбии омӯзгорон масъалагузорӣ шуда, таъкид шудааст, ки «омӯзгор дар раванди таълиму тарбия ҳуқуқи хато карданро надорад, зеро тақдири насли ояндасоз ва пешбарандаи давлату ҷомеа дар дасти ӯст».

Дар ҳақиқат, дар замони муосир бар асри ҳаводиси пуртазод ва зудтағйирёбанда ва наҳзатҳои азими илмӣ ва сиёсӣ воқеияти имрӯз дар назди ҷомеа мабоҳис ва масоли мубрам, тоза ва васеъро пеш овардааст. Дар ин замина шинохти манфиат ва таъмини амнияти миллӣ тавассути илму дониш, худшиносӣ ва хидмати содиқона дар роҳи пешрафт ва ободии диёр масъулияти ҳар як афроди иҷтимоӣро дар назди имрӯзу оянда зиёд месозад. Пайвастагии илму амал дар хонанда шавқи пурсучӯ ва кунҷовӣ фароҳам оварда, ӯро ба ҷаҳони инсон будан, яъне дунёи дониш ва озод зистан раҳнамоӣ мекунад. Инсони огоҳу озод ситампазиру бандаи одамиён намешавад. Ҳар чиро мешунавад ва меҳонад, кӯр – кӯрона намепазирад. Мағзаширо ба қор мегирад ва пеш аз он ки ҳарфи касеро бипазирад, андеша мекунад. Бояд донист, ки агар таҳсил ва таълим судманд наафтад, мо дастҳои фарзандонамонро кушода, мағзҳо ва андешаҳояшонро мебандем, ақлро зиндониву ҷаҳлро майдонӣ месозем. Агар моҳияти аслии илму дониш ва таҳсилоти асилро ба хонанда расонда тавонем, ӯро инсони комилан дигар месозем. Дигар ӯ асири хурофот ва ақмали ифротгаро намешавад, мо ӯро олим сохта, бо аслиҳаи илм, мантиқ ва имон мусаллаҳ месозем. Вақте инсоне ба силоҳи илму мантиқ мусаллаҳ шуд, дар бораи ҷама қиз дуруст ва саҳеҳ ҳукм мекунад, бо шучоат ва шаҳомот аз ҳақ дифоъ ва бебокона дар зиндагӣ роҳи рост ва дурустро интиҳоб менамояд. Агар омӯзгор дар раванди таҳсилот ба натиҷаи дилхоҳ муваффақ нашавад, яқин ки хонандаро ба банди нодонӣ гирифта сохта, на танҳо ӯро аз ҷанголи хурофот ва равияҳои бади ахлоқӣ начот намедихад, балки ӯро аз илму мантиқ дур сохта, оташи

таассуб ва лаззатро дар ботини ӯ меафрӯзад.

Мусаллам аст касе, ки хӯи илмӣ дорад, аз зехне кунҷову мантике устувор бархӯрдор аст. Ин гуна шогирд пӯёву кордону ҳолшинос ба воя мерасад. Касе, ки хӯи илмӣ дорад, ҳамвора натиҷагириҳои худро дар муқобили далелҳои тозае, ки мумкин аст бо онҳо бархӯрд кунад, қобили таҷдиди назар медонад ва ҳар гоҳ далелҳои тозаро дид, натиҷагириҳои худро дар тарозуи мантиқ бармекашад. Касе, ки хӯи илмӣ дорад, дар баҳсу мунозира ба далелу мантиқ таъя мекунад, бидуни таассуб ва ғараз ҳукму андеша меронад.

Акнун бо тавачҷӯҳ ба аҳамият ва арзиши таълими адабиёт ва нақши он дар ташаккули шахсияти инсон ба ҳубӣ метавон хулоса кард, ки вазифаи омӯзгор то чӣ андоза сангин ва пурмасъулият аст. Агар мо дар таҳсил ва таълим ба натиҷаи дилхоҳ ноил шавем, яъне рӯҳи адабиёти инсониро ба хонанда интиқол дода тавонем, он вақт дар роҳи даъвати ҷавонону наврасон ба азхудкунии илму дониш ва ҷаҳони одамият муваффақ хоҳем шуд. Як инсонӣ комилро ба воя хоҳем расонд, ки мазҳари муҳаббат ва одамият бошад, инсоне, ки дар паймони худ вафодор бошад, душмани золим ва ёри ситамдида бошад, қалбаш барои озодӣ ва адолат тапад, аз дурӯғгӯву фиребкор нафрат кунад, ба ҳуқуқи дигарон таҷовуз нанамояд ва монанди беҳтарин симо ва шахсияти инсонҳои комил зиста, ба вижагиҳои ахлоқи онон пайравӣ намояд. Маҳз ҳамин усул роҳро барои тарбияи инсонӣ комил ҳамвор хоҳад кард.

Адабиёти гузашта ва имрӯзаи мо дар ин равиш намунаҳои пурарзише дорад, ки мутаассифона, аз он ба дараҷаи лозимӣ истифода намекунем. Ба ҳамин далел, омили аввалини ин усули таълим адабиёти бадеист: мафҳумҳои бадеият, ҳунар ва таъсири ҳисси табиати адабиётро ифода мекунам. Дар ин равиш омӯзгор бояд

як нуктаро ба эътибор гирад, ки нависанда ба таври ом аз мардуми дигар бо ниёзу қобилияти иродаи афкор ва эҳсосоташ тафовут дорад. Ироаи афкор ва эҳсосот дар шаклу сурати писандида ба мардум бехтар фикр кардан ва чира шудан бар мушкилот ва иртиботи саҳеҳ бо якдигарро меомӯзад. Воиз, файласуф ва мақоланавис афкори худро ба таври кулӣ ва мучаррад бе тавачҷӯх ба эҳсосоти худ ироа медиҳанд, аммо нависанда тамоюле ба ироаи афкори кулӣ ва мучаррад надорад ва мехоҳад онҳоро ба таври малму (конкрет) тасвир кунад. Дар ин тасвир афкор ва эҳсосот ба таври ҷудоинопазире ба ҳам омехтаанд. Дар ин асос ҷанбаи бадеӣ ва ҳунарии осори адабӣ бояд мавриди таҳлилу арзёбӣ қарор гирад. Омили дуюм он аст, ки мо ҳамаи ин фазилатҳои адабиётро барои пешрафти маънавий ва ахлоқии шогирдон истифода барем. Истифодаи ин ду омил ба дониш ва малакаи омӯзгор саҳт вобаста аст. Омили сеюме, ки усули таълими муваффақи адабиёт ба он тақия мекунад, хонанда мебошад. Агар муаллиф ба дили хонанда роҳ ёфта тавонад, суханаш, амалаш ва кирдораш ба дилу рӯҳу ахлоқи хонанда асаре гузошта тавонад, дар нияти худ комёб хоҳад шуд.

Дастурҳо ва усулҳои таҳсил, таълим ва тарбият дар ҳеҷ замон маҳдуд набуду маҳдуд нахоҳад монд. Ин равиш бо пешрафти зиндагиву инсонҳо ҳамеша мутағаййир аст ва онро ба таври қотеъ дар ҳеҷ чорҷӯбае наметавон маҳдуд сохт. Муаллим дар эҷод ва кашфи тарзи таълиму тарбия ҳамеша бояд озод бошад. Ин озодӣ, пеш аз ҳама, ба соҳибилм, дониш ва таҷрибаи ӯ тақия мекунад.

Ба ин маънӣ, Муҳаммад Иқболи Лоҳурӣ дар боби мақоми илм ва таълиму тарбият возеҳу сареҳ мегӯяд:

Илм аз сомони ҳифзи зиндагист,

Илм аз асбоби тақвими худист.

Илму фан аз пешхезони ҳаёт,

Илму фан аз хоназодони ҳаёт. (6, 3.)

Дар ташреҳи ин абёт бо сароҳат таъкид мегардад, ки «илм абзоре аст барои хифзи ҳаёт ва сару сомон додан ба зиндагӣ ва ҳамчунин барои қивом додан тасбиати зоти башар. Илм яке аз васоил ва асбоби қор аст». Хулосаи ин ташреҳ ҳақиқатест, ки таҷрибаи зиндагии башар собит сохтааст, яъне таҳсилу таълим ва тарбият бояд ба инсон зиндагии шарофатмандона, одилона ва маънавию ато намуда, барои эҳёи зарурати иқтисодӣ, илмӣ ва техникаи миллат василае бошад. Дар таҳсилу таълим ва тарбият бояд амалан шӯру шавқе нуҳуфта бошад, то ҳар фарде тавонад суботи иқтисодӣ ва истиқлоли иҷтимоию фарҳангии худро ба даст оварад. Равиши таълим ва тарбияте, ки дар асоси чунин мақсаду ҳадафҳо поягузори шудааст, ба суди инсон ва ҷомеа хоҳад буд.

Рушди босуботи соҳаи илму маориф ҳамчун самти афзалиятноки сиёсати иҷтимоӣ ва таъминкунандаи амнияти ҷомеа ва давлат маҳсуб меёбад. Президенти кишвар, Асосгузори сулҳу ваҳдат, Пешвои миллат Эмомалӣ Раҳмон бо рисолати бузурги пуршавқату шукӯҳманд, меъмори қасри тамаддун, бунёдгузори тафаккури навини давлатсозии миллӣ ва соҳибқирони самои даврон бо тамоми азму ирода ва нерӯи созанда ба халқу Ватани маҳбубамон хизмати шоиста ба рушди илм ва таъмини амнияти миллӣ қард ва эътимоди мардуми кишварро соҳиб гардид. Бешак, танҳо халқи бузург вориси чунин инсонӣ бузург аст ва мо шахсияти нерӯманд ва мӯътабарро шинохта, мақому мартабаи халқро эҳсос мекунем. Эмомалӣ Раҳмон дар тӯли фаъолияти давлатдориаш баҳри хифзи истиқлолият, ҳимояи манфиатҳои миллӣ, таҳкими минбаъдаи пояҳои давлатдорӣ, таъмини амнияти оромии давлату ҷомеа ва ободиву пешрафти кишвари азизамон ҳамеша талошу ҷонбозиҳо қард ва мучассамаи халқ ва бақои миллати тоҷикро бунёд сохт. Воқеан, халқи қуҳанбунёд ва тамаддунофарӣ тоҷик ба истиқболи

ҷовидонӣ гардонидани чунин симои фарзонафарзанд хамеша саодату пирӯзӣ дорад.

Бузургӣ ва шаҳомати Эмомалӣ Раҳмон дар он зоҳир мегардад, ки рушди босуботи илму маорифро самти афзалиятноки сиёсати иҷтимоӣ ва дар таъмини амнияти миллии кишвар масъул ва вазифадор меҳисобад. Дар ҳақиқат, тавассути соҳибистиклолу соҳибихтиёрӣ ва пешрафти илму маориф ормонҳои зубдаву ҳадафҳои наҷиби созандагӣ насибамон гардид. Эмомалӣ Раҳмон бо нуру сафоӣ эзидӣ ва башорати покизагӣ соҳибқирони самоӣ даврон гашта, бо раҳнамоиву роҳкушоӣ, пойдорӣ бақои миллатро устувор сохт ва дар раҳи рушди илму фарҳанг муваффақ гардид. Бинобар ин, дар ин сафҳаи сарнавиштсозӣ таърихӣ миллат ва айёми фархундаву фирӯз бо мақсади пайғирӣ намудани вазифаҳои муҳим ҷиҳати ноил гардидан ба ҳадафҳои стратегӣ ва бо назардошти вазъи зудтағйирёбандаи ҷаҳони муосир, таҳдиду хатарҳои торафт афзояндаи глобаливу минтақавӣ бо муҳаббату иродатмандӣ ҳар як афроди ҷомеаро мебояд, ки кишвари азизамонро сидқан ва баробари ҷон дӯст дошта, ватандӯсту меҳанпарастӣ асил бошанд, шукронаи неъматӣ бузурги соҳибистиклолӣ ва соҳибватанӣ карда, барои шукуфӣ ва ҳимояи сарзамини аҷдодӣ хамеша талош варзанд.

Адибиёт:

1. Мавлавӣ Муҳаммад Ҳусайн. Мебояд дид ва мебояд писандид. Душанбе, Маориф, 2015, 48саҳ.
2. Ғуломризо Саъидӣ. Андешаҳои Иқболи Лоҳурӣ. -Техрон, 1321.
3. Абдусамеди Мулло., Кароматуллоҳи Шукрулло. Сабаке дигар,-Душанбе, Аржанг, 2009, 180 саҳ
4. Ғуломризо Саъидӣ. Андешаҳои Иқболи Лоҳурӣ. 258 саҳ.
5. Абулҳусайни Заринкуб. Аз ҷизҳои дигар.- Техрон, 1379, 263 саҳ..
6. Абдусамеди Мулло., Кароматуллоҳи Шукрулло. Сабаке дигар,-Душанбе, Аржанг, 2009, 180 саҳ.

Ҳочӣ Ҳусайн Мӯсозода
Сархатиби масҷиди ҷомеъи
марказии “Шайх Маслиҳатдин”,
номзади илмҳои суханишиносӣ.

САЛАФИЯ САБАБИ ИХТИЛОФ АСТ

Имрӯз бо шарофати истиқлоли Ҷумҳурии Тоҷикистон ва бо сиёсати одилонаи Президенти Тоҷикистон Асосгузори сулҳу ваҳдати миллӣ – Пешвои миллат, мӯҳтарам Эмомалӣ Раҳмон барои тоату ибодат, дину диёнат ҳамаи шароитҳо муҳайё аст ва мардум, хусусан ходимони дин шукронаи неъматҳои Илоҳӣ мекунанд. Воқеан агар ба чараёни воқеаҳои ҷаҳон назар кунем моро ба андеша водор мекунад, ки решаи ин нооромии дунё дар чист. Мақолаи пурмӯҳтавои муаррих ва сиёсатшиноси номвар Саймумин Ятимов, “Ҳақиқати илмӣ ва амнияти миллӣ “ ба ин суоли мо ҷавоби мушахас медиҳад. Дар радифи чараёнҳои экстремистие, ки муаллиф номбар карадааст чараёни салафия яке аз хавфноктарин ва хатарноктарин ба ҳисоб меравад. Дар ҳамаи давру замон инсонҳои ношукр пайдо мешаванд ва дар замони босаодати мо низ иддаи кам бошад ҳам, шахсони носипосе ҳастанд, ки неъматҳои Илоҳиро пеши по мезананд, тинҷӣ, оромиро кадр намекунанд. Аз ҷумла, шахсон ё гуруҳҳои мавҷуданд, ки аз номи дини мубини ислом барои ғаразҳои шахсӣ ё гуруҳӣ чараёнҳои мазҳабиро сӯистиғода месозанд, бо номи ислом гуруҳҳои фитнаангезро ташкил мекунанд, ки сабаби гумроҳ шудани ҷавонон мешавад. Ҳама оғоҳ ҳастанд, ки дар Тоҷикистон чараён ва ҳизбҳои ба ном динӣ ҳамчун “Ҳизби таҳрир”, “Ансоруллоҳ”, “Ҷамъияти таблиғ”, “Ҳаракати исломии Туркистон”, “Ҷундуллоҳ” “Чараёни Салафия” ва ғайра бо ҳалномаи Суди олии Ҷумҳурии Тоҷикистон ҳамчун ҳизбу чараёнҳои экстремистӣ-террористӣ ба қайд гирифта шуда-

асту фаъолияташон манъ гаштааст.

Дар Тоҷикистон аъзоёни чараёни “Салафия” бо сабаби корҳои фаҳмондадиҳӣ ва ҳалномаи Суди олий қисман ислоҳ шуда бошад ҳам, то ҳол ин чараён тамоман аз байн нарафтааст. Вақто ки ҷавонеро мебинем, ки тибқи таълимоти “Салафия” амал мекунад, бояд бетараф набошем, зеро ҳар кас, ки кори хато, тафриқаву ихтилофро бинаду пеши роҳи онро нагирад, гунаҳкор мешавад. Омилҳои шомилшави ҷавонон ба равияи “салафия” асосан аз ҷониби пешвоён ва пайравони ин чараён бо тариқи таблиғ ва тарғиб ба вучуд меояд. Қисмате аз хатмкунандагони тоҷикистони Донишгоҳҳои исломии Покистон, донишгоҳҳои мамлакати Мисри Араб, шаҳрҳои ар-Риёз ва Мадинаи Арабистони Саудӣ, ва хусусан ҷавононе, ки дар муҳчираҳои меҳнатӣ дар Россия мебошанд ба ин чараён фирефта буданд ва имрӯз бошад барои таблиғи ташвиқи чараёни салафия икдом нишон медиҳанд, ки он барои фирефта шудани қисме аз ҷавонон мусоидат мекунад. Мубаллиғони салафия аз шабакаҳои интернетӣ истифода бурда, андешаҳои ирриҷоии худро бо роҳи додани дарсу таълим паҳн мекунанд. Дар ҷаҳони интернет шабакаҳои тарғиботи салафигарӣ бо забони тоҷикӣ ҳам зиёданд, ки дар онҳо шахсон ба монанди Назратуллоҳи Аштӣ аз шаҳри Мадинаи Мунаввара таблиғоти тадрисро ба роҳ мондаанд.

Ҳар як фард бояд донад, ки ҳадафи ин чараён сиёсикунони дин мебошад. Сиёсикунони ислом ба зарари дин, Ватан ва миллати мо мебошад зеро дини ислом дини қатлу ғорат, бугзу адоват ва ҷудоандозӣ набуда, балки ислом аз номаш ва таълимоташ маълум аст, ки дини тинҷию оромӣ буда, таълимоти он саршор аз раҳму шафқат мебошад.

Чараёни салафия, ки имрӯз дар Тоҷикистон ҳамчун ташкилоти ифротгароӣ ва террористӣ шинохта шудааст ба аҳли суннат ва ҷамоат хусусан ба мазҳаби имоми Аъзам муҳолифатҳои зиёд дорад, ки мардуми мо аз онҳо бояд

огоҳ бошанд.

Чараёни салафия дар асоси таълимоти ханбалия дар асри XIV бо афкори Ибни Таймия ба вучуд омад ва дар асри XVIII бо саъю кӯшиши Муҳаммад ибни Абдулваҳҳоб ба чараёни “Ваҳҳобия” табдил ёфт ва аз соли 1920 дар Арабистони Саудӣ ҳамчун равияи озоди динӣ тарғиб ва дар афкору аъмоли динӣ татбиқ карда мешавад.

Чараёни салафия ягон мазҳабро эътироф намекунад ва иҷмоъу қиёсро бидъат меҳисобад. Бо ин тафаккури нодуруст онҳо дар Тоҷикистон аз ҷумла, дар шаҳри Душанбе, Хучанд ва баъзе шаҳру ноҳияҳо ҷавононро фиреб намуда ба ғояҳои экстремистӣ тарғиб менамуданд. Хусусан дар шаҳри Хучанд ҷавононе, ки худро салафӣ мешумориданд аксар аз илми арабӣ беҳабар буданд, ягон масъалаи шаръиро баён карда наметавонистанд, аммо кӯр-кӯрона ҳама чизро бидъат шуморида, ҳатто меҳроби масҷиди Бобораҳим-оқсақоли шаҳри Хучандро нест карда, даъво карданд, ки дар замони Расулulloҳ ҷунин набуд. Рӯирифт мӯйсафедонро аз даромадан ба масҷид манъ намуданд.

Агар мо ба солҳои гузашта назар кунем, дар байни ин аҳзобу чараёнҳо дар шаҳри Хучанд ва атрофи он чараёни салафия зиёдтар ва ошкоротар ба назар мерасид.

Дар ибтидо гуруҳи салафиҳо дар намозҳои ҷумъа баъди қироати сураи Фотиҳа “омин”-ро баланд мегуфтагӣ шудаанд, оҳиста-оҳиста дар ибодатҳо, ақидаи салафигарӣ ва бемазҳабиро тарғиб карда, ихтилоф андохтанд.

Баъзеҳо мегуфтанд, ки салафиҳо ба сиёсат кордор нестанд, ва ҳатто дар Либия то соли 2010-ум як шиор буд: “Ман таҳаззаба хона” яъне “Ҳар касе, ки аз номи дин гуруҳ ташкил кунад, хиёнаткор аст”. Вале ҷун соли 2010 бо ташаббуси баъзе ташкилотҳои хориҷӣ чараёни салафия иҷозат дода шуд ва соли 2011 вақто, ки нооромӣҳо дар Либия сар шуд аввалин шуда “Салафиҳо” даст ба силоҳи оташфишон зада, мардуми одиро ба қатл расонида, соҳи-

би кудрат шуданд.

Он ҷавононе, ки худро ислохталаб мешумориданд дар маҳаллаҳои шаҳри Хучанд дар хонаи майит фотиҳахониро манъ намуданд, дар ҳаққи Имоми Аъзам беҳурмати мекарданд, ҳатто дар ноҳияи Бобочон Ғафуров сангҳои қабрҳоро бидъат гӯён мешикастанд, зеро зиёрати қабр дар назди онҳо бидъат аст.

Ақидаи салафиҳо хилофи ақидаи аҳли суннат ва ҷамоат мебошад. Онҳо ақидадоранд, ки Худо дар болои Арш аст, Худои таъоло монанди инсонҳо дорои ҷашм, даст, пой ва дигар узвҳои инсонӣ мебошад ва онҳо мусулмонҳои мазҳабиро ба қуфр ҳукм мекунанд, ки онҳо муқаллиданд, мазҳабҳоро номашруъ мешуморанд, таълимоти Имоми Аъзамро ҳаром ҳукм мекунанд, иҷмоъ, қиёсро қабул надоранд, дар қучо осори миллӣ-таърихӣ бошад, вайрон мекунанд, аз ҷумла, низоми давлатдорӣ конститусиониро қабул надоранд, китобҳои ҳанафимазҳабон мисли “Мухтасар-ул виқоя”, “Муснади Имоми Аъзам”, “Чаҳор китоб”-ро бидъат ва ширк мешуморанд. Ҳатто нияти намозро бо забони тоҷикӣ ҳаром меҳисобанд, идҳои миллии мо монанди “Наврӯз”, “Рӯзи модарон” ва “Меҳргонро” қуфр мешуморанд, дар намозҳои ихтилоф меандозанд.

Солҳои охир барои пешгирӣ аз ин ҷараёни ихтилофангез корҳои зиёд ба субут расид, аз ҷумла, ходимони дин аз аввал мавқеи муайяни худро изҳор карда, тариқи васоити ахбор, телевизиону радиои вилоят ва хусусан аз минбарҳои масҷидҳои ҷомеъ ва марказӣ хатари ин ҷараёнро ба мардум расониданд. Баъди гузаронидани корҳои фаҳмонидадиҳӣ дар масҷиди маҳаллаҳо ва масҷидҳои ҷомеъ пайравони салафия кам ба назар мерасидагӣ шуданд.

Раёсати Шӯрои уламои дини вилоят, Садорати масҷиди ҷомеи марказии Шайх Маслиҳатдин ва имомхатибони масҷидҳои ҷомеи шаҳри Хучанд хато ва нодуруст будани ҷараёни салафияро дар намозҳои ҷумъа, мулоқоту

вохӯриҳо дар маҳаллаҳо ва барномаҳои телевизиону радио изҳор намуда, пеши роҳи авҷгирии онро гирифтаанд, бо вучуди ин салафиҳо дар масҷидҳои панҷвақтаи маҳаллаҳо фаъолият намуда, бо норозигии мӯйсафедон рӯ ба рӯ шудаанд, дар адои урфу одат тафриқа андохта, дар хонаи майит фотиҳахонӣ, тиловати Қуръон ва ғайраро бидъат ҳукм карда, мардумро ба бемазҳабӣ даъват карданд.

Бояд қайд намуд, ки дар пешгирии ин ҷиноят ва муқовимат дар роҳи барҳамзании фаъолияти экстремистӣ ва террористии ҷараёни салафияи тақфирӣ хизмати сохторҳои хифзи ҳуқуқи вилоят беҳад калон мебошад, ки мардум аз санаду меъёрҳои қабул гардида дар ин сохторҳо хушҳолӣ мекунад, ки ақидаи ифротгароӣ имрӯз қариб ба чашм намерасад.

Аммо бо таассуф метавон гуфт, ки бо вучуди қорҳои зиёд, ҳоло ҳам дар ақидаи баъзеҳо таълимоти “салафия” вучуд дораду пурра аз байн нарафтааст. Бояд уламои дин дар ҷамъомадҳо, телевизиону радио ва минбари масҷидҳо ба мардум арзишҳои динӣ, афзалияти мазҳаби ҳанафӣ ва хатари ақидаҳои ихтилофангез аз ҷумла, хатари ҷараёни салафияро бо далелу ҳуҷҷат баён намуда, қорҳои фаҳмондадихиро кори доимии худ шуморанд.

Дар ҳадиси шариф омада аст: “Ал-дину ан-насиҳа”, яъне “дин насиҳат аст”. Дар ҳақиқат дини мубини ислом дини ақидаи солим, ибодат, одобу ахлоқ, муомилаи нек, меҳнати ҳалол, раҳму шафқат мебошад.

Ҷуноне, ки Пешвои миллат мӯхтарам Эмомалӣ Раҳмон гуфтанд: “Мо мазҳаб дорем, мо пири мазҳаб дорем” яъне мо бояд пайрави мазҳаби ҳанафӣ бошем ва монанди салафиҳо бемазҳаб набошем, зеро бемазҳабӣ моро ба кӯчаи сарбаستا ҳиоят мекунад.

Дар солҳои охир бо зуҳури ин ҷараён дар байни ҷавонон ихтилофоти ақидавӣ, пайравӣ накардан ба мазҳаб, ҳатто дар байни намозгузoron бӯғзу адоват ба мушоҳида

мерасид.

Салафиҳо худро ичроқунандаи қавли Пайгамбар, алайҳиссалом, мешуморанд, аммо тасбеҳот ва дуруду дуои баъди намозро агар чӣ мувофиқи ҳадиси шариф бошад ҳам, ичро намеқунанд, ҳатто бидъат гуфта даъво ҳам карданд, аммо бо камоли масъулият дарк намеқунанд, ки дар иттиҳози ҳадис ва масъалаи фикҳӣ мартаба ва манзалати Имоми Аъзам кучову онҳо кучоанд, онҳо ба насихат эҳтиёҷ доранд.

Ҳар як фард қатъи назар аз он ки ӯ раиси маҳалла, фаъоли маҳалла, аҳли зиё ё ходими дин ва ё соҳиби касбу кори гуногун аст бояд тарғибгари тинчию оромии кишвар бошад. Ходимони дин нагузоранд, ки аз номи дини мубини ислом сӯистифода шавад ва ба мардум фаҳмонанд, ки хизбу чараёнҳои бо ном динӣ ба даст овардани қудрат (хукумат) ва ноором кардани кишвар мебошад.

Инсон ба насихат муҳтоҷ аст, дар ҳамаи давру замон падару модар дар оила, устодон дар мактабу дорулулум ходимони дин фарзандону шогирдон ва мардумро насихат мекарданд. Имрӯз мо бояд бетараф набошем. Пеши роҳи шомил шудани ҷавононро ба ҳар хел хизбу ҳаракатҳои ифротӣ бигирем.

Ҷавонони мо бояд илм омӯзанд, соҳиби касбу ҳунар шаванд, ватани худро обод кунанд, фарзандони худро дар руҳияи солим тарбия карда хидмати падару модарро ба ҷо оварда, дуои онҳоро гиранд, иншооллоҳ соҳиби саодат мешаванд.

Нуралӣ Нурзод
дотсенти кафедраи адабиёти
классикии тоҷики ДДХ ба
номи академик Бобоҷон Ғафуров

РИСОЛАТИ ИЛМ ВА АДАБИЁТ ДАР ТАҲКИМИ АМНИЯТИ МИЛЛӢ ВА ИНСОНӢ

(Дар хошияи мақолаи Саймумин Ятимов “Илм ва амниятӣ миллӣ”. Ҷумҳурият, 30 майи соли 2017)

Дар таърихи фарҳанг ва маорифи миллати мо ҳамеша мақом ва ҷойгоҳи илму адабиёт дар ҳаллу фасли масоили мубрами ҷомеа, хоса татбиқи рукнҳои аслии давлатдорӣ ва пешбурди низоми идоракунии, аз ҷумла мусоидат дар ҳифзу таҳким ва яқпорчагии давлатӣ муҳим ва ҳамчун омили муассир арзёбӣ гардидааст. Дар навбати аввал, бозтоби ҳақиқати зиндагонии инсон дар оинаи адабиёт ва пешниҳоди ҷавҳари таълимоти мутафаккирону сиёсатмадорон дар батну матни падидаҳои адабӣ, хоса ашъору осори бадеӣ зуҳури назарияҳои мухталифи ҷомеашиносӣ ва давлатдориро тавассути ин навъ ҷаҳонбинӣ бозгӯӣ мекунад. Ин аст, ки мавқеъ ва мақоми илм ва адабиёт дар баробари дигар аркони давлатдорӣ барои таъмини амниятӣ миллӣ чун омили муассир муқаррар гардидааст, ки шарҳу тафсири илмӣ он дар мақолаи Саймумин Ятимов таҳти унвони «Илм ва амният» ҷараён гирифтааст, ки дар саҳифаҳои матбуоти тоҷик, аз ҷумла нашрияи расмӣи Ҳукумати Ҷумҳурии Тоҷикистон «Ҷумҳурият» аз 30 майи соли 2017 интишор ёфтааст. Маҷмӯи мафҳуми хоси марбут ба пайванди ин ду унсурӣ муҳим дар низоми давлатдорӣ – давлат ва амният дар мисоли донишу хирад, донишҳои илмӣ, ҳақиқати илмӣ ва амниятӣ миллӣ, илм ва информатсия дар доираи баррасиҳои амиқи илмӣ матраҳ дар ин мақола шарҳу тав-

зеҳ ёфта, чойгоҳи ҳар яке ба таври хос дар таҳкими амния-ти миллӣ муқаррар гардидааст. Дар раҳгузори андешаҳои муаллиф ба сурати мантиқӣ ва илмӣ моҳият ва умумияти давлат ва амният нахуст тавзеҳ ёфта, амалан муродифи ҳамдигар будани онҳо аз диди фаҳмиши сиёсӣ ба субут мерасад. Аз ин ҷост, ки ба таъкиди нависандаи мақола «Таърихи давлат, таърихи таъмини амнияти он аст. Ин ду мафҳум, тарзе ки хотиррасон гардид, якдигарро аз лиҳози мантиқи сиёсӣ ва натиҷаи он – ҳуқуқӣ пурра мегардонад.

Тафсири пайдоиш ва рушди амният, ҳамчун муҳимтарин унсуре давлат, дар асоси қонуниятҳои инкишофи ҷамъият заминаҳои илмӣ - назариявӣ дорад. Ҳарчанд эътироф бояд кард, ки дар бораи пайдоиши давлат фарзияҳои гуногун мавҷуданд. Ин падидаро тавассути паҳн кардани тасаввурот, концепсия ва назарияҳо, ашхос, гурӯҳ, ҳизб, ҳаракат ва кишрҳои муайяни сиёсӣ дар олам ва минтақа «соҳибӣ» карданӣ мешаванд. Ба он тобиши сирф идеологӣ медиҳанд. Аммо чунин тарзи ҷаҳонбинӣ ва амалия ҳам мисли истилоҳоти «давлат» ва «амният» ниёз ба тафсири илмӣ дорад». Муқаррар намудани заминаҳои илмӣ рушди амният ва таърихи пайдоиши он, албатта, аз аҳли таҳқиқ ҷусторҳои амиқро тақозо мекунад, ки он пеш аз ҳама, ба донишҳои илмӣ таъя мекунанд.

Дар баробари ин, моҳияти дониш ва илм дар оинаи тасаввуроти илмӣ муаллифи мақола низ ба доираи баҳсҳои қобили тааммул ва тавачҷӯҳ гирифта шудааст. Мантиқан дар ҷараёни ин баррасӣ бар пояи далел, аснод ва асосҳои муҳкама илмӣ чунин натиҷагирӣ шудааст, ки «Истилоҳоти «дониш» ва «илм» дар қавмияти ниҳоят эътиқодмандонаи семантикианд. Лекин як чиз нестанд.

Донишҳо метавонанд рӯзмарра, омӣ, идеологӣ, эътиқодӣ ва монанди инҳо бошанд. Илмӣ набошанд. Аммо барои тафсири система, структура ва функцияи давлату амният, зарурати тавзеҳи он аз мавқеи шакли шуури ҷамъ-

иятие муҳим аст, ки охирин қудрати шарҳи қонуниятҳои рушди ҷомеаро дошта бошад. Ҳамзамон, ин қонуният на дар асоси афсона, мифология, теология, балки дар ҷараёни ҳаёти ҷандинасра, таҷрибаи дақиқи дар амалия санҷидашудаи худӣ Инсон ошкор ва тасдиқ гардида бошад. Ва ин донишҳо бояд ҳамеша дар ҳолати рушди бемайлон ба рои манфиатҳои заминии худӣ Одам хизмат намоянд».

Омили аслии ба ҷунин ҳолат гирифта гардидаи онҳо маҳз доштани хислати сатҳӣ ё шабоҳат ба афсонаву устура доштан, аз санҷиши таҷрибаҳои инсонӣ нагузаштан маҳсуб меёбанд, ки боиси ҳамчун унсури таассуб ва ифротгароёна шинохта шудани онҳо гардидааст. Зиёдаравӣ ба шинохти ҳақиқати ҳар чиз низ ба зоти хеш аз доираи қонуниятҳои ҳақиқати илмӣ ва таҷрибаи воқеӣ берун аст, ки мучиби интиқоди он аз сӯи аҳли адаб ва назар шуда, ба таъбири дигар ғайриқобили қабул ё номатлуб ба шумор мераванд. Ҳифозати аз ҷунин омилҳои хатарҷод ба амнияти инсонӣ иқдومه дар роҳи расидан ба таъмини амнияти миллӣ ҳам мебошад, чун ин андеша ба рои ҳар нафар инсонии узви ҷомеа, намояндаи миллат ва давлат талқин мешавад, то қонунмандии онро ба хоҳири мусоидат дар амнияти миллӣ ва давлатӣ риоят намояд.

Аз ин рӯ, муаллифи мақола бо така бар нақш муассири ҳақиқати илмӣ дар таъмини амнияти миллӣ дуруст таъкид мекунад, ки «Таҳлил, баррасӣ ва арзёбии вазъи ҳаётан муҳим ба рои таъмини амнияти миллат дар шароити кунунӣ илмро ба қувваи истехсолкунанда мубаддал мекунад. Он воситаи муҳимми шинохти воқеият ва сабаби аслии андешидани ҷораҳои пешгирикунанда мегардад». Нақши истехсолкунандагии илм дар шароити кунунӣ дар амиқ омӯхта шудани ҳадаф ва мақсадҳои ҳамагуна ҷараёнҳои фикрӣ ва таҷрибаи таърихӣ инсоният дар роҳи ҳаллу фасли мушкилоут муаммоҳои хатарзо ва ҷустуҷӯи роҳу равишҳои ҷилавгирӣ аз онҳо ба шумор меравад.

Маҳз, ҳамин омӯзиши амиқ ва корбурди шеваҳои муҳкамаи ҳақиқати илмӣ дар маърифати маҷмӯи ин падидаҳо, дақиқ намудани заминаҳо ва омилҳои муассир ба мо раҳнамо-ихоеро манзур менамояд, то ки дар баробари ба вучуд овардани тадбирҳои пешгирикунанда ҷаҳоншиносии ҷомеа ро тавассути ин донишҳои санҷидашуда ва ба ҳақиқат бадалшуда тақмил намоем. Таҷрибаи таърихи собитгари ин амр низ ҳаст, ки гоҳо ин ҳақиқатҳои илмӣ ва донишҳои санҷидашуда дар оинаи осори бадеӣ низ мӯҷассам гардида, асарӣ бештар дар тафаккури иҷтимоӣ ва афкори ҷомеа гузоштаанд.

Аз ин рӯ, агар аз ҳамин дидгоҳ мо ба раванду низоми давлатдорӣ қадим мурур намоем, ҳақиқати ин амр собит мешавад, ки маҷмӯи ҳатарҳо, мушкилоту муаммоҳо дар ҷомеа ва амнияти давлатӣ, пеш аз ҳама, дар асоси донишҳои номуқамал, омӣ, сатҳӣ ва аз ҳақиқати илмӣ бархурдор набуда ба миён меояд. Ба таъбири дигар, агар мо ба маҷмӯи афкори ҳизбу ҳаракатҳои ифротӣ, ҷараёнҳои ҳатарзо ба амнияти ҷомеа ва андешаҳои иҷтимоӣ-ву сиёсии ҷомеа тавачҷӯҳ фармоем, равшан мешавад, ки онҳо аксаран на ба ҳақиқати илмӣ иттиқо доранд, балки асосан маҳсули таассуби динӣ ё фикрӣ мебошанд, ки аз афкори санҷидашуда ва собитнагардида сарчашма гирифта, дар таҷрибаҳои зиндагонӣ башарият бештар мавриди интиқоди аҳли хирад ва дониш қарор гирифтааст. Ҳақиқати ин андешаҳо, пеш аз ҳама, мо дар ашъори мунтақидонаи бузургтарин суҳанварони мо аз аҳли зуҳдуриё, мутассибону воизони мунофиқ, сӯфиёни зоҳирпарасту камсавод ба мушоҳида мегирем, ки барои мо дар баробари маҳсули таҷрибаи зиндагонӣ онон буданд, дарси маърифат меомӯзанд. Он ҷӣ ин бузургон дар интиқоди ин гурӯҳҳои иҷтимоӣ баён қардаанд, маҳз маҳсули таҷрибаи ҳаётии хеш мебошанд, ки бо ҷашми хеш асарӣ гумроҳии мардум ва афроди муҳталифро дар натиҷаи пазируфтани

чунин ғояҳои санҷиданашуда ба мушоҳида гирифтаанд. Мо вақте ба сароғози адабиёти ғаноманди хеш ба дунёи андешаҳои устод Рӯдакӣ ворид мешавем, аввалин ҳамин хушдори илмро дар сурати баҳрагирӣ аз таҷрибаи рӯзгор барои худ мегирем:

*Бирав, зи таҷрибаи рӯзгор баҳра бигир,
Ки баҳри дафъи ҳаводис туро ба кор ояд..*

Ҳамин ду унсури муҳим дар таркиби ин таъкиди устод Рӯдакӣ, яъне баҳрагирӣ аз таҷрибаи рӯзгор, ки навъе татбиқи дониши андӯхта бар воқеияти зиндагонии инсон маҳсуб меёбад ва барои дафъи ҳаводи ба кор омадани он натиҷаи санҷидашуда ва ё собитшудаест, ки метавонад дар ҳалли мушкилоту муаммо моро ёварӣ намояд. Ин андӯхтаҳои муттақӣ бар таҷриба ба гунаи дигар ҳамон донишҳои илмӣ ё ҳақиқати илмӣ ҳастанд, ки метавонанд дар ҳақиқат ба инсон дар роҳи раҳой аз бунбасти маънавӣ ва фикрӣ ва маҷмӯан таъмини амнияти хеш мусоидат намоянд.

Соҳиби чунин манзалат будани тафаккури бадеӣ ва асари пешқадами он дар таъмини амнияти миллӣ бо дарназардошти ҳамин авлавиятҳо низ аз дидгоҳи муаллифи мақола берун намонда, балки бар асоси таҳлилҳои амиқ ва рӯҷӯ ба осори донишварону адибони мухталиф мавриди баррасӣ қарор гирифтааст. Ба андешаи Саймумин Ятимов “Бузургии тафаккури бадеӣ дар тавони дидани воқеоти реалӣ, ҳодисаҳо, равандҳои ҷомеа дар маҷмӯъ, ягонагӣ дар алоқамандӣ бо ҳамдигар мебошад. Он чизеро, ки дар ифода карданах илм мувоҷеҳ бо мушкилот мегардад, сухани бадеӣ хеле сода, одӣ, ба таври оммафаҳм, заминӣ ифода мекунад. Яъне, барои таъмини мақсадҳои амнияти миллӣ аз беҳтарин воситаҳост. Аммо ин кори осон нест. Барои офаридани асаре, ки мардум онро қабул мекунад, хотирмон аст, хонанда (бинанда ва шунаванда)-ро ба фикр кардан ҳидоят менамояд, ба мақсади гузоштаи нависанда (иштирокчи фаъоли системаи таъмини амнияти миллат)

наздик мешавад, зарур аст, ӯ масъаларо чиддан, аз нуктаи назари илмӣ дарк кунад, худ ба он идея муътақид бошад. Асари ӯ аз таҷрибаи дар тарозуи эҳсоси масъулият ва воқеият санчидашуда сарчашма бигирад”. Ин ҷо равшан хувайдо мегардад, ки ба мақоми адабиёт ва тафаккури бадеӣ дар амри расидан ба ин ҳадафҳои начиб, яъне таъмини амнияти миллӣ арҷ ниҳода мешавад ва он чун яке аз воситаҳои беҳтарин дар ин арса эътироф мегардад. Албатта, таъкиди ин нуктаи муҳим ва муқаррар намудани рисолати адабиёт ва адиб дар раванди таҳким ва таъмини амнияти миллӣ аз ҷониби муаллифи ин мақолаи арзишманди илмӣ дар шароити кунунӣ яке аз вазифаҳои муҳими адабиётро мушаххас месозад ва моро водор менамояд, ки ба шинохти осори адабиву бадеии классикони хеш аз ин равзана рӯчӯъ намуда, афкори барҷастаи суҳанварони гузаштаву имрӯзи худро аз ин зовия барои ҷомеа, хоса ҷавонон, муаррифӣ ва тарғиб намоем. Зеро ба таъкиди муаллифи мақола “Аҷдодони бузурги миллати тоҷик Абуабдуллоҳи Рӯдакӣ, Абулқосим Фирдавӣ, Умари Хайём, Абӯалӣ Сино, Носири Хисрав, Абдурахмони Ҷомӣ, Сайидои Насафӣ, Аҳмади Дониш ва бисёри дигар адибон ва донишмандон дар фаҳми илмии воқеият, тарғиби хирад, дониш, таҷрибаи инсонӣ, мубориза ба муқобили хурофотпарастӣ хизмати бебаҳо кардаанд. Онҳо равшангароии миллатро аз асосҳои муҳимтарини ҳаёти худ доништаанд”. Боварии комил дорам, ки таҳқиқ ва маърифати адабиёти тоҷик аз ин равзана метавонад дар таҳаввули тафаккури иҷтимоӣ, пешгирии омилҳои хатарзо бар амнияти милливу инсонӣ, боло бурдани шуури маънавӣ, ҷолоиши афкори ҷомеа аз донишу иттилооти носолиму нособит ва баръакс тақвият ва такмили донишҳоро андӯхтаҳои онон мусоидат намояд.

Саидумрон Саидов
*номзади илмҳои филология, дотсенти кафедраи
адабиёти классикии тоҷики ДДХ
ба номи академик Бобочон Ғафуров*

ЗИЁИЁН ВА ТАЪМИНИ АМНИЯТИ МИЛЛӢ

Имрӯз аз назари илмӣ баҳогузорӣ кардан ба вазъи ноороми ҷаҳон, дарси таҷриба андӯхтан аз ихтилофҳои мазҳабивӣ динӣ ва марзиву бумӣ, ки муттассифона ҳам олами Шарқ ва ҳам олами Ғарбро фаро гирифтаст аз вазифаҳои аввалиндараҷа ба ҳисоб меравад. Дар Паёми Президенти Тоҷикистон, Асосгузори сулҳу ваҳдат, Пешвои миллат, Ҷаноби олии мӯхтарам Эмомалӣ Раҳмон ба Маҷлис олии Ҷумҳурии Тоҷикистон, санаи 22 декабри соли 2017 ироа гардид, масъалаи амнияти кишвар ва бехатарии миллӣ яке аз масъалаҳои муҳим қарор дошт.

Бале таърих китобест, ки дар он воқеаҳои руҳдодаи олам сабт мешавад ва хушбахт ҳамон миллат аст, ки аз он сабақ мебардорад. Дар ин китоб чи воқеаҳои таърихӣ пешин ва чи ҳодисаҳои начандон дур арзиш дорад ва мо бояд онро ҳамеша дар мадди назар дошта бошем. Пешвои миллат соли равон дар суҳанронии худ бахшида ба ҷашни Истиқлолияти Тоҷикистон нуктаеро зикр карданд, ки он бояд ба хоҳири оромии ишвар ва амнияти миллат ҳамеша дар назар мо қарор дошта бошад. Аз ҷумла Сарвари давлат Ҷаноби Олии зикр карданд: “Кишварӣ мо дар натиҷаи фитнаву дасисаи қувваҳои бадхоҳи дохиливу хориҷӣ ба гирдоби ҷанги таҳмилии шаҳрвандӣ гирифта шуда, хатари аз байн рафтани давлати ҷавони тоҷикон ва парокандагии миллат ба воқеияти талху даҳшатнок табдил ёфта буд. Вале мардуми шарифи Тоҷикистон бо саъю талоши ватандӯстонаву фидокорона ба хоҳири ҳимояи истиқлолияти

давлати ҷавони худ ин имтиҳони сахту сангини таърихро паси сар намуданд.”

Ин гуфтаи Пешвои миллат аз як ҷониб ба мо аз таърихи талхи начандон дури мамлакат хабар диҳад, аз ҷониби дигар он хушдорест барои ҳамватанон, ки набояд иштбоҳеро ,ки як бор моро сарсону бехонумон кард тақрор намоем.Аз ин гузашта ба воқеаҳои мудҳиши солҳои 90-ум баҳои илмӣ диҳем ва хулосаҳои дуруст барорем. Мавриди баҳсу қарор гирифтани масъалаи илм ва амнияти миллӣ аз ҷониби муҳаққиқи тоҷик, дотори илмҳои сиёсатшиносӣ, Саймӯмин Ятимов, ки тавассути расонаҳои иттилоотӣ воқуниши пурбореро аз ҷониби аҳли илм ва зиёӣни мамлакат рӯи қор овард, аз муҳимияти масъала дар шароити муосир дарак медиҳад ва қабулу дарки дурусти он аз тарафи олимон ва муҳаққиқон ифодагарии эҷоди ҳамдиливу ҳаммасллакӣ дар ҷомеа барои ҳифзи амнияти кишвар ва оромии он мебошад.

Дар мақолаи “Ҳақиқати илмӣ ва амнияти миллӣ” муаллиф дуруст зикр мекунад,ки донишҳои таърихӣ, илму дониш сабабгори пешрафту таҳаввулоти инсон дар тамоми соҳаҳои ҳаёт мебошад.. Дар иртибот ба ин амнияти миллӣ низ вобастаи сатҳу дараҷаи илми мавҷуда мебошад. Масъалаи пайванди илму амнияти миллӣ дар замони муосир доманаву шиддати бештаре пайдо мекунад, ки ин ба раванди умумичаҳонӣ ва падидаҳои, ки дар дунё ба вукӯъ мепайванданд иртибот дорад. Ин ҷо овардан фикри олими маъруф Томас Гобс,ки дар мақола зир ёфтааст айни матлаб аст: ”Давлате,ки амнияти хешро таъмин карда наметавонад ғайримачоз аст”. Аз ин рӯ мо бояд дарк намоем,ки муқаддастар ва муҳимтар дар давлатдорӣ аз таъмини амнияти он нест ва дар ин ҷода ҳамдастиву ҳамкории ҷомеа маҳсусан аҳли зиё ва равшанфикрон зарур аст. Агар мо аз ҳамин чашмандоз яъне бо назардошти сабақҳои таърихӣ ва донишҳои илмӣ ба вазъи амнияти кишвару миллат назар

андозем давлату ҳукумат ва мардум барои бартараф кардани хатарҳои зиёди маҳви миллату давлат ва шикасти сохтори давлатӣ чи қадар саддҳо ва душворихоро аз сар гузаронид.

Кӯшишҳои зиёди душманони дохиливу берунӣ, зери ниқоби дини ислом қарор доштанд ва мехостанд Ватани азизи моро ба харобазор табдил диҳанд. Ин қувваи аҳриманӣ зери ниқоби Ҳизби Назҳати ислом таи солҳои тӯлонӣ нақшаи забти давлат ва тағйир додани сохтори давлатӣ ва кашидани мардум ба усули зиндагии асримиёнагиро бо худ дошт ва ҳар лаҳза интизор буд, ки ин нияти нопоки худро амалӣ созад. ҲНИТ дар баробари ҳомиву пуштибони ҳаракату ҳизбҳои экстремистӣ аз қабилӣ “Ҳизби таҳрир”, “Ансоруллоҳ”, “Ҷамъияти таблиғ”, “Ҳаракати исломии Туркистон”, “Ҷундуллоҳ” “Ҷараёни Салафия”, “ДИИШ” будан, худ низ як ҳизби экстремистӣ ва террористӣ ба ҳисоб меравад, ки инро бо амалаш собит кард. ҲНИТ ниҳоят маккорона амал намуда, супоришҳои аз хоҷагони хоричии худ гирифтаашро дар қаламрави Тоҷикистон тавассути созмону ҷамъиятҳои дар боло зикр шуда амал менамуд. Махсусан дар мавриди ҷараёни “Салафия” метавон гуфт, ки аъзоён ва роҳбарони ҲНИТ пурра ин ташкилотро дастгирӣ намуда як муддат дар ба вучуд овардани ихтилофот байни мусулмонони кишвар бамусоидат намуд. Омилҳои шомилшавии ҷавонон ба равияи “салафия” асосан аз ҷониби пешвоён ва пайравони ин ҷараён бо тариқи таблиғ ва тарғиб ба вучуд меомад, ки ин ба принцип ва усули корбарии ҲНИТ мувофиқ буд. Боиси зикр аст, ки ҳадафи ин ҷараён сиёсикунони дин мебошад ва ин низ ба мақсади роҳбарияти ҲНИТ созгор буда, заминае ба қатлу ғорат, бугзу адоват ва ҷудоиандозӣ ба ҳисоб мерафт. Ҷараёни салафия, ки имрӯз дар Тоҷикистон ҳамчун ташкилоти ифротгарой ва террористӣ шинохта шудааст ва ба аҳли суннат ва ҷамоат хусусан ба мазҳаби имоми Аъзам муҳолифатҳои зиёд дорад, дар асоси таълимоти ханбалия

дар асри XIV бо афкори Ибни Таймия ба вучуд омад ва дар асри XVIII бо саъю кӯшиши Муҳаммад ибни Абдулваҳҳоб ба чараёни “Ваҳҳобия” табдил ёфт ва аз соли 1920 дар Арабистони Саудӣ ҳамчун равияи озоди динӣ тарғиб ва дар афкору аъмоли динӣ татбиқ карда мешавад. Чараёни салафия ягон мазҳабро эътироф намекунад ва иҷмоъу киёсро бидъат меҳисобад. Бо ин тафаккури нодуруст онҳо дар Тоҷикистон аз чумла, дар шаҳри Душанбе, Хучанд ва баъзе шаҳру ноҳияҳо ҷавононро фиреб намуда, ба ғояҳои экстремистӣ тарғиб менамуданд. Хусусан дар шаҳри Хучанд ҷавононе, ки худро салафӣ мешумориданд аксар аз илми арабӣ беҳабар буданд, ягон масъалаи шаръиро баён карда наметавонистанд, аммо кӯр-кӯрона ҳама чизро бидъатмешумориданд.

Ана ҳамин вазъият ба роҳбарияти ҲНИТ қобили қабул буд, ва онро ҳамчун як дастгоҳи пурқуввати таблиғотӣ ба қор мебарданд. Ҳатто махсус эълум медоштан-д, ки салафиҳо ба сиёсат кордор нестанд, вале таърих гувоҳ аст, ки соли 2011 вақто, ки нооромиҳо дар Либия саршуд аввалин шуда “Салафиҳо” даст ба силоҳи оташфишон зада, мардуми одиро ба қатл расонида, соҳиби қудрат шуданд. Акнун тасаввур кунед, ки агар ин чараёни аҳриманиро дар қаламравӣ мамлакат манъ намеарданд чи вазъеро метавонистем интизор шавем. Аммо бо таассуф метавон гуфт, ки бо вучуди қорҳои зиёд, ҳоло ҳам дар ақидаи баъзеҳо таълимоти “салафия” вучуд дораду пурра аз байн нарафтааст. Дар ин маврид набояд ҷомеа махсусан аҳли зиё бетараф бошад. Дар миёни мардум оид ба арзишҳои дунявину динӣ, афзалияти мазҳаби ҳанафӣ ва хатари ақидаҳои ихтилофангез аз чумла, хатари чараёни салафияро бо далелу ҳуҷҷат баён намуда, қорҳои фаҳмондадиҳиро қори доимии худ шуморанд. Имрӯз дар Тоҷикистон мазҳаби ҳанафия қобили қабул дониста шудааст ва мавҷудияти ғайри ин мазҳаб моро ба нестӣ ва нобудӣ мебарад. Зеро дар ин маврид ихтилофи ақида оқибати нек надорад.

Ин чо эътибор додан ба як масъалаи муҳим айни матлаб аст. Ҳадафи аслии ҲНИТ сохтани давлати исломӣ буд ва дар ин чода аз ҳамаи имкониятҳо ва дастгоҳҳои мавҷуда истифода мекард. Барои ин ҳизб муҳим набуд, ки ин ё он чараёни таҳмил шуда ба Тоҷикистон суд меорад ё зарар. Муҳим ин буд, ки мутобиқи ҳадафи онҳо истифода бурда шавад. Қабл аз чараёни салафия тақягоҳи ин ҳизби козиб ҳизби таҳрир буд, ки чи қадар нооромихоро дар ҷомеа эҷод кард. Ҳарчанд аз соли 2001 дар Тоҷикистон манӯ гардид вале он пинҳонӣ амал мекард наشري адабиёти таблиғкунандаи он ғайриқонунӣ идома мекард. Расман собит шудааст, ки садҳо аъзоёни Ҳизби таҳрир узви ҲНИТ буданд. Яъне ин чо низ ҲНИТ, ки ҳадафаш сарнагун кардани низоми демократии кишвар ба ҳисоб мерафт дар ҳизби таҳрир рисолати ҳешро дарёфт кард. Ирғиботи ин ду ҳизби экстремистӣ ба вазнин шудани вазъи сиёсии мамлакат овард ва дар ин чо низ давлат ва қувваҳои солими кишвар тавони-станд пеши роҳи фалокатро бигиранд. Яъне нахуст ҳизби таҳрир сониян чараёни салафия тақягоҳи ин ҳизб маҳсуб мешуд. Вале макорона кулли амалҳои носавобашро дар паси пардаи ҳамоқат пинҳон медошт. Минбаъд чараёни “Таблиғ”, “Ансоруллоҳ” ва ниҳоят ДИИШ ҳамкору ҳаммаслак, пуштибону саробони ҲНИТ гардид. Амали носавобе, ки соли 2015 бо иштироки генерал Ҳочӣ Абдуҳалим Назарзода ба вуқӯъ пайваст аз он шаҳодат медиҳад, ки ин ҳизб мехост ба ҳадафи ниҳони худ бирасад вале дар инчо ҳам нерӯҳои солим ғолиб омад.

Дар мақолаи Саймӯмин Ятимов мехонем: Вазъи имрӯзаи олам, минтақа мураккаб аст. Масъалаи асли - таъмини амнияти шахс, ҷомеа ва ҳуди давлат мебошад. Дар маркази баҳс масъалаи ҳифзи сулҳу субот ва амният меистад. Ин мавзӯи дараҷаи аввал маҳсуб мегардад. Ҳар нафаре, ки қудрати фикри солимро дорад, намеҳаҳад «чеҳра ба гиря бишӯяд ва оҳанги рақс аз оҳу нола бичӯяд»

Ин маънии онро дорад,ки мо имрӯз низ набояд бетараф ва бе парво бошем.Зеро хатари таъсири қувваҳои аҳриманӣ ба Осиёи марказӣ мавҷуд аст ва Тоҷикистон низ дар ин самт бояд мақеъ ва назари худро дар мавриди ҳифзи марзубум ва амнияти осоиштагии ҳешро дошта бошад. Мо бояд донем, ки “хатарҳо ва душманиҳое ки зидди осудагии як миллат, тарҳрезӣ мешаванд, зухуроти тасодуфӣ ё бетартибона нестанд. Дар асоси нақшаҳои муайян коркардшуда, аз ҷумла таҷрибаи ҳадамоти махсуси давлатҳои манфиатдор ва амалияи дастандаркорони ҳамин гуна аъмол дар минтақа ва ҷаҳон роҳандозӣ мегарданд”. Аз ин рӯ амнияти дохилии кишвар, сулҳу субот, ҳамфикриву ҳаммаромӣ, дӯстиву рафқат, дастгирии сиёсати ҳукумати давлат аз муҳимтарин дороиҳои ҷомеаи имрӯза бояд бошад. Махсусан барои аз байн бурдани хурофотпарастӣ, боварии мардум ба ашхоси ҷаласаводи муллонамо,ки гуё маълумоти динӣ медиҳанд вазифаи аҳли зиё ва донишмандон аст. Имрӯз ба ҳар падидаи нек ё зухуроти номатлуб бояд аз назари илмӣ баҳо дод то иштибоҳҳои солҳои навадум такрор нагардад. Дар ин маврид пешниҳод, лоиҳаҳо, дастуру китоб ва муҳимтар аз ҳама мавқеи олимону донишмандон умуман зиёиён муҳим аст. Танҳо дар заминаи ҳамдастиву ҳамфикрӣ ва ҳамкорӣ мо метавонем дар амнияти миллату кишвар саҳм гузошта бошем.

Адабиёт:

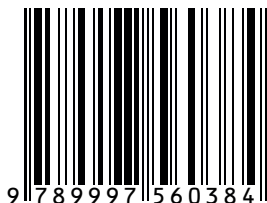
1. Раҳмонов А.С. Современные проблемы безопасности в Республике Таджикистан и в Центральной Азии//Монография. —Душанбе, 2013.- С.14-48.
2. Эмомалӣ Раҳмон. Суханронӣ ба муносибати Истиқлолияти давлатӣ, 9 сентябри соли 2017
3. Ятимов, Таҳлили стратегӣ ва ояндабинии сиёсӣ. Душанбе:-2015. 4.Ятимов С. Илм ва амният. “Ҷумҳурият”, 30 майи соли 2017

МУНДАРИҶА

Саймумин Ятимов. Ҳақиқати илмӣ ва амнияти миллӣ.	4
Абдусамад Салимов. Таъмини амнияти миллӣ – вазифаи муқаддас.	25
Чамшед Қўразода. Муаммоҳои иҷтимоии ҷавонон ва амнияти миллӣ.	35
Сарфароз Фаттоҳзода. Таҳкими амнияти иттилоотӣ – омили осоиштагӣ.	49
Умар Сафар. Замони муосир, илм ва идомати зист.	54
Саидумрон Саидов. Донишҳои илмӣ ва маърифати дурусти вазъи сиёсии ҷомеа.	62
Исомиддин Шарифзода. Тафаккури илмӣ – кафили амнияти миллӣ.	68
Абдусамад Муллоев, Нақши илм дар рушду субот ва таъмини амнияти ҷомеа.	76
Ҳочӣ Ҳусайн Мўсозода. Салафия сабаби ихтилоф аст.	89
Нуралӣ Нурзод. Рисолати илм ва адабиёт дар таҳкими амнияти миллӣ ва инсонӣ.	95
Саидумрон Саидов. Зиёиён ва таъмини амнияти миллӣ.	101

*Бо дастгирии Кумитаи иҷроияи Ҳизби Халқии
Демократии Тоҷикистон дар вилояти Суғд чоп шуд.*

ISBN 978 99975-60-38-4

ҲАҚИҚАТИ ИЛМӢ ВА АМНИЯТИ МИЛЛӢ

Мухаррир: Б.Қурбонов
Мухаррири техникӣ: М.Исобеова

Ба матбаа санаи 21.12.2017 супорида шуд. Ба чопаш 26.12.2017.
имзо шуд. Коғазӣ офсет. Чопи офсет. Ҷузъи шартӣ чопӣ 6,75
Андозаи 70x100/16. Гарнитурани ҳуруф «Times New Roman Tj».
Супориши №.4831. Теъдод 300 нусха.

Матбааи «Ношир»
735714 Ҷумҳурии Тоҷикистон,
ш. Хуҷанд, кӯчаи Сейтвелиев 2
Тел.: (83422) 5-65-95
www.noshik.tj